

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

I.

Na levem bregu Ljubljance blizu Črevljarskega mosta je čepela hiša Matije Žlebnika, črevljarskega mojstra. Bila je zidana, krita pa z deskami. Več malih oken je gledalo onstran vode, in lesen hodnik je oklepil hišno nadstropje.

Na hodniku je slonel mlad mož, zaviti v višnjevkast plašč. Nepremično je zrl tje na Stari trg črez vodo, ki je leno premikala svoje umazane valove dalje proti mostu. Živahna govorica in gibanje ljudi se je čulo tam od Črevljarskega mosta, kjer so stale barake mesarjev in drugih prodajalcev.

Bilo je dopoldne, prve dni meseca prosinca l. 1608.

Mladi mož se ni menil za vršanje na mostu. Njegovo oko je zrl neprestano onstran Ljubljance na leseni pomol, ki je tičal na zidani hiši kakor lastavičje gnezdo. Gladko obriti njegov obraz je bil podolgovat, kosti nad lici so bile upognjene precj globoko, da so ognjene oči kipele tem vidneje na dan, in obrvi so se stikale nad orlovim nosom. Zgornji obraz so blažila mala usta z raztegnjenimi ustnicami, kažoča človeka premetene, a mirne nravi. Izpod širokokrajnatega klobuka pa so lezli na čelo plavkasti kodri, kateri so segali nad tilnikom za plaščev ovratnik.

Obilo snega je bilo tisto zimo, toliko, da so ljudje na kmetih morali lezti skozi okna iz hiše, kakor pravi kronist. Zato je bilo tiste dni tudi v Ljubljani le malo prometa, in le glavne ulice so bile nekam živahne. Sneg voziti v Ljubljano in z lopatami odkidavati pa se takrat mestnim očetom ni zdelo potrebno, in prepustili so ta posel rajši širokim podplatom meščanov in dobri volji solnca, ki je počasi raztajalo snežno odejo.

Solčni žarki so bili predrli bele oblake tistega dopoldne in tudi našega znanca je bila solčna toplota privabila izpod strehe. Še vedno sloni na hodniku. Zebsti ga je jelo v noge, da se začne pogostoma prestopati. A njegov pogled še vedno tiči na lesenem pomolu.

Kar se pokaže na njem ženska podoba. Bila je visoke rasti, močnega života in bledega obličja. Sivkast plašč je zakrival njeno telo, črni lasje so se usipali po čelu in hrbtu, kakor bi vsak nosil v sebi iskro življenja. Izpod gostih trepalnic je žarelo dvoje temnih oči, ki so se lesketale kakor dva draga kamena in odbijale

bledico njene mlade polti. Razburjenost se ji je razodevala na obrazu.

Bila je hišna gospodinja Suzana Tramterica, pekarska vdova.

Naš mož na hodniku se skloni v tem hipu po koncu, desnico potegne izpod plašča in jo stegne z odprtim periščem daleč tje proti ženski. Ustnice se mu raztegnejo še bolj in oči zaiskre v prijetnem pogledu.

Vdova se skloni daleč tje čez pomol in skrivnostno povpraša: „Kdaj?“

Moški onstran Ljubljance se ozre plašno krog sebe ter odgovori glasneje: „O mraku na mostu.“

Ženska podoba prikima s celim životom ter izgine s pomola.

Naš vasovalec pa še sloni na lesenem hodniku, dokler mu nekdo ne potrka na ramo. Prestrašen se zgane, ozre in pred seboj zagleda mladega duhovnika, ki ga smejoč se pozdravi. Takoj mu začne srce mirneje bti in, razveselivši se duhovnikovega obiska, odzdravi mu pri srčno, podajajoč mu roko:

„Ave, reverende amice! Kaj pa je tebe prineslo danes pod mojo streho? Morda si iztaknil kakega luteranca v moji hiši?“

„Nequaquam, mojster Matija! Zakaj vem, da ti luteranca ne trpiš pod svojo streho; toda luteranke bi se ne branil.“

Prišlec, ki je mojstra Matijo tako zbodel z zadnjim stavkom, bil je škofov kapelan Peter Otava. Šele spomladi je bil pel novo mašo, a radi njegovih zmožnostij in vzglednega vedenja ga je bil škof Tomaž Hren izvolil takoj za svojega hišnega kapelana. Peter Otava in mojster Matija pa sta bila bratranca in vrh tega stara prijatelja.

Mojster je zardel kakor mak v rži. Težko bi bil ukrotil svojo močno pest, da ni bil Otava njegov sorodnik, prijatelj in še duhovnik po vrhu. Tako pa se hipoma premaga in počasi odgovori:

„Res je, gospod Peter, kar si rekel in videl. Toda poprej pošljem luteranko k tebi v šolo, da jo izpreobrneš.“

„Pojdi, pojdi v izbo, saj se že ves treses mraza in —“.

„I no: ljubezni, misliš reči“, pridene hitro mojster, in oba izgineta s hodnika.

V zgornjici mojstra Matije je bilo prijazno stanovanjšče. Velika bela javorjeva miza je stala v kotu, okrog sten so slonele dolge klopi, pri zeleni peči je sameval širok posteljnak in v

zidu pod oknico je bila vzdana velika omara. Lesene stene zgornjega nadstropja so bile znotraj pobeljene, in obilo podob je viselo na njih. Na stropu je golobček razpenjal peruti, znamenje sv. Duha, in v kotu je stal kip patrona črevljarske zadruge.

Mladi duhovnik z mehko kožico in bledim obrazom sede na lesen, lepo zrezljan stolček, mojster Matija pa se pomakne za mizo na dolgo klop.

„Ali si že slišal najnovejšo novico o Tramterici?“ izpregovori pozorno Peter Otava ter upre svoje drobne oči v sorodnika.

Ta molči in zre v mizo, z nohtom brskajoč po njej.

„Najbrže ne, ker tako po domače vasuješ čez vodo z vdovo. Vedi ali pa ne vedi“, nadaljuje škofov kapelan, „povem ti jaz. Sinoči je prala Tramteričina dekla Špelica tam na Ljubljani, in sinček Matijec je spuščal ne daleč od nje snežene kepe v vodo. Kar prileti vdova iz hiše — saj poznaš njeno vročo kri. Kakor bi jo bil sam satan obsedel, zaleti se v deklo in da ji ta ni ušla iz roke, potopila bi jo bila. Tako jo je posmuknilo, ker je dekla pustila otroka samega ob vodi. Ko pa se nad deklo ni mogla znositi, zagrabi v tisti jezi svojega sinka in tresči — ga v vodo. Ubogi otrok!“

„V vodo?“ pristavi vprašaje mojster, sklonivši se po koncu. A že je videl, da je duhovnik prikimal. Na mizo nasloni glavo in srce mu zatriplje močneje.

„Dasi Ljublanica ne dela ledú, vendar so bile tam ob kraju večje ledene plasti, in Matijec — jedinec je izginil pod njimi. Dekla je gledala z mosta ta prizor in nato hitela naravnost v škofijo, kjer je povedala — ne vem, zakaj — v kanceliji ves ta dogodek“, konča Peter Otava.

Mojster dvigne svojo glavo in razburjeno popraša:

„Ali mestni sodnik že vé to hudobijo?“

„Ne ve še. Ako ni Tramterica sama že kaj izdala, vé o tem samo dekla Špelica in gospod kancelar. Dekla je za sedaj priprta v škofiji.“

„Kaj mislite storiti?“

„Kaj? Hm, ravno zato sem te obiskal. Otrokova duša je že v nebesih, telesce njegovo pa so najbrže že načele ribe. Toda Tramterica — kaj bo ž njo? Da bi vsaj slekla luteransko kožo! — — — Ali veš, kaj mi je po poti šinilo v glavo? Kakor veš, mestni očetje radi mnogo pregledajo, ako kak hudodelec poprej opravi cerkveno pokoro, predno ga oni dobé v roke. Kaj, ko bi se ti potrudil do Suzane, pripravil jo do tega, da se odpové krivi veri in opravi cerkveno pokoro? Kot katoličanka in spokornica bi potem stopila pred mestne očete in stvar bi se opravila mnogo mileje, kakor sicer.“

Mojstru Matiji se obraz razjasni. Skloni se po koncu in potiplje svojega dobrega prijatelja po rami, rekoč:

„Modra glavica si, carissime Petre! Nisi zastoj škofova desnica. No, pa tudi dobro srce imaš. Hvala ti za to! Iz srca rad prevzamem ta posel, da rešimo izgubljeno ovčico. In če mi bo sreča ugodna, če se Suzana pokatoličani, ali smeva potem oba pričakovati cerkvenega blagoslova!“

Peter Otava se pikro nasmeje, potrjuje:

„Za višnjevo štolo pride bela na vrsto. Toda brez višnjeve tudi bele ne bo.“

„Proficiat! Mati dobrega sveta podpiraj moje delo, da srečno zvršim dano mi nalogo! Upam, da privêdem nazaj katoliški cerkvi zapeljano ovčico.“

„Sebi pa zaželeno družico“, poseže vmes duhovnik, smejoč se.

„Deset debelih sveč najčistejše voščevine bom daroval šenklaški cerkvi in deset beneških cekinov svetlemu škofu Tomažu za zatiranje luteranske vere, ako se mi vse posreči. Tu je moja roka, amice!“

„Dominus tecum!“ odvrne duhovnik ter odide.

Matija Žlebnik je bil najmlajši mojster črevljarske zadruge. Izučil se je bil rokodelstva pri „očetu“ združnem, pri prvem mojstru Adamu Weissu. Pred 16 leti je bil prišel iz Šiške in vstopil pri Weissu kot črevljarski učenec. Nato ga je mikalo, da bi hodil v šolo, in res je prebíl s težavo par let v latinskih šolah, a potem se zopet prijel črevljarskega. Štiri leta je delal pri Weissu, dve leti je potoval, in v šestih letih je postal pomočnik. Pred letom je prosil za sprejem v mojstersko zadrugo. Toda za to je bilo treba od magistrata meščanske pravice in od črevljarske zadruge privoljenja. Mestni zbor je zahteval od Žlebnika, da si kupi hišo ali novo sezida, ako hoče postati ljubljanski meščan. Matija je to tudi izpolnil, kupivši od nekega izseljenca hišo za tisoč goldinarjev, katera si je prihranil. Dalje je mestni zbor zahteval, da se Žlebnik oženi, ako hoče zadobiti meščansko pravico. Tudi tej zahtevi je Matija izkusil ugoditi. Črevljarska zadruga pa je vrhu tega zahtevala vsled svojih pravil, potem, ko je Žlebnik že plačal vse navadne pojedine in izgotovil „mojstersko delo“, da si mora izbrati nevesto v zadrugi sami, torej hčer kakega črevljarskega mojstra. Tudi to je kandidat za mojstersko zadrugo zvršil, poročivši se z Antonijo, starejšo hčerjo svojega mojstra. Tako je Matija Žlebnik postal ljubljanski meščan in najmlajši mojster črevljarske zadruge, ki je o sv. Matiji izpolnil devetindvajset let.

Najmlajši mojster je bil pravi sluga svoji zadrugi. Kar so si pozeleli mogočni in občut-

ljivi mojstri, vse je moral oskrbeti najmlajši mojsterček. Klicali so ga, kadar se je kateremu zljubilo. Najhujše je združni predsednik kazal svojo oblast do najmlajšega združana. Ukazal mu je, kar more ukazati gospod svojemu slugi, in pošiljal ga je, kamor se mu je zdelo. Če je zadruga imela sejo, vabil je najmlajši mojster osebno združane. Če je prišel ptuj pomočnik v mesto, moral je ponj na rokodelsko ostajo in voditi ga okrog vseh mojstrov. Če je kak združan umrl, veleval je k pogrebu, hodil k „očetu“ po mrtvaški združni prt in oskrboval vse potrebne stvari za pogreb. Če so si mojstri privoščili po svojih sejah kupico sladkega vinca, moral je najmlajši mojster ponj v gostilne in nositi na mizo. Zato si pač lahko mislimo, kako željno je vsak najzadnje sprejeti mojster pričakoval praznika sv. Rešnjega Telesa, ko so se sprejemali novi mojstri v zadrugo.

Naš Matija Žlebnik je bil torej tisto leto najmlajši mojster.

Toda slastij zakonskega stanú ni dolgo užival. Žena Antonija mu je umrla čez nekaj mesecev na sušici. Bil je torej mlad vdovec. Sreča je bila zanj, da je imel brata Gregorja, ki se je pri njem učil in bil nekaj mlajši od njega. Ta mu je pri rokodelstvu dosti zalegel, dasi sta si bila vedno v laséh. Gregor bi bil namreč rad že postal samostojen, toda brat ga ni hotel potrditi za pomočnika.

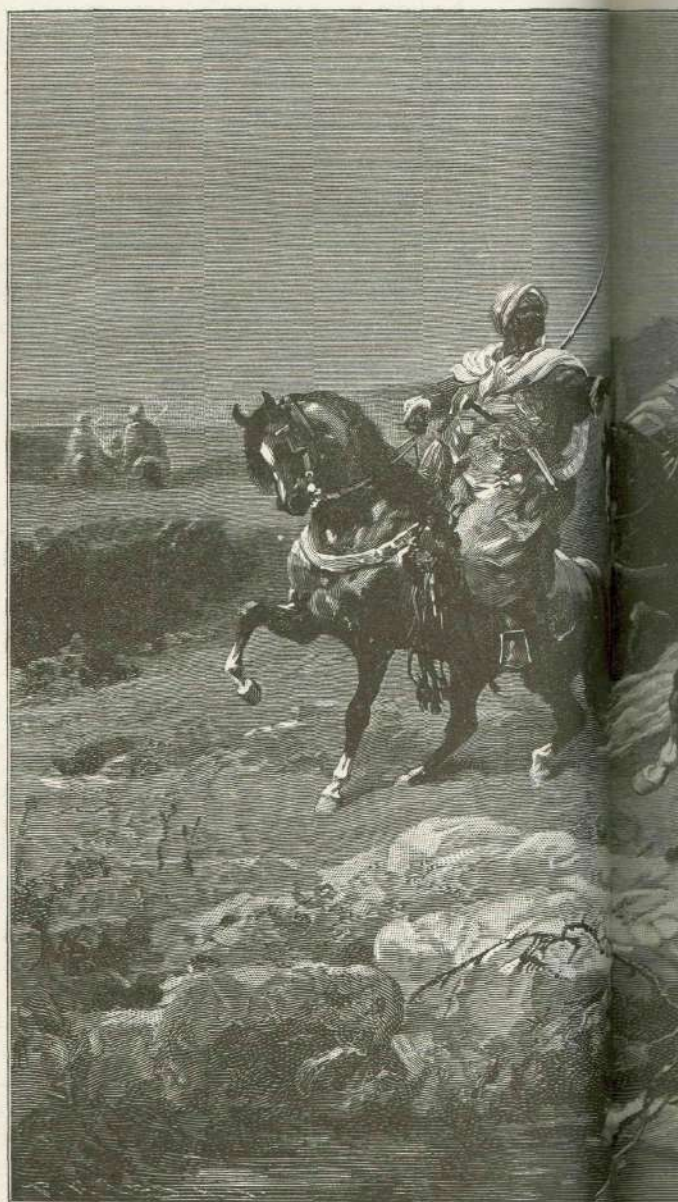
Po smrti svoje žene bi si bil Žlebnik moral poiskati drugo tovarišico. Po pravilih črevljarske zadruga bi se bil moral ženiti pri črevljarskih devicah in po nasvetu mojstrov vzeti v zakon sestro rajne žene, mlajšo Ano. Toda Žlebniku se je prav malo mudilo za ženitev. Ana je bila sicer trdnejšega zdravja kakor njena sestra, čednejšega obraza, toda bila je grbasta. Zato pa najmlajši mojster ni kaj rad slišal o grbasti nevesti in gluh je bil za svarila črevljarske zadruga. Mojstri so mu sicer hvalili Ano kot dobro gospodinjo, toda Matija si je mislil le svojo. Slutil je, da se mu ne obeta nič dobrega, ako ni poslušen mojsterski zadrugi. Marsikdo ga je pomiloval, ker mu je tako malo na žlahti pri „očetu“ črevljarske zadruga. Celó nehvaležnost so mu očitali, češ, da se ima le mojstru Weissu zahvaliti za to, kar je.

Toda Žlebnik je molčal, opravljal potrpežljivo svoj posel in čakal boljše bodočnosti.

Bil je pa podjeten mož, jako marljiv in bistre glave. Zato je bil sprejet še tako mlad v mojstersko zadrugo, in združani so se trdno zanašali nanj. Zlasti oče Adam Weiss ga je ljubil kakor svojega sina, in ker je bil ob enem mestni notranji svetovalec — katerih je bilo le dvanajst — priučil se je Žlebnik pri

njem še marsikaj drugega, kakor delati črevlje. Prijatelj Peter Otava pa mu je vcepil tudi ljubezen do materinega jezika, kar je bilo takrat že kaj posebnega. Celó nekaj latinskega in laškega je znal lomiti, česar se je bil naučil deloma v šoli, deloma po svetu. Zato ni čuda, da so ga pri zadnji volitvi o sv. Jakopu izvolili za vnanjega svetovalca, kakoršnih je bilo štiriindvajset v celem mestu — za mladega moža ne navadno odlikovanje!

Sedaj pa se je jela mahoma krhati njegova upapolna bodočnost. Oh, tako nagajivo se obrača človeška sreča kakor mlinsko kolo na vodi! Pred

pol letom je bil še tako češčen, sedaj pa se naglo zbirajo nad njegovo glavo pogubni oblaki. In vse to zaradi — ženske! Že je mislil, da mu je sreča priklenjena na njegovo hišo, toda vlomila je vanjo koščena žena in odnesla mlado življenje hišne gospodinje. Mojstri so ga jeli pikati, tast se je držal napeto, ljudje so se mu posmehovali, le na lesenem pomolu onkraj vode se mu je še smehljala sreča opoteča. Z večrajšnjim dnem pa naj je tudi ta odplula doli po Ljubljani?

Tako nekako je premišljal osameli najmlajši mojster po odhodu svojega prijatelja.

II.

Že je bil dober mrak. Ulice so se izpraznile, in celó na živahnem Črevljarskem mostu je bilo tiho. Barake mesarske so bile zaprte in tu pa tam se je še prikazal kak ponočevalec, zavrt v gorko obleko. Samo tam od Tranče niso prenehali zamolkli glasovi stokajočih jetnikov. Nekako neprijetno je to javkanje zbudlo mlado vdovo Tramterico, ki je hitela izpod obokane Tranče na Črevljarski most. Najbrže si je domislila, da utegne tudi ona zaradi detomora tu gori med hudodelci poiskati si novega stanovanja.

Sejh ide na boj. (Slikal Ad. Schreyer.)

Zavita je bila v plašč, da se ji je videl komaj nos in oči, in pazljivo se je ozirala okrog sebe. Dvakrat je korakala po mostu gori in doli in nestrpnost pričakovala nekoga. Kar začuje moški glas za hrbtom: „Suzana!“ Obrne se hitro in podá roko mojstru Matiji. Toda v obraz se mu ni upala pogledati.

„Roka se ti trese, dušica zlata, kaj ti je?“ popraša jo hitro mladi mojster.

„Oh, beživa hitro od todi! Že je govoril moj oče z Luko Košico, in brez skrbi sva v njegovi hiši“, odvrne vdova s tresočim se glasom.

„In glas se ti trese? Povej mi, kaj imaš na srcu in kaj nama hoče tvoj oče? Morda ti vest kaj očita?“

„Hôdi za mano!“ odgovori vdova z ukazujočim glasom, in hitro stopita po ozki sneženi stezi drug za drugim čez most v židovske ulice. Od todi kreneta po stezi do vicedomskih vrat, ki so bila ozka, a višja kakor vsa druga poslopja. Zato so bile ulice jako temne ter prav pripravne za ponočne vasovalce. Marmornati stebri so se bliščali v nočni tmuni, in svetilka vratarjeva je metala medle žarke po ulicah.

Tam pri vicedomskem stolpu se naša dva znanca ustavita. V stolpu sta bili dve ječi: jedna pri tleh pod stanovanjem vratarjevim, druga pa v prvem nadstropju za poštene meščane, ki so se pregrešili v malih rečeh. Nekako strašno je bilo v tem delu mesta, zlasti po noči. Zato ni nihče rad hodil semkaj, ako ni moral. Le nočni čuvaji so hodili trobit vratarju nočne ure na uho.

Nista dolgo čakala. Železna vrata v stolpu zahrešče, in pokaže se na pragu vratar Luka Košica.

„Le brž noter!“ zakliče z nizkim glasom prišlecema. Žlebnik in Tramterica stopita hitro po stopnicah, in vratar zapre duri za njima.

Vratarjeva soba je bila nizka in okrogla kakor stolp. Zamazane klopi so se tiščale zamazanih sten, in lojeva sveča na okrogli mizi je svetila po temnem prostoru z majhnimi okni in železnimi križi. Izpod črvivih podnic je pogledala kaka miška, in v kotu na leseni polici je godla črnkasta mačka. Nad stropom se je čulo premikanje človeških stopinj, in izpod tal so odmevali žalostni glasovi trpečih jetnikov.

Vratar je ostal na kamenitih stopnicah in godrnjaje gledal svetle stebre vicedomskih vrat.

Tramterica pa je v sobi začela govoriti z glasom, ki je kazal prestrašenost, obupnost in razburjenost:

„Preljubi moj angel v človeški postavi! Jaz sem hudodelka, ubijalka, detomorka. Bog se je maščeval nad menoj, ker sem preganjala njegovo cerkev na zemlji ter se dala za nos voditi tistemu luteranskemu predikantu. Proklet bodi, kjer je, in prokleta bodi njegova priliz-

njena beseda! Ta mi je iztrgal iz srca spoštovanje do vsake postavne oblasti, ta mi je trgal iz nedrij cvetje nedolžnosti in ta mi je obesil na hrbet tega Tramterja, ki pač ni zaslužil moje ljubezni. Toda pokoj njegovi duši, moj mož je bil!“

„Ne vznemirjaj se preveč, ljuba moja Suzanka“, pogovarja jo ravnodušni mojster. „Saj veš, da ima dan oči, noč pa ušesa. Povej vendar, kako hudodelstvo tiči v tvojih ročicah?“

„Ne boj se, dragi moj! Zima je, ljudij ni na ulici, in kar pride glasov od todi, ima jih vsak le za obupne glasove zaprtih jetnikov tam doli pod zemljo. Tudi mene povedó semkaj, ako ne celó na odurno in smrdečo Trančo. O moj Bog, kaj bo z mano?“

„Ne obupuj in povej hitro! Čas je drag. Imam ti še toliko povedati. Ali ne veš, kako sva hodila nekdanj zaupno molit k oltarčku Materje Božje v sv. Jakopa cerkvi, in očetje jezuitje so nama devali drobne svetinjice na vrat?“

„Oh, Matija, moj stari znanec, takrat in sedaj? Kaka razlika! O, Marijo bi še prosila, Marijo za pomoč, toda ne morem. Luteranka sem in moje vere ljudje ne poznajo Device Marije. Tisti predikant mi je raztrgal podobo Marijino raz vrat in mi dejal: „Saj si ti Marija, dete moje! Naš slikar Antonio Gerici bi ne mogel narisati lepše Madone!“

„Ne proklinjaj in ne onečeščaj božje Porodnice, Suzana! Ako si taka, kaka sreča naj naju čaka v zakonu?“ odgovori Žlebnik precěj rezko in stopi par korakov od nje.

„Torej poslušaj, Matija! Sinoči je moja dekla Špela prala na Ljubljani. Moj sinček se je igral ne daleč od nje. Saj poznaš mojo togoto. Ako se ne zvrši tako, kakor hočem, gorje! Dejala sem, da mi Špela nima nikdar več otroka jemati k vodi. Toda slušala ni mene, gospodinjje. To me je pograbilo tako, da sem jo hotela v tistem hipu pahniti v vodo.“

„Tiše, Suzana! Košica je stric tvoje dekle. Ako te sliši, ne bo dobro zate“, posvari mojster vročekrvno meščanko.

„Teda mi je ušla Špela. Moj sinko. čuj, Matijče, moj sinko zleti za deklo in kliče: „Špelica, strah me hoče!“ Torej mati mu je bila strah! Ta beseda me je zbodla tako, da sem zagrabila Matijčka, svojega sina, in ga treščila v vodo. Oh, jaz nesrečnica!“

„In nisi ga rešila?“

„Predno sem se nekoliko unesla, že je triletno dete izginilo pod ledeno skorjo.“

„Grozovito to! In niso te še prijeli?“

„Reši me, varih moj, reši me! Košico je podkupil moj oče, da molči in da ne naznani mestnemu slugi, dokler ne najdem varnega zatišja. Špelica je namreč vprašala strica Košico, kaj hoče storiti, in ta ji je ukazal, da gre

v škofijo. Košica pa je naznanil mojemu očetu, in pomenila sta se, da hoče Košica oko zatisniti. Jaz sem se dogovorila s trgovko Ehrbarico, da se nastanim pri njej, kjer me ne bo našla tako hitro mestna gosposka.“

„Oh, tako je? Nesrečna žena! In kaj potlej? Ali meniš res uiti posvetni pravici? Ne pojde!“

„Pomagaj mi, zlati, dobri moj vrstniče!“ Ob teh besedah pade vdova na kolena in se oklene Žlebnikovih.

Solza sočutja zalesketa na njegovih očeh. Toda premaga se in resno odgovori:

„Kot luteranka, kateri ni treba izpovedavati se, mogla bi že kaj takega storiti. Toda za greh treba pokore, ne pozabi tega!“

„Oh, torej tudi ti, moj Matijče, žensev mojega sinka!“

„Vstani, nesrečna ženska, in poslušaj me! Vem, kako bi bilo najbolje za tvojo dušo in tvoje telo. To pač spoznaš, da midva ne moreva skupaj voziti, dokler nosiš pečat hudodelstva na svojih rokah. Toda upanje je, da si pomagaš, in svetujem ti: Operi se, Suzana! Pojdi v škofijo, predno pride mestni birič pote, da te odvede na Trančo kot hudodelko v zapor. Oglasi se pri škofovem kapelanu Petru Otavi. Moj prijatelj in sorodnik je. Ta ti bo vse povedal in pojasnil, kar ti treba vedeti. Zglesiš se potem pri svetlem škofu, in če se slovesno odpoveš luteranski veri ter opraviš cerkveno pokoro, verjemi mi, da ti bo sodba milostna, in jaz zastavim vse svoje moči, da bo večina mestnih očetov za tvoje oproščenje.“

„Jaz odpovedala luteranski veri?! Kaj porekó ljudje? Kaj poreče superintendent? Oh, ne morem!“

„Ne moreš? Kaj govoriš! Druge poti ni, Suzanka! Le tako je mogoče, da se kdaj vzameva. Jaz se štejem med poštene mojstre in pošteno hočem imeti tudi svojo ženo. Za ljudi se ne méni preveč, skrbi za svojo dušo! Saj si doslej lahko videla, da pri luteranih ni prave krščanske vere, ampak je le popačena. Kaj te torej zadržuje? Pametna bodi! Ali misliš, da se vsi katoličani motimo, vi pa imate resnico? Oh, môli! Vidiš, kam si prišla, ker si tako lahkomisljena! Ali si pozabila Mater Božjo?“

„O Božja Porodnica! Ti si mi privéla angela v človeški podobi, da me potegne iz propada, v kateri sem zabredla. Sprejmi me grešnico, ki sem tolikokrat proklinjala tvoje sveto ime! Odpusti mi, in srečna bom zopet, srečna kakor nekdanj, ko si mi bila Ti moja milostiva obramba. Popraviti, poravnati hočem vse, kar sem zagrešila. Ta tukaj-le mi je priča, da je moja beseda resnična, in proklet bodi, kdor me bo hotel zopet zapeljati v krivo vero! Z menoj pa se zgódi, kakor je božja volja.“

„Kakor je volja božja!“ potrdi mojster prisego skesane ženske, ki je klečala na tleh, obrnjena proti podobi Matere Božje na steni. Dvigne jo in ljubeznivo-skrbno pristavi:

„Pojdiva, draga Suzanka! Bojim se, da naju kdo ne zasleduje.“

„Ne boj se, mili moj: jutri storim vse po tvoji besedi.“

Vratar Košica se je jezno prestopal na kamenitih stopnicah, ker ga je zeblo v noge. Ko pa naposled zaškripljejo vrata, stopi brzo na prag in zašepeče izstopivšima:

„Le hitro stopajta! Nočni čuvaji se bodo kmalu oglašali, in žalostna vama noč, ako vaju zaloté brez svetilk ob tem času po mestu hodeča.“

„Nič ne skrbi, Lukež! Mólči pa kakor zid! Ne bo ti žal! Pa saj to znaš ti!“ pohvali ga mojster in izgine s svojo spremljevalko po temnih ulicah.

Mojster Matija je odhitel domov, mojsterica Tramterica pa zavije izpod Tranče po velikem trgu proti frančiškanskim vratam, kjer je imel nedaleč trgovec Adam Ehrbar svojo hišo.

Vratar Košica pa je deval v nekaj peči podobnega drobne skleške in si grel zmrzle roke. Godrnjal je sam sebi, toda ne preveč, kakor je imel navado, zakaj lepi zaslužki so se mu napovedovali. Ni sicer mnogo potreboval za svojo družino, ker je sploh ni imel, toda potreboval je mnogo njegov razvajeni želodček, in v mlajših letih tudi razuzdano življenje. Jezik mu je tekel, kakor bi rezal, toda mazati ga je moral. Zjutraj pa za rana, in kadar je pričakoval obiskov, spravil nisi iz njega niti celega stavka. Sicer je popival Košica, kakor je mogel; denarjev se ni branil. Zvit je bil kakor ovnov rog. Njegove hrabrosti nam zgodovina ne poudarja, zakaj l. 1599. je hudo tekkel pri nekem ponočnem poboju pred jezuitovskim kolegijem ter zapustil v najhujših škripcih svojega tovariša Gregorja Grabnarja, ki je bil tudi nočni čuvaj, kakor je še sedaj. Na srečo je Grabnarjev sin pritekkel na pomoč ter rešil očeta. Pri preiskavi pa je Košica drugi dan izrekel, da ga je napadlo trideset luteranov, ki so nalašč prepevali zbadljive in žaljive pesmi pred kolegijem. In tako je seveda moral bežati. Domišljijo njegovo hvali zgodovinar, toda o hrabrosti svoji celó Košica sam ni rad slišal. Ker Košica ni dobival pohvalnih pisem od magistrata, dejal je mestni župan na novega leta dan, da Lukež Košica odslej ne bo več nosil ponoči sulice in meča po mestu, pač pa mu ponudijo izpraznjeno službo vratarja pri vicedomskih vratih. Lukež Košica je sprejel z veseljem novo službo, ki mu je nesla 14 krajcarjev na teden, prosto stanovanje in drva za kurjavo iz mestnega loga.

„Vicedomski vratar“, kakor se je sam nazival, stopi kmalu zopet iz svoje sobe na majhni železni hodnik, kjer je svetila brleča svetilka in kjer je pričakoval ponočnih čuvajev, ki so se kaj radi oglašali v temnih židovskih ulicah. Posebno Gregor Grabnar, ki Lukeža ni mogel pozabiti, odkar ga je tako pustil na cedilu pred jezuitovskim kolegijem, ponagajal je rad in nobenkrat ni pozabil glasno zakričati pred vrati ure, ob kateri je prikobacal pred vicedomski stolp. Ako se ni Košica oglasil, naznanil ga je takoj mestnemu sodniku.

Tudi tisti večer je prilomastil Gregor Grabnar ob deveti uri pred vicedomska vrata. Počasi je prestavljal dolgo sulico v sneg in s hreščavim glasom je zapel:

Ura je deveta
Tega nov'ga leta;
Naša zala Meta
Potrebuje zeta.

„Ali meni ponujaš Meto?“ oglesi se mu Lukež Košica, prežvekajoč ravnokar odgrizeni kos Lichtenbergove „trente“.

„No, moj stari prijatelj in hrabri možicelj Košica bolj ljubi pekarjeve trente in Vodopivčevo medico, kakor mlade ženske.“

„Kajpada! Ti lahko norce briješ, ker se ti pametni ljudje ne dadó striči. Lahko ponoči kolovratiš po ulicah, ker ti tvoja starica vse stori; kot žitomercu pa se ti ne godi ravno preslabo, ker jemlješ kmetom merice, kakoršnih dober kristijan ne bi jemal. Ako bi te kdo popisal, kakšen pravičnež si, dobil bi te v roke mestni župan Janez Sonce, čez katerega rad zabavljaš, kadar te ne sliši.“

„Kaj se bova prepirala, Lukež, saj veš, kako je! Vsak ima svoje slabosti“, začne volneje nočni čuvaj, spoznavši, da z ostrim nastopom ne pride do svojega namena.

„No, potlej se pa ne usti, kakor bi bil cel svetnik, in stopi bliže, da ti dam požirek pijače, katera ti prežene vso jezico, kolikor ti je še ni ohladila zima.“

Nočni čuvaj sprejme slastno Lukeževo ponudbo ter potegne močno iz podolgovate sklenice, zavite v slamo.

„A—a—a! Ta pa, ta! Kje si pa iztaknil tega vrtavsca? Ti ga je že Špelica prinesla za novo leto!“

„Eh, Špelica je Špelica! Stric sem njen, toda prinese mi le rajši kaj za ušesa, kakor za usta. Na, prigrizni, da ti črev ne obrne!“

„Tak kruh pa peče le mojster Boštjan!“

„Lichtenberga misliš? E, možák je on, vsaj zame, toda žal, da ni izpeknel tako dobre hčere, kakor peče kruh.“

„Kako to meniš? Saj je čvrsta in čedna babnica ta Tramterica. Res, da jo je luteranski črednik ujel v svojo mrežo, a ni ji zameriti. Mlada je še in laška kri se pretaka po njenih žilah. Kadar bo tolike pameti, kakor je imava midva, ne bo jo več mikalo hoditi za tistimi pojedži in širokoustneži luteranske vere. Dobrega moža ji je treba, in vse se poravna.“

„Ti ne veš novice, ljubi moj kume? Torej ne veš, kaj se je pripetilo pri Tramterici?“

„Jaz? ničesar ne vem“, odgovori čuvaj, delajoč se nevednega, dasi je kazal svojo nenavadno prijaznost iz namena, da bi kaj zvedel od Lukeža.

„Saj si tudi sinoči ti čuval, ali ne?“

„Sem, ker sem nadomeščal očeta črevljarske zadruge, Adama Weissa.“

„No, lepa reč to! Upal sem slišati od tebe, da je Tramterica že na Tranči, ker je semkaj pod mojo oblast niso privéli. Tako pa slišim, da se ti o tem hudodelstvu niti ne sanja.“

„Pa zakaj nisi naznanil, ako kaj veš?“

„Jaz? Ravnokar sem zvedel, in ko bi bil sedajle šel na rotovž naznanit, bil bi pa ti mene spravil na potapljačo in na sramotilni steber ali kamor si že bodi, ker si tako siten.“

„Torej kakšno hudodelstvo je tu?“

„Otroka je utopila.“

„O tri sto žalostnih devic! Kaj pa sedaj? In jaz nič vedel? Brž, brž! Jaz moram oditi.“

„Kaj boš ti? Po Sovo pojdi, on je za to, da spravlja take ljudi v ječo.“

„Kaj, mestni sluga Sova? Ali ne veš, da ga je sinoči ubodel neki študent z nožem in zdaj leži bolan doma, študent pa na rotovžu premišljuje svojo vročekrvnost? Oh, ravno meni je usojena ta posebna naloga, da uklenem meščanko Tramterico, pekarsko vdovo, hčer mogočnega Lichtenberga. Kaj se hoče? Pred gosposko smo vsi jednaki.“

„Poišči še koga, sam ne hodi v nevarnost! Vdovin pomočnik Mihael Deutsch je precěj hrusta, in Tramteričina kri je laška. Zapomni si to!“

„Nocoj pa bo nekaj! Lahko noč!“

In Gregor Grabnar odide, vesel, da je zvedel za gotovo, kar je bil slišal nekako od daleč pri ljudéh. Vrtar pa se je tudi smejal, vesel, da je tako Grabnarja nasmodil, da bo zastonj iskal vdove Tramterice nocoj v domači hiši. Brez skrbi potegne še iz majolike, v kateri je žarel rdečebarni dolenjec, ter leže na ležišče, prepričan, da ga nocoj ne bode nihče več motil.

Tramterica je pa že bila pod trgovčevo streho. Suzana je bila poleg brata Antona jedina hči pekarja Boštjana Lichtenberga, imovitega ljubljanskega meščana. Sam je trdil, da je potomec plemenitih Lichtenbergov, katerih grad

je imel tudi zgodovinar Valvasor v svoji lasti. Žena njegova je bila rojena Talijanka. Ker je bila Suzana jedinka, uživala je neomejeno ljubezen svojih starišev. Zato je po napačni vzgoji nabrala dosti napak, katerih poglavitne so bile zapravljenost, svojeglavnost in nagla jeza. Sicer pa je bila lepega telesa, visoke in močne rasti, odločne volje, vedoželjna in za tisti čas dosti izobražena. Zato tudi ni čuda, da ji je nova vera luteranska hitro napolnila glavo in srce, in izkazovala se je posebno gorečo privrženko protestantovskih predikantov. Po tedanjih združnih pravilih je vzela v zakon pekarja Tramterja, ki je njej na ljubo tudi sprejel novo vero. Toda zadovoljnega življenja ni bilo v zakonu, in moža je pokopala v treh letih Suzanina brezozirnost in neomejena gospodstvaželjnost. Dražila in sukala ga je toliko časa, da je mož

začel iz nevolje in jeze močno piti, dokler ga ni vodenica zasula v mrzli grob.

Tako je Tramterica postala vdova. Mojsterska zadruga je želela, da vzame v zakon svojega pomočnika Mihaela Deutsch-a. Toda tudi Tramterica ni hotela o tem ničesar slišati, kakor Matija Žlebnik ne o Weissovi Ani Tisto prijateljstvo iz otročjih let se je iznova obudilo, in Žlebnik je sanjal o vdovi Tramterici, kakor ta o vdovcu Žlebniku. Leseni hodnik in leseni pomol sta pričala o novi ljubezni, živi ljudje so pa vse to kmalu zapazili in marsikaj ugrabili, dokler ni novo leto prineslo posebne novice, ki je pritisnila hudodelski pečat pekarski vdovi. V neukrotljivi jezi je utopila svojega sina jedinca v valovih motne Ljubljani.

(Dalje.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje)

27. Sklep šolskega leta. Plenus venter. Slabo stanovanje. Pretep. Izprehodi.

... malega srpana ...

Ljubi prijatelj! Vem, da že težko čakaš poročila, kako sem dovršil letos šolsko leto. Hvala Bogu, prav dobro. No, pa saj se tudi tvoje ime sveti med odličnjaki, kakor sem videl v novomeškem gimnazijskem izveščju. Prav vesel sem, da so zopet počitnice; mnogo je bilo treba truda. Gospod razrednik so nam večkrat v spomin klicali oni latinski rek:

Nitere cum studio, si vis aliquando nitere.

Slovenski prevajamo to kar po domače:

Trud in korajža velja, če hočeš kedaj kaj veljati.

Z nobeno rečjo si nisem toliko ubijal glave letos kakor z botaniko. Teden pred sklepom šolskega leta so gospod profesor izpraševali „čez vse“. Silno me je skrbelo, zlasti, ker mnogih cvetic še nisem kar nič poznal. Iz zadrege me je rešil sošolec . . ., čegar oče je vrtnar. Dogovorilo se nas je pet, pa smo prišli tisti večer pred izkušnjo na Panjičev vrt, kjer smo se učili vso noč do belega dne. Proti jutru nas je začelo sicer nekoliko zebsti, toda Panjič je prinesel samovar in spirita, pa smo si skuhal gorkega čaja. Prav dobre volje smo šli v šolo, kjer je tudi vse šlo po sreči.

Letos jih je v našem razredu padlo malo; samo trije imajo dvojko, jeden pa celó trojko.

Pa tudi ni čudno! Podlaz, tisti, ki je dobil trojko, se ni čisto nič učil. Ljubljčan je in pa imovitih starišev sin. Jestu ima najbrže vedno dovolj, zakaj še v šolo je prinesel vsako jutro najmanj po tri žemlje, da jih je jedel med uro. Če je pa človek vedno sit, ne ljubi se mu učiti, po znanem pregovoru: Plenus venter non studet libenter. Vrh tega je bil še jako otročji. Vsaki stvari se je smejal; kadar se pa ni smejal, zeval je na vse kraje, zlasti pri latinščini, tako da so mu gospod razrednik večkrat rekli: „Odpiraš usta kakor lemenaška vrata! Vsaj roko deni pred usta, kadar se ti izdeha, da ti kak vrabec ne zleti vanja!“ Sicer se mi pa škoda zdi Podlaza, ker je bil dobrega srca.

Zlasti pa se mi smili sošolec Resa. Lani je bil še odličnjak, letos pa dvojka in bo moral ponavljati drugo šolo. Doma je z Gorenjskega. In veš, kako je prišel tako daleč? Stanovanje ga je izpridilo, prav nič drugega; tako pravijo vsi sošolci, ki stanujejo blizu tam. Stanovanje ima dve sobi: v jedni prebivajo dijaki, v drugi pa gospodinja s svojo hčerjo, ki hodi v nunsko šolo. Sam ne vem, kako je do tega prišlo, a kar najedenkrat so se začeli sošolci, pa tudi drugi dijaki, norčevati iz Rese, češ, da je zaljubljen. V šoli je vidno pešal; od začetka so se profesorji le čudili, na zadnje so bili pa hudi. Prof. Heinrich ga kar videti niso mogli več. Gospod Marn so nam pa jedenkrat, ko je bil Resa vprašan in ni čisto nič znal, prav z

O bogovi, sanje zlobne
Dale so moči hudobne,
Toda Varna stari, sivi
Še živi boginji Živi.

Ÿ Svetovita in Triglava
Še gori v njem vera prava,
In Peruna še poznade,
Vere te ne dá, ne dade . . .“

Pa zajoče nežna Diva:
„Oče, sanj jaz nisem kriva.
Vendar srce krvaveče
Tebi vošči boljše sreče.

Tebi vošči srečne dôbe
Brez gorjá, bolesti, zlôbe;
Tudi tvoja Diva mlada
Bivala bi srečna rada . . .“

Sreča.

Naprej drvim, naprej hitim
Po zemlji mej narodi;
Osrečiti ljudi želim,
Oblažiti povsodi.

Narodom kažem slaj in mir,
Bogastvo jim odkrivam;
Odkrivam blagostanja vir,
Dokler mej njimi bivam.

Narodi koprneč drvé
Za mano se po sledi,
In strastno stezajo roke,
Če v njihni bivam sredi.

A iti moram jaz naprej
Od róda do naróda,
In zame ni zidú ne mej,
Drvim kot v reki vóda.

Pa vse nikomur se ne dam,
Le slike jim ustvarjam,
In ključe le jim v sreče hram,
Ki jih želé, podarjam.

Saj motijo se pač ljudjé,
Ki sreče tu želé si,
Saj v prahu sreče ne dobé,
Tu pene le lové si.

A poti druge k meni ní,
Kot le Kalvarij gora,
In kdor do mene si želí,
Ta s križem priti mora.

Saj to ni sreča, kar miní,
To sreča ni, kar zgñija,
To sreča ni, kar se zgubí,
Kar mol razjé in rija.

Le senco mojo tu lové
In blišč podobe moje.
Le onstran groba me dobé,
Ki prav zvršijo boje.

Nebeška hči sem od Bogá,
Narodom sém poslana,
In kdor do mene pot spozná,
Mu večna bodem hrana.

(Dalje.)

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

III.

Silno mnogo snega je padlo še tiste dneve, tako, da je bil skoro ves promet ustavljen. Ni bilo ne sejmov, ne ptujcev; vse javno življenje je prenehalo v Ljubljani. Celó deželni zbor, ki je imel zborovati dné 21. svečana, prestavili so na 3. dan sušca.

Ta veliki sneg je bil jako ugoden za Tramterico. Nočni čuvaj Gregor Grabnar je tisto noč zastonj napadel pekaričino stanovanje; naznanil je mestnemu sodniku, da je vdova izginila prejšnji dan, a nihče ne vé, kam. Sodnik Ahacij Amšelj je skrbno naročil mestni straži, naj zasleduje vdovo Tramterico, toda kdo bi lazil ob takem snegu po mestu in izpraševal ljudi po hišah? Tudi mestni očetje bi tako ne prišli na rotovž sodit nesrečne vdove. Vsak se je držal svojega doma in pri domačem ognjišču se je začelo tem živahnejše življenje.

Vdova Tramterica je storila, kakor ji je sve-toval Žlebnik. Vkljub snežnemu vremenu je prigazila od trgovca Ehrbarja, ki ni bil daleč od škofije, v škofijsko pisarno, kjer jo je pri-jazno sprejel škofov kapelan Peter Otava. Dekle Špelice že ni bilo več v škofiji. Ni se ji moglo izpričati nič hudega, zato so jo pustili, da je šla k svojemu stricu v vicedomski stolp, dokler se razmere ne obrnejo.

Vdovo so zaslišali še tisto uro; nato jo je sprejel škof Tomaž sam, naložil ji cerkveno pokoro in odločil, da bo kmalu sprejeta v ka-toliško cerkev.

Potolažena in z najlepšimi nadami je zapu-stila Tramterica škofijsko palačo ter pri trgovki Ehrbarici, svoji prijateljici, pričakovala boljše bodočnosti.

Najmlajši mojster Matija Žlebnik pa ni bil tako srečen. Doma mu je nagajal brat, ker ga

ni hotel še potrditi za pomočnika, pri črevljarski zadrugi pa so kovali proti njemu skrivno zaroto. Vzlasti „oče“ Adam Weiss se je mnogo trudil, da se maščuje nad nepokornim mojstrom. Sestavil je z drugimi mojstri dolgo pritožbo, katero so podpisali ali podkrižali vsi združeni mojsterske črevljarske zadruge. Ko se je le nekoliko odprl promet po onem obilnem snegu, že je dobil Žlebnik povelje, da skliče vse mojstre k zadruški seji. Nekako težko je hodil v slabi poti najmlajši mojster okrog črevljarjev, ker je vedel, da kliče zadružane na svojo obsodbo.

Mogočno je sedel na mizo mestni svetovalec in predsednik črevljarske zadruge Adam Weiss, okrog njega pa je sedelo do dvajset mojstrov, ki so čakali besede „očetove“. Tudi Matija Žlebnik je sedel na stolu pri vratih, osamljen. Hudo mu je bilo pri srcu in ni si upal pogledati v obraz očetu Weissu, ki ga je gledal osorno, kakor bi ga hotel z očmi prebosti.

„Spoštovani mojstri! Kot predsednik častiljive črevljarske zadruge sem vas danes poklical na mojsterski posvet, ki ima varovati čast vašega društva ter skrbeti, da nepošteni udje ne omadežujejo imena, katero nosi naša zadruga. Z žalostjo sem se namreč moral prepričati, da šteje naša zadruga med sabo črevljarja, ki ga ne moremo več imenovati poštenega. Zato je naša nujna dolžnost, da rešimo zadrugi čast ter izobčimo mojstra, ki nosi na svojih prsih pečat nepoštenja.“

Tako je začel govoriti oče Weiss, ki so mu zbrani mojstri glasno in pogostoma pritrjevali. Le Žlebnik je molčal, zroč neprestano v mizo in s palcem drgajoč po čelu.

Zopet vstane mojster Weiss, odkašlja se nekoliko, potegne parkrat z desnico dolgo brado, kakor bi hotel iz nje natrgati novih mislij, ter začne:

„Častitljivi možje! Dvainšestdeset let se že veselim božjega življenja na zemlji, devetnajstkrat so me meščani o sv. Jakopu obremenili s častjo mestnega svetovalca, dvanajsto leto že zboruje črevljarska zadruga v moji hiši, toda take zime nisem še doživel kakor letos. Takega snega ne pomni moja glava, takega mojstra pa tudi ne naša zadruga, mojstra najmlajšega, ki sedi po naši milosti na nevrednem svojem stolu ter onečesčuje s svojim nepoštenim vedenjem veljavo in častitljivost naše spoštovane zadruge.“

Z zaničljivim pogledom so nekateri mojstri opazovali najmlajšega mojstra, drugi pa s pomilovanjem. Le predsednik se ni dal motiti v svojem dobro premišljenem govoru ter je slovesno nadaljeval:

„Pošteni mojstri! Najmlajši mojster Matija Žlebnik nas je prevaril v lepih delih, katerih smo mi od njega pričakovali. Zanašali smo se nanj, kakor na malokogar toliko; očetu črevljarske zadruge je bil desna ročica, in čednostij njegovih je bilo obilo število. Toda zloglasna ženska je premotila njegovo glavo, kakor nekdanj Filistejka Dalila nepremagljivega Samsona. In najmlajši mojster si je dal ostriči svoje lase ter je izgubil poštenost, s katero je stopil v našo zadrugo. Ni več vreden, da se brati z našo poštenostjo, izključiti ga moramo in sicer iz obilo tehtnih razlogov:

1. Ko je predzadnjič zborovala naša zadruga, poslali smo Matija Žlebnika po bokal vina k našemu krčmarju Vodopivcu in dali smo mu štirinajst krajcarjev. A Žlebnik je šel po vino k Cividatoriki, kjer ga je dobil za dvanajst krajcarjev. Pri zadnji seji naše zadruge je bil obsojen, da mora zaradi te goljufije plačati v našo blagajno 50 kr. Toda Žlebnik ni izpolnil naložene kazni, ampak se je celó norčeval iz združskih sklepov.

2. Gregor, Žlebnikov brat, je že davno zrel za pomočnika, a mojster Matija ga neče potrditi.

3. Matiju Žlebniku je rekel malinar Ranzinger v obraz „hinavec“, a Žlebnik je besedo pogoltnil in ni iskal pravice pri mestnem sodišču, da bi dokazal, češ, da ga je malinar naltolceval po krivem.

Iz teh razlogov je očitno, da Matija Žlebnik ni več pošten mojster in da ga moramo po starodavnih pravilih izključiti iz zadruge. Ako ima kdo kaj ugovarjati, oglasi se lahko.“

Tiho je bilo za trenutek, da bi se bila miška slišala, ako bi bila prisopla izpod podnic. Kar se dvigne majhen, debel in star možiček, ki je doslej na pol dremal, na pol poslušal. Janez Kumberg mu je bilo ime. Bil je tudi mestni svetovalec in l. 1606. je bil celó mestni sodnik.

„Vse se lepo sliši, kar je pravil oče Weiss, toda še poprej moramo slišati najmlajšega mojstra, predno izrečemo končno sodbo. Matija, govôri!“

Žlebnik je bil že popolnoma pripravljen na obsodbo. Ker pa ga je najstarejši mojster poklical k besedi, ni se mogel ubraniti, dasi je namerjal povse molčati. Stari Kumberg mu je bil že od nekdanj naklonjen in bil je vrhu tega prijatelj Lichtenbergov in nasprotnik mestnega sodnika Amšelja. Sicer ni bil razgovor v navadi, kadar je predsednik že poprej prerešetal z mojstri, toda najstarejši mojster je bil vselej nekaka proroška oseba z nekaterimi predpravicami. Žlebnik torej vstane:

„Nisem mislil, pošteni združani, da bi mi oče Weiss dovolili ugovarjati svojim modrim

besedam. Ker pa je meni, nepoštenemu mojstru, dovoljena obramba po milosti častitljivega najstarejšega mojstra, odgovarjam, da sem nedolžen in ne čutim se krivega v svojem postopanju:

1. Šel sem po vino k Cividatorki, ker toči cenejše in boljše vino. Ostala dva krajcarja pa sem očetu pošteno vrnil. Zato pričakujem od zadruga zahvale, a ne kazni.

2. Brata Gregorja pa ne potrdim za pomočnika zato, ker sili strani, in kakor hitro postane pomočnik, vstopil bo pri očetu Weissu, ki ima že tri pomočnike, a jaz le jednega. Ako mi zadruga priskrbi novega pomočnika, nimam nič zoper potrditev.

3. Malinarja Ranzingerja pa ne tožim radi razžaljenja časti zato, ker nimam prič. Ako pa malinar vpričo zadruga ponovi svoje natolcevanje, poiskal si bom že zadoščenja.

To je moje opravičevanje. Sicer pa zadruga lahko sklene, kar se ji zljubi. Saj vem, kje mi je iskati pravice.“

Mojstri niso pričakovali tako kratke, rezke in moške obrambe. Mislili so, da se Žlebnik popolnoma udá sklepu mojstrov ter jih ponižno prosi odpuščanja, obetajoč, da hoče storiti vse, kar bo ukazal oče Weiss.

Splošno godrnjanje se je slišalo, in visoki oče Weiss vstane ter s patetičnim glasom izpregovori:

„Predragi mojstri! Kadar hoče jajce več vedeti kakor puta, tedaj ni dosti modrovati. Vedenje novepečenega mojsterčka je žaljivo za celo zadrugo, in drugega nam ne ostane, kakor da Matijo Žlebnika izbacnemo iz črevljarske častitljive zadruga.“

Vsi potrdijo jednoglasno predlog očetov. Tudi mojster Kumberg je molčal. Predsednik pa je nadaljeval z razburjenim glasom:

„A ni dosti, da se reši čast naše častitljive zadruga. Takoj napravimo vlogo na slavni mestni zbor, da prepové Žlebniku prodajati na trgu svoje črevlje, in zahtevajmo, da se ne vrednemu udu naše spoštovane zadruga vzame meščanska pravica. Ali potrdite mojo zahtevo?“

Nekaj mojstrov takoj potrdi očetovo željo, drugi so pa molčali. Mojster Kumberg vstane in izpregovori:

„Spoštovani mojstri! Ne segajmo predaleč! Pač naj se mu prepové prodajati črevlje na trgu, dokler ne prebije zaslužene kazni in ne plača 50 krajcarjev v našo blagajno, toda meščanske pravice mu ne jemljimo!“

Oče Weiss pa izpregovori končno besedo:

„Možje! Čast naše zadruga je v nevarnosti. Kumberg se poteza za Žlebnika, ker je sorodnik in prijatelj Lichtenbergov; z Lichtenbergom se hoče zvezati tudi mojster Žlebnik. Saj ste že

kaj slišali, da si Žlebnik in Tramterica pokimujeta čez Ljubljano . . .“

Oče Weiss ni končal svojega govora. Pri zadnjih njegovih besedah nastane vrišč, mojstri se začno med seboj prepirati. Celó spoprijeli so se do dobrega, dokler ni Kumberga in Žlebnika zmanjkalo pri vratih.

Ostali mojstri so se pomirili, sprejeli očetov predlog z večino in pristavili v zatožbo na magistrat, da Matija Žlebnik tudi s tem ruši združna pravila, da hoče izven zadruga vzeti v zakon zloglasno vdovo Tramterico, kateri se celo očita, da je vtopila svojega otroka v Ljubljani.

S tem je bila seja pri kraju, in mojstri so še pozno v noč ostali pri očetu Weissu, ki je bil tisti večer jako dobre volje, vesel svojih prepričevalnih govorov in svoje sijajne zmage. Krčmar Vodopivec, Weissov sosed, je še pozno čez polnoč prešteval dobiček od črevljarskih mojstrov.

Žlebnik je spremil starega Kumberga na dom. Govorila sta marsikaj, in Matija se je v kljub današnji usodi vračal zadovoljen od združne seje. V Kumbergu, ki je bil mestni svetovalec, pridobil si je danes dobrega pomočnika v svojih zaprekah. Ko je stopal pod Trančo na most, spomni se svoje izvoljenke, ki je gotovo teže čakala bodočnosti, kakor on. Takoj se obrne in krene po Velikem trgu mimo rotovža proti frančiškanskim vratom. Težko je gazil debeli sneg, ki je še vedno naletaval. Morda se mu posreči govoriti z vdovo.

Lahno potrka na Ehrbarjevo okno, srce mu je že utripalo močno. Kako tudi ne? Skozi okno je videl Tramterico, ki je sedela s trgovko pri veliki peči.

Takoj stopi hišna gospodinja k oknu in spozna prišleca. Vdova, ki se je skrila v tem strahu v drugo izbo, vrne se, in povedala sta si hitro vse svoje dogodke pri odprtem oknu. Bilo pa je tudi treba hiteti. Zakaj tam pri frančiškanskih vratih je že mestni čuvaj klical deset uro. Ako zaloti Žlebnika pod oknom brez luči, utegne mojster prebiti noč na rotovžu in vrhu tega še Tramterico izdati.

Ves spehan dospe mojster Matija domov, odpre svojo izbo, prižge lojevo svečo, vzame gosje pero in piše in piše, ko je nočni čuvaj že davno zaklical polnočnico.

Sestavljal je pritožbo na slavni magistrat zoper ukrepe črevljarske zadruga.

IV.

Na Starem trgu pod gradom je imel meščan Cividator svojo gostilno. Šlo se je čez dolgo dvorišče, in zadaj, že pod gričem, je bila klet

gostilničarjeva, katera je bila ob enem pivska soba. Bila je dolga in ozka izba; na jednom koncu se je dohajalo, na drugem je bila pregrajena z lesenim pažem, za katerim so čepeli na hloedih veliki in majhni sodi raznovrstnega vina. Ob zamazanih stenah so stale na obeh straneh dolge mize. Pivcev je bilo vedno polno pri Cividatorju. Črez dan, zlasti po kosilu in na večer, so možje hodili semkaj pokrepčavati se z vinsko kapljico, ki je bila na dobrem glasu, zakaj bila je pristna in močna. Zahteval pa si lahko kislega Dolenjca, ali lahkega Štajerca, ali prijetnega Istrijana in kraškega terana. Jeseni pa se je pridno točil tudi motni Vipavec in sladki Prosekar. Zvečer in ponoči so zahajali sem tudi mladi ljudje, ker je bila gostilna bolj v zatišju, in mestni stražniki niso tako hitro zalotili pivcev v prepovedanih urah. Zlasti dijaki višjih razredov so se včasih priplazili semkaj popivat in razgrajat. Navadno so klicali gostilno le pri „Lahinji“, ker se Cividator ni dosti ménil za pivec, pač pa je bila v tem jako spretna njegova žena s hčerjo. Celó razuzdanosti in sleparstva ni ubranila Lahinja v svoji gostilni.

Bilo je nekega popoldne v začetku štiri-desetdanskega posta. V Lahovi krčmi je bilo takrat prazno, pač pa so sedeli za leseno ograjo nam znani pivci. Kar je bilo namreč posebno domačih in stalnih pivcev, prisvajali so si to prednost, da so nadzorovali natakario pri natakranju ter pili iz svojih majolik pri izvirku božje kapljice.

Na malem sodu je sedel Luka Košica, potegal z levico dolge brke, z desnico pa je držal pisano majolico. Njemu nasproti je čepel na nizkem stolcu Gregor Grabnar, trgal oberoč trdo trento Lichtenbergove peke, lončena majolika pa je stala poleg njega na tleh. Na stolu v kotu je zdehal hišni gospodar Cividator in bobnal z mastnimi prsti po rejenem trebuščku. Njegova hči Tekla pa je pomivala v drugem kotu stekleno robo.

Košica in Grabnar nista utegnili zvečer posedati v gostilni, zato sta pa tem marljiveje pazila, da nista zamudila ob belem dnevu nasladiti se s sladko kapljico.

„No, gospod Cividator, koliko obljubite za mojo Špelico, da vam pomaga polniti mošnjček s tolarji? Mlada je, čedna je, zgovorna pa, kakor bi imela jezik sedem let namočen v sami medicini.“

„Ma sem povedal, signore Luka! Dva para sandal še, dva para, in dve lahti gorenjskega platna ob novem letu“, odgovori Lah Košici, ki mu je ponujal svojo stričnico v službo.

„E, kaj se bota prerekavala? Dobro blago se samo hvali. Kar udari, Luka, gospod Cividator ne bo gledal na par tolarčkov, če se dekle

izponese“, prigovarjal je Grabnar, hrustajoč trdo pečeni kruh.

„Le dajte, le, padre mio“, oglasil se tudi Tekla.

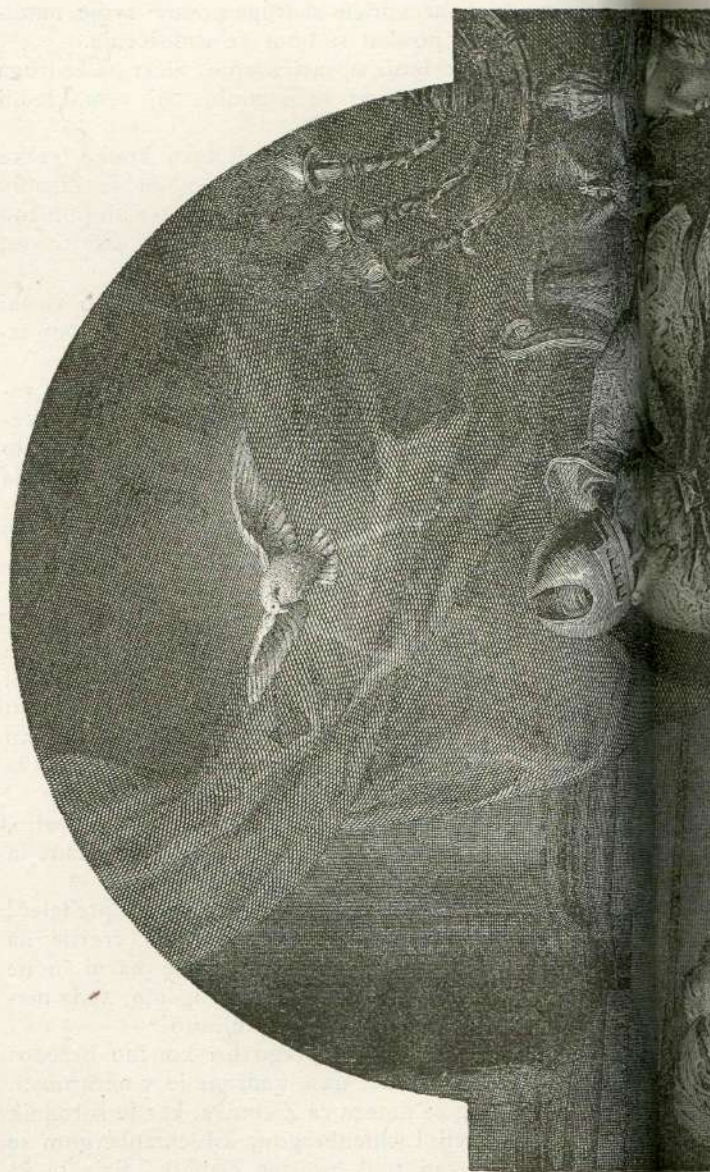
Lah se zadovoljno pogladi po obriti bradi in prikima:

„Così sia, signore! Ma ga je treba vprašati mater.“

Tekla si obriše roci ter odide v kuhinjo poročati materi, kako so se možje pogodili.

„Pa bi jo oženil, Luka! Saj veš, ako jo imajo mladi ljudje radi, ni dobro“, oglasil se zopet pivec na stolcu.

„E, možiti se ji še ne mudi. To že pride tako samo po sebi. Sedaj mora še meni po-

magati. Vem sicer, da tvoj Gropa škili za njo, a poprej se morava še midva pobotati.“

„Midva? Pobotala sva se že pred osmimi leti tam pred jezuitovskim kolegijem. Ako si tak junak, da pustiš svojega prijatelja na cedilu v najhujšem ognju, tedaj pač nisi vreden, da bi se kdo s teboj botal.“

„Kaj? Ali ne vé vse mesto, da je Luka Košica takrat pametno ravnal kot umen vojskovodja? Ako bi bil ti takrat mene posnemal, ne bilo bi ti treba domov cepati z razbito črepinjo. He, prijatelj Gregor, ali ni tako? In povem ti, da mi ne govôri več takih čenč, drugače ti treščim majoliko tje v tvoje lačne gosli, da boš pomnil, kdaj si se lotil Lukeža Košice, vice-domskega vratarja!“

Grabnar skoči po koncu, oči se mu zaiskré, razkorači se pred svojim nasprotnikom, stisne pesti in s pretrganim glasom izpregovori:

„Ti, strahopetec, ti boš mene, ti suha južina? Ali ne veš, da te lahko zmanem kakor suho stročje v roci?“

Košica pa je že zlezal s soda ter se stisnil ob zidu med sodi, ponižno govoreč:

„No, no, saj ni tako hudo, Grogče! Nič se ne togôti; tvoj fant je kakor nalašč za mojo Špelico. Le čakaj malo, da si Špelica še kaj prisluži. Še dvajset tolarčkov ji manjka do sto — potem pa v božjem imenu!“

Lah je med tem zlezal pod klop ob steni in klical neprenehoma: „Madre, madre!“

Zaroka Marije in sv. Jožefa. (Slikal Karol Vantloo.)

„Kaj boš ti branil, siromak!“ oglasil se zopet Grabnar nekoliko mirneje, a tem samozavestneje. „Ti še sebe ne moreš oskrbeti, a boš skrbel za druge! Kaj drugega bi bil že lahko, kakor nisi, tako pa si zapravil še svojo hišo, in tvoje junaštvo je mestni sodnik pohvalil s tem, da te je odstavil od nočnega čuvajstva; po milosti pekarja Lichtenberga pa si dobil službico vratarja. Kako jo opravljaš vestno in skrbno, to pa vem jaz in, le čakaj, zvé tudi sodnik, gospod Ahacij . . .“

„Kaj, ti mažeš pekarja Lichtenberga?“ raztogoti se zopet Košica in stopi mogočneje na prste. To pa je storil zato, ker je videl, da je vrata odprla in v izbo stopila Cividatorka z Lichtenbergom vred.

„No, kaj se pripravate? In ti, oče! ali tako varuješ čast svoje gostilne?“

„Oh, predragi mojster Lichtenberg, hudo je, ako ima žena takega moža, ki ni za drugo, kakor da muhe brani! Le čakaj, klada lena, iztolčem ti še tisto pest hrbta, kolikor ti ga še ni zlezlo tje za tvoj mastni trebuh! Alo, poberi se ven! Vidva pa ne pozabita, kakšno oblast imata tukaj! Kaj se že zopet kavsata?“

Debeli Lah je takoj slušal glas svoje ljubeznive zakonske tovarišice, pivca sta umolknila, Grabnar pa se je priklanjal gostilničarki in mojstru, kakor bi hotel pokazati vso svojo ponižnost.

„Ali želite merico Dolenjca?“ popraša gostilničarica, visoka ženska, koščenege obraza, srednje starosti.

„Kajpak, Dolenjca! To je moja najljubša pijačica. Le škoda, signora Cividatore, da vam plemenitaši vedno škodo delajo s prodajo svojega vina na drobno“, odgovori pekarski mojster in sede na svoj navadni prostor pri dolgi mizi.

„E, gospod mojster Lichtenberg, ko bi jaz sedela na rotovžu med svetovalci, davno bi bili že te plemenitaške cunje oprali na Ljubljani. Tako pa ni móż, ki bi se potegnili za blaginjo naše zadruga“, reče gostilničarka in postavi napolnjeno majolico pred mojstra, ki mu je dobro dela beseda Cividatorkina, zakaj on ni bil mestni svetovalec.

„Modra je vaša beseda, signora! Kip boginje ‚Pravice‘, ki stoluje tam pod ostrejšem mestne hiše na zlatem prestolu, moral bi se postaviti drugam, in dvanajsterim svetovalcem ob njeni strani bi se morali sleči škrlatasti plašči.“

„No, ali že odhajata?“ popraša gostilničarka odhajajoča pivca.

„Za naju je čas potekel; drugi imajo dan, midva imava noč“, odgovori Grabnar in izgine pri vratih.

„Menila sva se z gospodom zaradi Špelice, signora Cividatore“, pristavi osrčeni Košica, ki je še postal pri vratih.

„No, kaj se pogajaš z mojim napihnjencem, ko veš, da sem jaz gospodar v hiši. Le pojdi, povem ti jutri, ali je za nas ali ni.“

Lukež z rdeče-višnjekastim nosom se globoko prikloni in odide v svoj stolp čakati, kdaj mu začne vpiti na ušesa poredni in mogočni Grogga svoje ure.

„Prav je, da odideta. Ta svojat prodá za merico vina desetkrat svojo poštenost.“

„Eh, skoro bi bil pozabil! Povejte, signora, temu Košici, da me poišče ob petih v mojem stanovanju.“

Gostilničarka zakriči za odešlim vratarjem, ki se je vidno razveselil pekarjevega povabila.

Komaj pa je dobro Košica odšel, že pri vde domača hči starega mojstra Kumberga v izbo. Ta jo poboža po licih in zadovoljno podá roko svojemu prijatelju Lichtenbergu. Ob tej uri sta se redno sešla vsak dan pri Cividatorki na majoliko semiškega Dolenjca. Danes pa sta pričakovala še Matijo Žlebnika, ki ni bil vsakdanji gost Cividatorkin, dasi je včasih tudi prišel semkaj, a vedno le na povabilo prijateljev.

Komaj se je stari Kumberg dobro oddahnil, že se prikaže pri vratih boječe najmlajši črevljarski mojster.

„No, le naprej, le, saj nismo kužni. Celó družbo imamo za mlade mojstre“, pozdravi ga oblastna krčmarica in potisne čez prag. „Tekla, prinesi temu zmrznencu malo gorkote, da se otaja in se mu jezik omaja in hrbet premelje!“

Žlebnik ni bil vaju Cividatorkinih gorjanskih pozdravov, in nekako tesno mu je bilo pri srcu. Da ni ugledal svojih prijateljev v kotu temne izbe, težko bi bil poslušal Talijankine robate besede.

„Le sém, Matija! Kaj boš pil!“

„Dolenjca“, odgovori Kumbergu prišlec ter sede poleg njega.

Tekla mu brzo postavi majolico na mizo, smejoč se in opravičujoč:

„Ne zamerite, mojster Matija! Naša mama se radi pošalijo, a hudi niso nič na vas.“

Žlebnik ni odgovoril ničesar. Tekla je odšla za leseni paž, gospodinja pa je že poprej zapustila izbo.

„Torej kako je, mojster Matija?“ popraša pekar natihoma.

„Doslej dobro, gospod Lichtenberg! Bodočnost pa je v božjih rokah.“

„Ali si že kaj govoril s Suzano?“

„Sem. Dobro je spravljen in pridno moli; tudi hodi k očetom juzuitom poslušat katoliški nauk. Zjutraj zgodaj in pozno zvečer hodi v

cerkev Kristusovega vnebohoda, kamor ima le par korakov. Videl sem jo že dostikrat, ko je klečala v zadnji klopi in iskreno molila, toda nagovoriti je ne maram na svetem kraju.“

„Hvala Bogu!“ vzdihne pekar, ki je sedel na koncu mize in prestavljal svoje dolge noge. Na obrazu se mu je poznala skrb zadnjih tednov.

„Poslušajta me, prijatelja moja! Nič več ne smeta prikrivati nesrečne ženske. Mestni sodnik je nekaj izvohal. Mladi Grabnar leta za tisto ptičico, ki je Suzani izkopala brezdno pogube. Tako mi je vsaj pravila golobičica Tekla, ki vé za vse take ljubavne spletkke. In ta mladenič je iz Špelice spravil marsikaj, kar je sicer hotela zamolčati. To pa vesta, da mladi Grabnar svojemu očetu ne bo prikrival skrivnostij, katere nočnega čuvaja tako zanimajo, odkar sodnikov sluga Sova zdravi svoje rane na postelji. Dopoldne smo imeli preiskavo zaradi neke tatvine, in ob tej priliki sem ujel nekaj pogovora, ki sta ga imela sodnik Amšelj in Adam Weiss. Zato vama svetujem, naj se Tramterica sama ovadi pri sodniku. Za njeno oprostitev bomo pa že skrbeli.“

Tako je govoril potihoma svetovalec Kumberg, prijatelja pa sta molčala.

„Tudi jaz bi mislil tako“, izpregovori na posled Žlebnik. „Stvar se je že nekoliko pozabila, in mislim, da dobodemo pomoči tudi od druge višje strani, od škofa samega. Za meščane se rad potegne, saj je sam meščanski sin, in brat njegov je mestni svetovalec.“

„Zgôdi se božja volja!“ potrdi pekarski mojster in hlastno potegne iz barvane majolike.

„Še nekaj zate, predragi Lichtenberg! Sodnik Amšelj ti je precěj gorak. Omenil mi je zadnjič,

da pečš premajhen in prelahak kruh. Tako vsaj sta se proti njemu izrekla pekarska nadzornika, ki tehtata kruh v pekarski kruharni. Pristavil je celó, da te misli dejati na potapljavko v Ljubljano.“

„Kaj? Jaz, pošteni meščan in tolikoleten sodrug pekarske zadruga? To je golo maščevanje. Le čakaj, ti smetana mestnega sodnika! Jaz ti že pokažem, kdo je Lichtenberg!“

Pekarski mojster je začel kričati, da je Tekla prihitela izza lěse:

„Kaj se hudujete, gospod Lichtenberg? Ali prinesem še vsakemu merico?“

„Ne!“ izpregovoré vsi trije kmalu, plačajo in odidejo.

Lichtenberg je hitel razburjen domov, kjer si je Košica že dal dobro postreči po gospodinji. Toda nič kaj dobre volje ni bil pekar.

„Pojdi domov in reci tisti tvoji deklini, da ji iztrgam jezik, če ne bo molčala in storila tako, kakor sem ti zadnjič napovedal“

„Ne bojte se, gospod mojster! Dekle zna molčati kakor svetnik na oltarju.“

„Ne čvekaj mi, ampak opravi tako, kakor sem rekel.“

Vicedomski vratar je spoznal, da danes ni dobro z Lichtenbergom črešenj zobati, in takoj je odrinil, spravivši v malho belo trento.

Lichtenberg se je jezil še dolgo časa proti svoji ženi nad sodnikom Amšeljem, zmerjal svoje pomočnike ter hodil iz izbe v izbo, ugibajoč, kako bi se znosil nad mestnim sodnikom.

A tudi vratar Košica je rogovilil v svojem stolpu ter se hudoval nad Špelico, ki ga pa ni poslušala. Pobralla je svoje stvari ter bežala naravnost na Stari trg v Cividatorjevo gostilno.

(Dalje)

Materina obluba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

I.

Le igrajte naprej,
Moja Urška gre zdej!
Stara národna.

Jesensko jutro, oblačno in čemerno, je pogledalo v Potočje, malo vas pod Vremščico. Povsodi še tihota, le psi so se oglašali na dvoriščih, budeč svoje gospodarje, da je že beli dan in treba zapustiti postelje ter začeti delo. Popolnoma nevšečen je moral biti pasji lajež onim mladim ljudem, ki so sinoči in še pozno čez polnoč veselo rajali na plesišču. To so bile radostne urice potoški mladini.

Bilo je namreč včeraj cerkveno opasilo, ki nima niti pravega značaja — ne vem, po čegavi ustanovi —, če se zvrši brez plesa.

Po širnem dvorišču stopa Kalinova gospodinja, ženska v najboljših letih. Njen obraz kaže odločnost in neustrašenost. Danes je sama na vse zgodaj po koncu. Piščeta jo oblegajo z jedne, kokoši in jarčice z druge strani; tam-le pa kokodaka ponosni petelin ter vabi s svojim kokodakanjem tudi sosednjo perjad na zajutrek. Ali danes se je vsemogočni gospodar domače in sosednje perjadi popolnoma uštel v svojih računih. Ne samo, da jim ni Kalinka prinesla ničesar, še celó jezno jih je zapodila od sebe,

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

V.

Drugi dan je bil petek; mestni očetje so zborovali. Mojster Žlebnik je bil obiskal sinoči spokorjeno vdovo ter ji sporočil sklep očetov, njegov in Kumbergov.

Suzana se odpravi drugo jutro na rotovž. Žlebnik ji je bil svetoval, da si izbere ta dan, ko so mestni očetje ravno zbrani; morda jo utegnejo še tisti dan postaviti pred sodbo.

Ni zatisnila očesa vso noč. Domišljija ji je predočevala najraznovrstnejše podobe; vstala je trudnejša, kakor je šla počivat. Moreči črv vesti je silno neusmiljen in človeka izmuči kakor najhujše duševno ali telesno delo.

Ravnokar se je napravila v črno obleko, ko vstopi Ehrbarica. Skoro se je ustrašila vdove ljubezniva trgovka. Tako zmedeno je gledala Suzana tje v beli svet. Črna obleka je ta ne navadni utisek še povekševala. Res nekaj posebnega je, da se more ženska v nekaj tednih tako izpremeniti. Poprej rdeča, cvetoča kakor roža, ravnokar razcvetla, a sedaj bleda, prepala, in celó žive oči so zrle medlo na prijateljico.

„Danes se odloči moja usoda“, reče Suzana, in potok solzá je oblil blede lice. Oklene se prijateljice okrog vratú.

Obe sta jokali.

„Sedi, draga moja Suzanka!“ opozori jo naposled Ehrbarica in sede poleg nje na usnjato klopico. „Ne toguj preveč, ljuba moja, saj veš — kar pridigarji tolikokrat ponavljajo — brez božje volje ne pade niti las z glave. Tudi tebi bo zasijalo solnce lepše bodočnosti. Glej na ulice! Sneg se že topí in pomlad se nam obeta. Ko skopni beli sneg in požene travica, tedaj bova hodili venkaj izza mestnega zidovja. Bele zvončke, rmene trobentice in pisane marjetice bova trgali ter se spominjali nekdanjih srečnih časov.“

„Hvala ti tisočera, presrčna moja Rozalija! Izkušala bom povrniti dobroto tebi in tvojemu možu, ki ne zaničuje uboge vdove.“

Rmenokljunasti kos pa je žvižgal v leseni kletki na oknu ter pljuskal po umazani vodi, kakor bi se ne menil za celi svet okrog sebe.

„Kaj neki počno moji ptički doma?“

„Ne skrbi za to! Vse je po starem. Skrbni Mihael vodi vse, kakor bi se ničesar ne bilo dogodilo, in šteje ure, ko bo spet gospodinja korakala po svojem pohištvu.“

„Oh, ko bi le res bilo! In moj oče? In moja ljuba mamica niti ne vé, kod samotari njena hčerka.“

„Prav je tako, da ne vé. Njena ljubezen bi ne znala zakriti hčerinega zavetja, kakor zna mojster Matija.“

„Treba bo oditi, ljuba Rozalka.“

Suzana vstane, ogrne črni plašč s srebrno zaponko, opaše zlati sklepanec in belo pečico umetno zavije na črnih kodrih.

„Z Bogom, srce moje! Móli zame!“ reče še potrta vdova ter izgine za hišo.

Molila je še dolgo časa v cerkvi. Nato pa srčno odide proti mestni hiši.

Še vse tako, kakor nekdanj. Dva orjaška stebra sta podpirala mestno poslopje. Pod ostrešjem je čepelo dvanajst Šembilj in med oknoma je sedela na prestolu boginja „Pravica“ v bogati obleki, ob straneh pa kipi mestnih svetovalcev. Na levem voglu je bil vdolan kip Adamov, na desnem pa kip matere Eve. Na levo pročelje je naslikal slikar Antonio Gerici Salomonovo sodbo in podobo, ki veleva krivičnega sodnika odreti, ž njegovo kožo prevleči stol; na stol pa seda njegov sin ter mora soditi. Na desnem pročelju pa so naslikane štiri poglobitve krepsti: modrost, zmernost, pravičnost in srčnost.

Te slike in kipi so pretresli srce mlade vdove. Domišljija ji je slikala nove podobe in zdelo se ji je, da tudi njej vlečejo kožo s telesa.

Mestni sluga je stal mogočno na pragu mestne hiše in sprejemal prihajajoče svetovalce.

„Ali morem govoriti z gospodom sodnikom?“ popraša ga bojzljivo došla meščanka.

Sluga izbuli oči, kakor bi za hip nategnil svoj spomin. Nato pa odgovori s slovesnim glasom:

„Gospod sodnik je že v dvorani. Kaj bi radi?“

V tem se prikaže na pragu Gregor Grabnar, smejoč se dospeli meščanki:

„Oho, gospa Tramterica? Le bliže! Že davno smo vas želeli videti.“

Grabnar nekaj pošepče slugi na uho in izgiñe po stopnicah. Kmalu pa se vrne in slovesno nagovori vdovo:

„Gospa, gospod sodnik so vas ukazali poklicati semkaj-le v stolp, kjer so nastanjeni pošteni meščanje.“

Molčé odide Tramterica za Grabnarjem, ki je odprl v pritličju železna vrata ter zaklenil za seboj.

Vdova je bila v ječi. Smradljiv duh ji je udaril na nos in debele solze so ji polile lica. Zgrudila se je na tla ter premišljevala svojo usodo.

Mestni očetje pa so zborovali in odzborovali. Nič posebnega se ni prepetilo, le Gregor Grabnar je pravil vsakemu mestnemu očetu posebej, da so Tramterico ujeli in da ždi tam doli v stolpu.

Tisto popoldne pa je dobil Boštijan Lichtenberg poročilo, da ima drugi dan priti pred mestnega sodnika, zagovarjat se zaradi premajhnih kruhov.

In prišel je. Jeza se mu je brala na obrazu, in ko mu je Grabnar v veži povedal, da je njegova hči v stolpu, priloži čuvaju precčj gorko zaušnico.

Dolgo je čakal sodnika. Malo pred deseto uro prikoraka mestni sodnik Ahacij Amšelj v mestno dvorano, ki je bila nizka, a prostorna. Nad prestolom sodnikovim je bila naslikana poslednja sodba, nad prestolom županovim na nasprotni strani pa stolno mesto Ljubljana.

Ponosno je korakal sodnik po dolgi dvorani na svoje mesto. Plašč mu je snel sluga pred vrati. Kratek meč mu je visel ob boku, bela rutica mu je gledala izpod vrata in bele nogavice so se tesno oklepale rejenih mēč. Dolgi lasje so mu ležali na plečih, in ko je sedel, videti ga je bilo malo izza široke mize.

Dvakrat potegne z levico za brke, pomane gosto brado, vzame slugi iz rok srebrno žezlo in izpregovori:

„Lichtenberg naj vstopi!“

Sluga odpre vrata in pokliče pekarja, ki se takoj pokaže v mestni sodni dvorani. Hitro stopi proti sodniku ter se mu globoko prikloni:

„Vi, pekarski mojster Boštijan Lichtenberg, obdolženi ste, da pečete premajhen in prelahek kruh.“

„Kaj? Kdor me je obdolžil, ta je lažnik.“

„Lichtenberg, opozarjam vas, da se vēdete tako, kakor se spodobi na tem kraju“, posvari ga sodnik.

„Kaj boš ti vedel, kako se kruh peče? Nosiš se in postavljaš, kakor da bi bil mestni sodnik za vekomaj. Toda rečem ti, da bom jaz dalje časa ljubljanski meščan, kakor ti mestni sodnik — — —.“

Ahacij Amšelj ni čakal konca pekarjeve razburjenosti. Rdeč postane kakor kuhan rak in glasno zakliče mestnemu slugi:

„Sova, v stolp ž njim!“

Ni imel pekar dosti časa, da bi se branil. Sova ga prime z močnimi rokami in priskočita mu na pomoč še dva biriča; vsi trije Lichtenberga odvedó po stopnicah v stolp, kjer je zdihovala njegova hči Suzana.

Oblastno je stopal mestni sodnik iz dvorane in godrnjal nad pekarjevo predrznostjo.

V stolpu pa je bil čudni sestanek — oče in hči. Suzana je čepela v kotu na nizki klopici, Lichtenbergu pa je zastala sapa in kri. Tako hitro se je vse to zgodilo, kakor bi bilo dogovorjeno. Čez nekaj časa šele se zavé iznenajeni pekar in maščevanje se je bralo na potezah njegovega obraza.

„Oče, od kodi pa vi tukaj?“ nagovori ga preplašena hči.

„Ne boj se, ljuba moja hčerka! Temni oblaki se zbirajo nad našo družino. Toda vedi, da za viharjem pride solnce.“

Pekar sede poleg hčere na klopico in molčé se ozre za nekaj časa v razpokani zid. Hči se ga ni upala dalje popraševati. Tako grozen se ji je dozdeval.

Oče začne pripovedovati po svoje, kako je zašel v njeno družbo. Hči je točila grenke solze.

Na drugi strani veže pa je Grabnar veselo pripovedoval svojim tovarišem, kako se je vse to dogodilo. Sicer ga je nekoliko jezilo, da je sodnikov sluga Andrej Sova tako hitro ozdravel na levi roki, katero mu je urni študent prevrtal s svojim bodalcem. Toda dobro se mu je zdelo, da je on največ pripomogel do jetnikov v mestnem stolpu, in debelo lagaje je pripovedoval, koliko se je trudil, da ujame sedaj zaprta ptička. Andrej Sova pa je prorokoval, kdaj prideta Lichtenberg in hči na sodbo in kakšna kazen ju doleti.

Ni trajalo dobre pol ure, da se prikažeta pri vratih mestne hiše Žlebnik in Lichtenbergovka. Prosila sta Andreja Sova, da bi smela nekaj besedij govoriti z ujetnikoma. Toda niso se jima izpolnile želje.

„Ne smem, služba je služba!“ ponavljal je v jedno mer sodnikov birič Andrej Sova. Ko pa Lichtenbergovka pomolč nekaj svetlega trdemu čuvaju, omehčal se je ta za par bakrenih reparablev.

Lichtenberg in hči sta hitro povedala svojo usodo, Žlebnik in zbegana pekarica pa sta se vrnila vsak na svoj dom.

„Še dopoldne bom govoril s Kumbergom“, obetal je ženici pri odhodu mojster Žlebnik.

VI.

Popoldne se je že po vsem mestu govorilo, da sta Lichtenberg in njegova hči zaprta v stolpu mestne hiše. Nekateri so ju pomilovali, nekateri jima privoščili. To je že tako pri ljudeh. Sebičnost je vladala že od nekdanj pri človeškem rodu in zavist je vsejal že v raju oče vse hudobije. Prijatelji mestnega sodnika so odobra-

vali njegovo početje, nasprotniki pa so grajali njegovo nepremišljenost, ošabnost in kdo vé kaj še vse.

Stari mojster Kumberg je takoj po kosilu vzel v roke svojo palico ter šel z mojstrom Žlebnikom na delo. Dogovorila sta se, da obredeta vse notranje svetovalce, kolikor jih ni bilo odločno sodnikovih, ter pojasnita, kako se godi z mojstrom Lichtenbergom. Obiskala sta jih pet, ki so bili odločni nasprotniki sodnikovih, in še tri druge, ki so nagibali sedaj na sodnikovo, sedaj na nasprotno stran, kakor je najbolje kazalo.

Ko sta se že pozno v noč vračala v Cividatorjevo gostilno, uganila sta, da ne bo slabo za pekarja, ako trije kimovci zakimajo na Lichtenbergovo stran.

V gostilni se nista mudila dolgo časa. Saj je bilo tako dolgočasno, ker pekarja ni bilo v njiju družbi. Pač pa sta se pomenkovala precēj časa s Špelico, ki je bila odslej v službi Cividatorkini. Ta jima je vedela dosti povedati, toda le o Tramterici, kar pa za sedaj še ni bilo tako važno, dokler se ne razglasi kriminalna sodba. Videla pa sta, da Grabnarjev sin Gropa pridno daje za pijačo in da ni tako varno zaupneje govoriti s Špelico, ki ji je mladi Grabnar vrlo ugajal.

Stari mojster Kumberg je šel kmalu počivat. Niti za Teklo ni imel danes prijazne besede, dasi jo je kot njen krstni boter tako rad božal po rdečih licih. Žlebnik je spremil trudnega starca na dom, sam pa je stopal previdno po Velikem trgu ob hišah, ki so vèdle do častitljivega rotovža. Ni ga še mikalo domov, in tako rad bi bil povedal Suzani in očetu, kako se je trudil z mojstrom Kumbergom za njuno oproščenje.

Na voglu mestne hiše postane in gleda kip matere Eve, ki je tičal v globoki dolbini. O tem kipu se je govorilo, da ga mora vsak poljubiti, kdor pride prvokrat v Ljubljano. Žlebniku je prišla sicer ta pripovedka na misel, toda niti od daleč mu ni prišlo na um, da bi svoj jezik mazal na umazanem kamenu. Njegove misli so se sukale o tem, kako bi naletel na mestnega slugo Andreja Sova ter mu potisnil nekaj srebrnih grošev v roko.

Ker le ne ugleda nikogar, stopi dalje za orjaškim slopom ter pri vratih previdno pokuka v vežo. Luč je še videl v straži. Ali je pa tudi Sova sam v sobi?

Počasi se splazi po veži do straže in pri vratih posluhne. Vse tiho. Nalahno potrka. Hripav glas se zadere v sobi: „Kdo je?“

Žlebnik pa zbeži, kakor bi ga veter odnesel. Poznal je glas Grabnarjev. Temu ni maral priti v roke.

Še je poskušal mladi mojster, toda le Grabnar je tičal v straži. Dokaj dolgo je čakal ugodne prilike. Kako rad bi zaklical, da bi ga slšala oče in hči! A ni smel.

S potrjim srcem odide proti domu. A še vedno ga ni mikalo spati; hodil je sem in tje, ura je šla že na najstjo.

Kar zagleda človeško podobo, ki se je ravno tako previdno premikala ob hišah in vogalih, kakor on. Kdo neki je?

Stopi za vogel hiše, da bi pričakal prišleca. Kmalu smukne mimo njega. Poznal ga ni, a nagovoriti si ga ni upal. Temno je bilo in zaviti je bil nočni vasovalec v obilen plašč. Žlebnik stopi previdno za njim. Videl ga je, da se je ustavil za rotovškim poslopjem. Osrči se mojster ter stopi naravnost do njega.

„Ali si ti, Sova?“

Žlebnik spozna glas — Lichtenbergov.

„Od kodi pa vi tukaj, gospod mojster?“

„Eh, zmotil sem se in prav je, da sem se. Poslušaj me, predragi Matija! Sova sem prosil, da me izpusti za pol ure domov, in dovolil mi je. Ti ljudje storé res za denar vse. Toda čakati moram. Sova mi je naročil, da ga počakam tukaj-le. Ako Grabnar zvé, ne bi bilo dobro niti zanj, niti zame.“

„Gospod Lichtenberg! Nič ne marajte. V ponedeljek je zborovanje in s Kumbergom sva že obletala vse mestne svetovalce. Mislim, da se stvar dobro izteče za vas.“

„Hvala vama, dobra moja prijatelja! Kaj pa s Suzano?“

„Za njo pa ne morem sedaj povedati še nič gotovega. Na vrsto pride menda šele cvetni petek.“

„Bil sem doma pri ženi ter ji sporočil in naročil vse potrebno. Povedala mi je že nekoliko, koliko sta se trudila danes zame.“

„Pst, nekdo prihaja!“

„Najbrže Sova. Skrij se za steber. Drugače ga ne bo semkaj, ako vidi dva človeka.“

Žlebnik sluša, Sova pa previdno stopa čez trg ter se ozira na vse strani.

„Sova, jaz sem!“

„Brž za mano!“ zapové mestni sluga, in Lichtenberg se izgubi v veži. Kmalu nato zarožljajo ključiči pri jetnišnici, in Sova stopi v stražarno.

Žlebnik pa je hitel domov v posteljo.

* * *

V ponedeljek je bila Lichtenbergova obravnava. Notranji svetovalci so se zbrali vsi, in sodnik Amšelj je nekako plašno gledal izza široke mize. Zdelo se mu je, da danes utegne tudi njega doleteti kaj neprijetnega. Zakaj Lich-

tenberg je izmoledoval po Kumbergu, da so ga mestni svetovalci hoteli poslušati.

Mestni sluga ga privêde s stolpa v sodno dvorano. Očetje so mu dovolili, naj govori.

Ne bomo prepisovali častitim čitateljem dolge samoobrambe, katero je govoril zgovorni pekarski mojster zbranim očetom. Zakaj začel je pri pekarski poskušnji, katero so zvrševali trije svetovalci, mestni blagajnik, oče pekarske zadruge in dva pekarska mojstra. Naštel je natanko s številkami, koliko velja na trgu stár kupljene pšenice, koliko meric vzamejo žitni merci, koliko malinar, koliko se plača pristojbine kruharni, koliko za drva in sol, drožje in svečavo. Nato je zopet tehtal zmlato pšenico, otrobe, razkazoval, koliko se je poizgubilo v malinu, koliko se je napravilo testa, koliko izpeče „trent“, koliko hlebov itd. Potem, ko je vse to naštel, jel je segati po osebah ter vsakega uda pekarske poskušnje natanko označil, čemu rad ponagaja poštenemu mojstru Lichtenbergu. Naposled šele je dokazoval, da mestnega sodnika zadnjič ni hotel in ni mogel razžaliti in da ga je sodnik popolnoma neopravičeno dal zapreti v stolp.

Mestni očetje so pazljivo poslušali obtoženca. Ko je izgovoril, odvêdel ga je Sova nazaj v stolp, očetje pa so se med seboj pomenkovali in marsikatera trda je padla tudi na sodnika, ki se je grdo držal in molčal. Svest si je bil, da danes nima prve besede in da je najbolje zanj, ako molči. Vzlasti Andrej Hren, brat škofov, in oče črevljarske zadruge, Adam Weiss, sta se odlikovala v govorici. Janez Kumberg pa ni dosti govoril, zakaj pogled sodnikov mu ni delal popolnoma mirne vesti in skoro mu je bilo žal, da je izblebetal pekarju sodnikovo namero.

Naposled so se očetje nekako zjediniili. Seja ni imela posebno parlamentarnega značaja, zato tudi nismo zapisali vseh govorov mestnih starejšin, ampak zapišemo le po sodniškem zapisniku razsodbo, ki se je glasila tako-le:

„Sodnik ni prav storil, ker je Lichtenberga zaprl: segel je dalje, kakor bi smel; torej se radi tega pokaraj ter se mu narôči, da v bodoče ne stori nič več kaj takega. Lichtenberg pa mora prositi odpuščanja mestnega sodnika Ahaca Amšelja radi svojih nepremišljenih in ošabnih besedij, ker je sodnika tikal in mu dejal v svoji jezi, da bode on dalje ljubljanski meščan, kakor Ahac Amšelj mestni sodnik. Tudi o Kumbergu ni lepo, da je kot star gospod in svetovalc izdal in dalje trosil to, kar se je govorilo pri sodniku, zakaj s tem je delal sovraštvo in hujskal meščane med seboj. Naj ostane zato on sam na rotovžu v zaporu do večera tistega dné.“

Čudno sliko mestne gosposke nam podaje ta obravnava. Toda ne smemo preveč zameriti najivnosti mestnih očetov in marsikaterega svetovalca samovoljnosti, zakaj kazenskega zakonika se naši pradedje niso učili, in sodili so po pameti in dobri volji. Ako pa je kateri pamet izkoristil ali kot Adamov sin dobro voljo prelevil v slabo, potrudili so se drugi, da tak prevrat človeškega uma in srca ni imel kvarnih posledic.

Sodnik Amšelj je lahko pretrpel blagi ukor mestnih svetovalcev, tudi Lichtenbergu je bilo treba le malo ponižanja za trenutek, da je izpolnil naloženo pokoro; nikakor pa se ni nadejal stari Kumberg, da bo tisti dan v družbi mlade vdove v stolpu premišljeval svojo blebetavost. Udarec je bil to za častilakomnega starca in kesal se je, da je pretekli petek toliko podplatov iztrgal za oproščenega pekarja. Kako resnična je bila karajoča beseda njegove žene: „Kaj se vtikaš v stvari, ki tebi niso nič mar!“

Vendar ni bilo preveč hudo za starega Kumberga, zakaj njegova starica mu je prinesla opoldne kos suhega mesa in Cividatorkinoga dolenjca, ki mu je kmalu pregnal vse otožne misli. Še predno je mrak legel na zemljo, že se je poslovil častitljivi svetovalc od koprneče Suzane ter ji obljubil, da se hoče zanjo še bolj potegniti, kakor za starega lisjaka. Skoro v dobro voljo je spravil flegmatični Kumberg mlado jetnico. Ko pa mu je ta naročila, da pozdravi mojstra Matijca, tedaj je vzkliknil:

„O, iz tega pšena ne bo kaše. Ali ne veš, da ti je zadruga določila Nemca Deutscha, ki tako skrbno varuje tvojo hišo? Tvoj oče bo pač znal hvaležno srce pokazati mojstru Matiji, ki se tolikanj trudi zate — še preveč, kakor tudi jaz. Toda vedi, da smo nekateri ljudje taki, da drugim znamo dobro svetovati in gospodariti, sebi pa ne. Nekaj takega sva tudi midva z Žlebnikom. Zato se pa morava potikati po takih krajih. Matija sicer še ni tako srečen, kakor jaz danes, toda njega čaka še hujša nevihta kakor mene. Poslušaj očeta in zadrugo, če hočeš sebi dobro. To ti svetuje stari, izkušeni Kumberg.“

Kakor strela iz jasnega neba so pale prve Kumbergove besede na mlado vdovo. Ni jih pričakovala. Toda takoj se je spomnila, da se stari mojster rad šali, zato se je naglo pomirila. Že je bila pripravljena na odgovor:

„O, kaj ste zmerom tako natakneni, mojster Kumberg? Ne stresajte svoje nevolje nad menoj, ako so vam mestni očetje ponudili mojo družbo!“

„Ej, ženska, ti si še mlada in ne veš, kaj se pravi grbe in gube rahljati. Le glej pred vsem, da se srečno izkobaš iz te črne luknje! Potlej šele misli na možitev!“

„Ne zamerite, gospod Kumberg, nisem vas mislila žaliti Šalite se radi in tudi jaz sem se hotela malo pošaliti.“

„Torej želiš, da ti Matijo pozdravim? Kaj pa, ko bi te bila že Cividatorkina Tekla prehitela s pozdravom?“

„Ne skrbite za to, jaz ne dvomim niti toliko na Žlebnikovi zvestobi, kolikor na moji oprostivni. Zakaj če vi, gospod mojster Kumberg,

zastavite svojo vplivno moč zame, kakor ste to storili za mojega očeta, svojega prijatelja, tedaj se ne bojim nič mrvice in hladno pričakujem sodbe.“

„Le pogum, zaprta ptička!“ reče končno stari mojster ter ji podá roko v slovo.

Tramterica mu je naročila še nekaj za trgovko Ehrbarico in za dom. Kumberg pa je obrnil najprej korake k Cividatorki, da si potolaži nevoljo zaradi zapora. (Dalje.)

Materina obljava.

(Povest. — Spisal *Dobravec*.)

II.

Čim delj človek gre, delj mu kaže.

Pregovor.

Kalinova hiša v Potočju stoji ob cesti blizu vode Reke. Mali vrtič za njo sega prav na breg čudne vode, ki se tiho vali mimo vasice in dalje na primorsko mejo, kjer se izgubi v kraško ogrodje. Pri Kalinu so bili že od pamtiveka dobri gospodarji. Po Gaberku in Vremščici so se pasle mnogobrojne čede ovác, vinograd je dajal obilo dobrega vina, polje mnogo ajde, rži in pšenice.

Ondaj so bili za vremsko dolino takozvani zlati časi. Ni čuda torej, če nam kažejo ponosne zgradbe one dóbe svoja gosposka lica. Lično opravljena, na pol gosposka stanovanja semtertje skoro zakrivajo svojo prvotno kmetiško stran. In ljudje? O, ti ljudje so tudi poznali zlato dóbo svojega kraja in jo tudi uživali, kakor se je spodobilo. Velike dote so vabile ženitve željne mladeniče iz najoddaljenejših krajev notranske zemlje v to dolino, vabile so jih pa tudi od drugodi. Denar ima hudo moč.

Kalinova sestra Alenka je bila omožena v Trstu s trgovcem. Ni se jima godilo slabo, a želela sta si imeti še več. Alenkin soprog je hotel povečati svojo trgovino in zato je tirjal doto pri Kalinu. Ker je pa tirjatev — po izreku modrih môž — povsod razdražilna, sporekla sta se tudi svaka ne malo ob tej priliki. Kalin se je jezil zastran take naglice, oni je bil pa prepričan, da to, kar je po vseh pravicah njegovo, lahko tirja, kadar se mu zljubi.

O sestri ni vedel Kalin potem dolgo vrsto let nič.

Sreča ji je bila ugodna. S soprogom sta opustila trgovino v Trstu, začela pa tržiti v Aleksandriji; a kmalu sta čisto opustila trgovino in si kupila hôtel, kakor jima je bil nasvetoval neki znanec. Tu sta imela veliko srečo. Kopicil se jima je denar, rastla je njiju veljava.

A nista je uživala dolgo. Kakih deset let po prihodu v Aleksandrijo je umrl Alenki soprog; vdova je ostala z vsem bogastvom brez otrok. Mož ni imel bližnjih sorodnikov, v oporoki je zapisal Alenki vso zapuščino. V vsakem drugem času bi bila žena to štela v srečo, a sedaj je čutila, kako grozno je osamljena.

V sili se vsakdo domisli nekdanjih prijateljev, tudi Alenka se je nekaj let po moževi smrti.

Pisala je domov in potožila bratu svoje nadloge. Pismo za pismom je romalo v Potočje in zopet iz Potočja, pismo za pismom jih je bolje seznanjalo. Ko je zvedela, da ima brat že toliko dorastlo hčerko, pisala je, naj bi jo poslal vsaj za nekaj časa k njej. Početkom so imeli vsi to za tetino šalo, a slednjič je silila kar za res, in hotela je videti Zalico ter jo imeti pri sebi vsaj jeden mesec. Mati Kalinka se je temu ustavljala par let, tudi oče ni bil zadovoljen, in bi ne bil dal otroka preko morja za vse Alenkino bogastvo.

Materina odločnost, hčerkina vihravost in nam znani slučaj z večernim plesom kakor tudi s Hribarjevim Janezom — vse to je ugledilo pot Zalici v Aleksandrijo.

Težavno je opisati čustva, s kakoršnjimi sta se bližala velikemu pomorskemu mestu, ki posreduje med tremi deli sveta. Oče Kalin je videl sicer nekaj domačih mest, bil je celó v Gradcu, Zagrebu in Vidmu; v Trstu je bil kakor doma; tudi v Gorici in Ljubljani je bil pogostoma. A kaj je vse to? Mož je čutil, da je nekam okoren, robot in prav gorjansko neokreten nasproti tolikim novostim. In Zalica, ki je videla morje samo v Trstu, kaj si je neki mislila o pogledu na oni visoki morski svetilnik, ki pozdravlja potnika več milj pred luko, kaj šele množina vitkih minaretov, ploščnate strehe, velikanske palače, cel gozd jadernikov, nebroy velikih in majhnih ladij, ki se zibljejo v velikanski luki! In ta večna mešanica ljudstva —

Bila mi je prej naváda,
Da sem pomagála ráda:
Vse kodelje tej in uni
Sprela sem pri bleđi luni.
Njej pa, ki je pridna žena,
Tri napredla sem vreténa.
Zdaj pa nimam več dobróte,
Z máno bodo zdaj siróte.
Vse, kar v roke bom dobila,
Vsa vretena, motovila,

Kar si ktera je napredla,
Prejo vso jim bodem zmedla.
S preslic jim kodélje snéla,
Da me bode vsaka kléla.
Če mi kóličkaj bo móči,
Prišla bodem v vsaki nóči.
Vsi bi pratež novo rádi,
Ko pomlad bo praznik v grádi.
Jaz pa bodem jih mešála
In pri preji zadržála — —

Toda, kje so jim vretena? —
Kje povesla so otrena? —
Vse zaprle, vse poskrile,
Morda, da so me čutile — ?
Pa zorí se, moram iti,
Jutri hočem zopet priti.

(Konec.)

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

VII.

Najmlajši mojster je težko pričakoval, kdaj ga mestna gosposka pokliče predse, da se opraviči zaradi svojega postopanja proti črevljarski zadrugi. Toda minul je teden za tednom, a nikakega glasú ni bilo. To je Žlebnika skoro jezilo. Mlad je bil še in vajen vsako stvar hitro ugnati. Toda tisti duh, ki mu pravimo dan-danes birokratizem, oprijel se je včasih tudi mestnih očetov. Tako je bilo tudi pri očetu črevljarske zadruge. Žal mu je bilo za najmlajšega mojstra, in dasi je kazal pri zadružni seji oblastno lice in neupogljivo ostrost v zadružnih pravilih, vendar je doma skoro obžaloval svoj nastop. Ko mu pride nasproti draga hčerka Anica, bilo mu je nekako hudo pri srcu. Na obrazu je bral hčerino radovednost, toda ni ji mogel povedati nič prijetnega.

Drugi dan je že na vse zgodaj poiskal svojega prijatelja, mestnega župana Janeza Sonca, ki je slonel na stolu ter gladil brado.

„O prijatelj, kaj pa ti tako zgodaj kolovratiš po hišah? Post je sedaj in pokoro bi delal, pokoro!“

„Nič prida, gospod župan; mladina nam kaže zobé, in sin hoče vedeti več kakor oče.“

„Saj nimaš sina, da bi se čezenj nosil. Hčerko ti je pa tako že mojster Žlebnik jedno spravil, drugo ti bo pa tudi vzal iz naročja. Kaj hočeš še več?“

„Ko bi le res bilo, dragi Janez Sonce! Toda najmlajši mojster več ne mara za svojega do-

brotnika, ki ga je vzgojil kakor svojega sina ter mu pripravil vse, kar si more tak mlad človek poželeti.“

„Kaj ti je nagodil tako hudega? Saj ne morem verjeti, da bi znal Matijec nagajati. Preblago srce ima za to. Sedi k meni, da mi razodeneš vse.“

„In vendar je res, preljubi prijatelj! Žlebnik ne mara nič več slišati o ženitvi v moji hiši in lazi za tisto Tramterico, ki sedaj v mestnem stolpu čaka obsodbe za svoje hudodelstvo.“

„Ej, ej, sladki moj Adame, mladi ljudje imajo svoj vkus. Vem sicer, da vaša zadruga prepoveduje ženitev mojstru izven zadruge, toda ne zameri! Srce človekovo je kakor slama, v katero vržeš iskrico ognja. Vname se, vskipi takrat, kadar ravno vržeš iskrico vanj. Toda slama hitro zgori in srce človeško se hitro ohladi. Počakaj, ne nori preveč, zakaj pomlad se nam bliža, in zimski spomini se raztopé kakor sneg v južnem vetru.“

„Ne vem! Žlebnik zna biti tudi svojeglaven, in Tramterica se mu je vsedla v srce kakor klop v kožo.“

„Ne bodi malodušen, mojster Adame! Saj si vendar predsednik črevljarske zadruge, in ali ne znaš odpreti svojih ust ter brati levite mojsterčku, ki še treh križev nima na svojem hrbtu?“

„To se je zgodilo včeraj. Prebrali smo mu rebra, kakor malokomu, sestavili dolgo zatožbo, izobčili ga iz zadruge in meščansko pravico . . .“

„Oho, oho!“ seže Weissu v besedo mestni župan, „to je pa že malo preveč. Ne pozabite, da črevljarska zadruga ni še mestna gosposka. Toda vidim, da si se pošteno trudil, kako bi preskrbel svoji Ani dobrega ženina, zato ti svetujem: počakaj! Naj se vaše zatožbe nekoliko ohladé doma na tvoji polici, potem šele jih pošlji mestnemu sodniku, da jih predloži mestnim očetom. Med tem pa nikar ne drži križem rok! Dobodi koga, ki bo posredoval med teboj in Žlebnikom, zakaj jaz ménim, da se bodeta z Matijcem še sporazumela, in kadar bo Njegova svetlost, deželni knez Ferdinand, počastil v kimovcu belo Ljubljano, tedaj bo tvoja Ana spremljala pri slovesni avdijenci svetovalca Matijo Žlebnika.“

Razjasnil se je obraz mojstru Weissu, in takoj je poprašal župana:

„Torej Njegova svetlost počasti Ljubljano?“

„Tako je. Včeraj nam je naznanil v deželnem zboru deželni glavar Janez Udalrik pl. Eggenberg, da koncem kimovca utegnemo videti premili obraz Njegove svetlosti.“

„Hvala ti za to novico! Ponesem jo takoj domov in obetam ti, da storim po tvojem nasvetu.“

Oče Adam Weiss ves potolažen odide iz županovega stanovanja.

Mestni župan Janez Sonce pa se porogljivo nasmeje za odhajajočim in zagode samemu sebi:

„Norec! Ali misliš, da boš ti poročal kot predsednik črevljarske zadruge svoje mojstre? Naša mati katoliška cerkev pa bo tebe popraševala za svét, predno bo komu dala svoj blagoslov? To vse se mi zdi nekako taka komedija, kakor je bila moja. Oh, to so bili časi!“

V tem, ko se je mestni župan zamislil v svoja mlada leta, ko je snubil Ano Rozino, ranocelnikovo hčer, korakal je mojster Weiss po Velikem trgu naravnost proti svojemu domu nedaleč od visoke Tranče. Najprvo je stopil v kuhinjo k ženi, s katero sta takoj jela ugibati, koga bi poiskala za posredovalca. Ker se nista mogla zjediniti, pokličeta še grbasto Ano, ki se je odločila za mojstra Kumberga. Dasi stara dva nista bila nič kaj zadovoljna s hčerininim nasvetom, vendar sta naposled potrdila njeno željo. Ana pa je imela zato toliko zaupanja do Kumberga, ker so je imele vse mlade ženske. Tako je znal stari dekletom govoriti na srce in božati jih po licih, da so ga imele za nekakega mentorja ali varuha. Človek je res duševno bitje, katero se bolj in trdneje zлага z duševnimi podobnostmi kakor s telesnimi. Mlada in čedna človeka se ne vjemata vselej, pač pa človeka, različna po starosti in lepoti, a sorodna po duhu.

Adam Weiss se je napotil še tisto dopoldne k staremu Kumbergu. Ta ga je poslušal in molčal. Ko pa je mojster Weiss vse razodel, tedaj se je Kumberg nekoliko odkašljal in gledé skozi okno govoril:

„Smili se mi ona-le seničica, ki kljuje tam-le na oknu, in rad bi ji pomagal. A naj le poskusim okno odpreti, da bi ji pomolil košček kruha, zleti tje gori proti Gradu.“

„Kako to misliš, pobratime? Ali da naj mu moja Ana postane nezvesta?“ popraša Weiss malo razburjen.

„Bog vedi, da kaj takega nisem mislil, oče Weiss. Toda zleti se lahko na razne načine.“

„Ali misliš na smrt?“ ponovi še bolj razburjen.

„Pustiva to seničico, ker se ne razumeva. Saj vidiš, da je že ni več na oknu. Odletela je iskat hrane v naravo, ker je ji človek ne poskrbi. Toliko ti obetam, oče Weiss, da se bom trudil ustreči tvoji želji. Saj me to veže že nekako kot uda črevljarske zadruge, da skrbim tudi jaz za njeno veljavo, dasi bi bil morda našel lahko kakega pripravnejšega kakor sem jaz. Saj veš, da je zadnje čase ne orjeva prav dobro skupaj.“

„Toda Ana si je izvolila tebe in nikogar drugega.“

„No, saj to sem vedel, da me ti nisi zato potrdil, in to je ravno slabo, da vedno le rajši poslušáš ženske kakor može. Četudi si sicer možkega vedenja, toda pri sejah govori le tvoja ženska iz tebe. Ko bi sam govoril, zadel bi včasih vendar kako pametnejšo, kakor si jo zadel pri zadnji seji. To ni bilo prav, da ste z menoj in Žlebnikom tako ravnali, in še jedenkrat rečem, da ne!“

„No, no, ne bodi preveč hud, saj se dosedaj še ni nič ukrenilo in akti ležé še pri meni doma. Saj veš, malo pa moramo prestrašiti take-le mlečneže kakor je Žlebnik, drugače nas preprijejo.“

„Torej velja! Pozdravi Ano in reci ji, da jo bom jedenkrat pobožal, ako se nam stvar posreči.“

Ne smemo zameriti starcu, ako je bil nekoliko otročji, saj je bila vendar-le njegova glava še vedno bistra, in spoznali bomo, da je bil stari Kumberg tak intrigant, kakor malo takih.

Oče Weiss je zadovoljen odšel in hitel sporočit hčeri Kumbergov predlog. Ta pa je premišljeval pri mizi, kako bi opravljal vlogo posredovalca. Ni se zmenil čisto nič za svojo ženo, ki ga je karala:

„No, ali si si že zopet obesil novo skrb na glavo? Norec je res norec, in če bi te kdo poprosil, da bi ga useknil, ne boš mu odrekel.“

Čas bi že bil, da bi te pamet srečala. Pokoro delaj, pokoro za svoje grehe. Saj si že dosti zajcev ustrelil, še več pa pojedel. Ali vidiš, da gre vse rakovo pot, in še ta pomočnik naj nama uide, potem ne zaslužiš niti za neslan močnik. O Bog je res dober, da nama ni dal nič otrok. Kaj bi bilo ž njimi? Sveti postni čas je, in še sedaj ne daš mirú in družino razkopavaš. Le čakaj! Kar pustila te bom! Ali meniš, da sem res ravno jaz obsojena v pekel že na tem svetu? Kako mirno in zadovoljno je življenje drugodi, kakšno je pa pri nas! Če se ne boš spame-toval, šla bom jaz na rotovž in povedala, da te denejo na potapljavko v Ljublanico ali pa v tisto železno kletko za norce tam pred mestno hišo. Tudi bom povedala, da te nimajo nikoli več voliti v mestni zbor, ker nisi za to! Ali si slišal? A?“

Tako je končala Kumbergova tovarišica svoj samogovor. Morda bi bila še nekoliko nadaljevala, a zmanjkalo ji je sape in besedij. Raztogotilo jo je kakor vselej najbolj to, ker ji mož ni čisto nič odgovarjal. Ko pa je končala ter se mogočno razkoračila pred možem na globokem stolu, popraša jo šele zakonski tovariš:

„Zakaj si pa tako na glas svojo vest izprašuješ? Vse tvoje grehe sem slišal. Te povej patru Henriku, a ne meni.“

„Oh, jaz nesrečnica!“ vzklikne žena in sede na stol. Mojster Kumberg pa je že odhitel iz hiše. Naravnost čez črevljarski most jo mahne in zavije za vodo, kjer je črevljaril Matija Žlebnik.

Ta je natezal mokro teletino na kopito. Takoj je dal delo iz rok in spremil starca po stopnicah v svojo izbo, kjer sta sedla za mizo.

„Matija, hitro ti pojasnim, zakaj sem prišel. Mudi se mi, zakaj še jedno pot imam danes. Torej poslušaj! Oče Adam Weiss obžaluje svoje postopanje in rad bi se z lepa pogodil s teboj. Anica pa je mene izvolila za posredovalca. Kaj praviš na to?“

Mladi mojster se začudi, pogleda na starca in takoj odgovori:

„Kaj bi rekel? Ali je bila tudi beseda o ženitvi na vrsti?“

„Veš, da brez ženitve ni ničesar. Ptiči se ženijo sedaj, in kako bi Anica ne mislila na to? Torej kaj praviš?“

Žlebnik je molčal.

„Vem, kam se obrača tvoje srce. Torej jaz ti svetujem to-le: Ti reci, da si pripravljen prositi očeta Weissa za odpuščanje, in Anica naj bo tvoja nevesta — vsaj za jedenkrat, dokler se Tramterica ne izvije iz rotovških rok. Napravi naj vama mestni pisar prošnjo za izpregled, ker sta si v svaštvu — —.“

„Saj ne bo nič iz tega. Peter Otava je dejal Suzani, da ne dobodeva izpregleda od škofijstva.“

„Tako? No, to je ravno prav, ali ne? Ako škofijstvo prošnjo zavrne neuslišano, tedaj je pri kraju tvoja ženitev z Anico. To je ravno moja misel, in govoril bom jaz še danes s škofovim bratom, ti pa govori s škofovim kapelanom, ker sta prijatelja in sorodnika.“

„Toda Prevzvišeni je pravičen mož in ne bo poslušal naših spletek“, ugovarjal je zopet Žlebnik.

„Ravno zato, ker je možak, in kot zvest varih svojih ovčic ne bo dovolil, da bi se sklepal zakon, ki ne obeta sreče in zadovoljnosti.“

„Poskusimo!“

„Tako je! Tebi in Tramterici pa bo ta poskus še dobro služil. Le zapomni si to! Predno bo prošnja za izpregled rešena, bo že Tramterica zopet na svojem domu.“

S temi besedami je mojster Kumberg odšel. Čitatelji pa si sedaj vedó razlagati, zakaj je Kumberg pri odhodu iz ječe Tramterici tako dvomljivo govoril o njeni ženitvi z Matijo Žlebnikom.

Še tisti dan sta Kumberg in Žlebnik zvršila svoj naklep. Mojster Matija sicer ni prosil očeta Weissa odpuščanja, a tudi treba ni bilo. Predsednik črevljarske zadruga je takoj pozabil na vso preteklost, Anici pa se je sanjalo tisto noč toliko sladkih rečij, da jih ni mogla z lepa dopovedati svoji prijateljici, Vodopivčevi Klari.

Kako prekanjen je človeški rod, in vendar kako hitro se dá prevariti! Ta se veseli, oni se joka, ta si zida svetle gradove v oblake, oni pa se jim smeja. Človek trpi, da se sosed veseli, a ta se trudi, da oni uživa.

VIII.

Vdova Tramterica je že težko pričakovala cvetnega petka. Ta dan je bil zanjo odločen. Ni sicer trpela surovih udarcev mestnih biričev, toda za ponosno meščanko je bila že sramota jako občutljiva, da mora v mestnem stolpu biti toliko časa v preiskavi. Mestni čuvaj Gregor Grabnar jo je sicer dostikrat izpraševal, toda užaljena vdova mu ni odgovorila, ampak je le omenjala, da bo pred sodnikom dokazala svojo nedolžnost. Po svojem očetu dala si je od doma prinesiti nekaj knjig in iz teh je mnogo čitala pri zamreženem oknu.

Naposled pride zaželeni petek. Proti rotovžu so se pomikali od raznih ulic mestni očetje, zaviti v škrlataste plašče in brodeč deževni sneg.

Tam iz jezuitovske cerkve pa so speli ljudje v gručah od molitve sv. križevega pota

ter postajali pred mestno hišo. Vedeli so, da je danes na vrsti „nedolžna Suzana“, in radovedno so se pomenkovali, kako se izide zanimiva sodba.

Tam na voglu rotovškem pod Adamovim kipom je stala Weissova Ana ter modrovala svoji prijateljici, Klari Vodopivčevi:

„Kaj meniš, ali bodo Tramterico oprostili ali ne? Jaz mislim, da jo bodo posadili na sramotilno klopico ali pa privezali na sramotilni kol.“

Imenovana klopica je bila na trgu ne daleč od rotovža; zločinec je moral sedeti na njej, da so ga vsi ljudje videli. Ravno za to in ravno tam je stal imenovani kol ali „prangar“.

„Jaz bi ji privoščila“, odgovori prijateljica, „da bi jo deli v železno kletko na rotovških stopnicah.“

Ta kletka (Narrenkhotterle) je bila tudi za zločince, bodisi moške, bodisi ženske. Ljubosumna Ana se je prisrčno nasmejala prijateljici želi.

„Poslušaj, Grog, kaj želi Klara Tramterici? V kletko bi jo rada spravila“, ponovi Weissova Žlebniku mlajšemu, ki je nesel dva para črevljev v roci ter se ustavil pred deklicama.

„A, Klarica, to je presuha ječa, ta železna kletka. Ti kot gostilničarska hči bi morala želeti, da pride pekarica Tramterica na potapljavko. Ta bi ji ohladila vročo kri bolj kakor železna kletka.“

Deklici sta se zasmejali tako na glas, da so se drugi ljudje obrnili proti vogalu, češ, kaj imajo med seboj ti mladi ljudje?

Tam pri Ljubljani za kruharno je bila namreč za pekarje kaznovalna priprava, ki so ji rekli potapljavka (Schupfen). Na dolgem brunu je bil privezan jerbas, v kateri je moral sedeti obsojeni pekar. Mestni biriči pa so ga vpričo vsega ljudstva potapljali in zopet kvišku potezali.

Tam na drugem vogalu rotovškem pod stolpom pa sta stali trgovka Ehrbarica in črevljarica Kumbergovka.

„Škoda za to vdovo! Kako lahko bi bila dobila ženina, kakoršnega bi bila hotela. Tako pa ji je ta njena nesrečna laška kri pokopala vso srečo.“

„I, kaj se hoče, človek je slaba stvarca. Vsakemu se lahko primeri. Menim pa, da se bo za-njo dobro izteklo, ali ne?“

„Bomo videli, botrica! Kakor bodo pri volji mestni očetje! Moj stari se baje mnogo prizadeva, da bi jo izkopal iz blata, toda moj mož ima malo sreče, kakor ona. No, bodi že kakor Bog hoče! Kot luteranki pa se ji spodobi, da naredi malo pokore za svoje pregrehe.“

„Saj ni več, strina! Že pred dvema mesecema se je odpovedala luteranski veri in opravila cerkveno pokoro.“

„E, e, kaj mi poveš, botrica! Hvala Bogu in Materi Božji! A odkod veš to?“

Trgovka je bila malo v zadregi. A takoj si je pomagala:

„Moj mož mi je povedal.“

„Oh, to si srečna, ki imaš moža, da ti kaj zaupa. Jaz pa ne zvem od svojega nikdar nič, ako bi mu tudi kdo hotel glavo odrezati.“

V stolpu je med tem prišel iz prsij vdove Tramterice bolesten vzdih. Suzana je čitala svetopisemsko zgodbo Rutino. Noema je bila uboga, zapuščena vdova, kateri je smrt pobrala moža in sinova. Vrnivša se v domovino je tožila svojim prijateljicam in sosedam: „Ne imenujte me Noeme, zale, temveč imenujte me Maro, britko, ker z bridkostjo me je napolnil Vsemogočni.“ Pri teh svetopisemskih besedah se je ustavila jetnica, in solza bridkosti je pomohila list v knjigi.

Tam gori v prvem nadstropju v sodni dvorani pa so bili zbrani do malega vsi notranji in zunanji mestni svetovalci. Tudi Matija Žlebnik se je stiskal tam pri zeleni peči na visokonožnem stolu. Zrl je v jednomer na podobo na steni, predstavljajočo poslednjo sodbo. Jedna izmed dušic pred ostrim večnim Sodnikom se mu je zdela tako podobna današnji zatoženki, in iskreno si je želel, da se ta dušica pomakne na Sodnikovo desnico. Stari Kumberg je hodil onosno po sodni dvorani in sedaj temu, sedaj onemu kaj na uho zašepetal. Svetovalec Andrej Hren pa je sedel na svojem stolu, natezal zgrbančeno čelo ter zrl neprestano v papirje pred seboj. Tudi oče Weiss je držal v roki nekaj pisanega ter čital.

Ko pa vstopita sodnik Ahac Amšelj in župan Janez Sonce z mestnim pisarjem, umolknejo vsi. Župan se ustavi pri svojem sedežu, sodnik pa je ponosno stopal po širni dvorani ter zasedel svoj vzvišeni prestol. Sluga Sova mu sname škrlatasti plašč ter izroči srebrno žezlo. Nato gre k vratom, zaklene in položi ključ na vogal županove mize. Mestni pisar pa je položil pred sodnika na mizo dve knjigi: sodni red Maksimilijana I. iz l. 1514. in Ferdinanda iz l. 1535.

Mestni sodnik Ahacij Amšelj vstane, pomane svojo brado in izpregovori:

„Častitljivi gospodje svetovalci! Meščanka Suzana Tramterica, pekarska vdova, hišna posestnica, hči pekarskega mojstra Boštjana Lichtenberga je obdolžena, da je potopila svojega sina Matijo v Ljubljani. Zaslišale so se priče, katerih izpovedi vam mestni pisar takoj prebere; zaslišala se je obtoženka sama, katera taji svoje dejanje. Obžaluje pa, ako je bila njena nagla

jeza kaj vzrok nesrečni smrti, ter prosi zato slavni mestni zbor milostive sodbe.“

Mestni pisar prebere izjave prič, katere pa niso nič važnega izpovedale razven Tramteričine dekle Špelice in Grabnarjevega sina Gregorija.

Dekla je izjavila, da je gospa Tramterica silno nagle narave in je priletela tisti večer nad njo, ko je ravno prala. Raztogotila se je nad njo, ker je pustila otroka samega pri vodi ter jo hotela udariti. Dekla ji je pa ušla. V jezi je pahnila od sebe otroka, ki je v tistem kriku priletel pred njo in otrok se je zvrnil v vodo. Kako se je ravno to zgodilo, ne more povedati, ker se je šele ozrla, ko je pritekla na most. A takrat že otroka ni bilo videti.

Grabnarjev sin pa je izpovedal, da mu je Špelica pripovedovala, da je Tramterica pahnila otroka v vodo, ker je ta klical Špelici: „Strah me hoče!“

„Spoštovani gospodje svetovalci! Deklo Špelo smo vsled njene izjave, ki se ne vjema z Grabnarjevo, poklicali še jedenkrat. Drugič je potrdila Grabnarjeve besede. Zato smo jo pripravili v stolpu, ker je krivo pričala. Kakšno kazen je zaslužila dekla zato? Ali naj jo zapremo na Trančo za osem dnij ob kruhu in vodi?“

Mestni svetovalc Kumberg se oglasi:

„Ko bi bila deklica pod prisego izpovedala, odrezati bi se ji morali jezik in prsti radi krive prisege. Tako pa je samo olepšala brez prisege svojo izjavo in le udanost do svoje gospodinje jo je privédla do tega. Ker pa je izjavila tudi drugič, da s svojimi očmi ni videla, da je Tramterica pahnila otroka v vodo, ta razlika za stvar tako ni pomenljiva. Vendar pa priznam, da brez krivde ni dekla, zlasti še, ker ni slušala svoje gospodinje, dasi ji je ta večkrat zapovedala, naj otroka ne jemlje k vodi. Zato predlagam, da se obsodi dekla Špela z ozirom na svojo starost v to, da bo pometala jutri veliki trg od Tranče do Frančiškanskih vrat.“

Mestni očetje so se nagajivo namuzali, in ko je sodnik dal na glasovanje svoj in Kumbergov predlog, obveljal je Kumbergov z neznatno večino.

Nato je pisar prebral izpoved obtoženke. Ta je priznala, da je otrok utonil v vodi, a tajila je, da bi ga bila sama pahnila v vodo. Pač pa se je zaletel v tistem hipu otrok vanjo, in če je omahnil, ko se je ona obrnila, ne more nič za to. Ako je slišala besede otrokove, ki je imenoval, naučen po svoji dekli, mater „strah“, ne more se pač od nje pričakovati, da bi v takem trenutku ohranila vso hladnokrvnost. Rešiti pa otroka ni mogla, ker je takoj izginil pod ledom. Človeka ni bilo nobenega blizu, in mrak se je že delal. Naposled izreče,

da je že opravila cerkveno pokoro za to, ako se je sama tudi kaj pregrešila; sam prevzvišeni škof jo je odvezal, ker se je povrnila h katoliški cerkvi, in da jo mestna gosposka nima več pravice soditi.“

„Spoštovani gospodje svetovalci notranjega in zunanjega sveta! Po sodnem redu Njegove svetlosti Ferdinanda I. morajo se matere, ki umoré svojega otroka, žive pokopati in kol vanje zabiti. Zato je vprašanje, ali je Tramterica svojega otroka sama umorila, ali ne?“

Oglasi se oče Adam Weiss: „Da je Tramterica res otroka umorila, pač ne moremo dvomiti. Ako kdo potopi svojega otroka v vodi, tedaj je pač taisto, kakor bi se reklo, da ga je umorila. Ali ga je res utopila, o tem ravno tako ni dvoma, ker nikogar drugega ni bilo takrat pričujočega, kakor vdova sama. Dekla pa je že poprej ubežala. Sam se otrok vsaj ni utopil.“

Weissu je odgovoril mestni župan Janez Sonce: „Mestni očetje pač nimajo vzroka, da bi šele o tem sklepali, ali je obžalovanja vredna vdova ‚malefična oseba‘ ali ni. Iz izjav prič in iz izjave obtoženke same nikakor ne moremo sklepati, da je pekarska vdova namenoma ali vsaj istinito umorila, oziroma utopila svojega sina. Ako pa nimamo prič in drugih dokazov, kako hočemo pa svoji vesti obsoditi zatoženko kot morilko? Zato predlagam, da se ne govori več o ‚malefični osebi‘, ampak da se le še prerešeta, ali je in koliko je kriva vdova Tramterica sama, da se ji je otrok utopil.“

Sodnik Amšelj prime za sodno žezlo in ponovi predlog županov, ki so ga mestni očetje sprejeli z večino glasov.

Za besedo se oglasi svetovalc Andrej Hren:

„Spoštovani gospodje mestni očetje! Vprašanju nam je odgovoriti, ali je zakrivila vdova Tramterica smrt svojega otroka ali ne. Moje prepričanje iz izjav prič in Tramterice same je to, da vdova ni zaslužila naše obsodbe. Ukazala je večkrat svoji dekli, naj otroka ne vodi k vodi. Ali naj je zato gospodinja kriva, ako dekla ne posluša ukazov svoje predstojnice? Pahnila ni pekarica svojega sina v vodo, ampak sin je padel sam, zato, ker se je mati hitro obrnila; ta pač nima očij na hrbtu, da bi bila mogla videti svojega nasproti ji hitečega sina. Zato ne moremo dolžiti Tramterice, da je ona kriva nesreče otrokove.“

Odgovarjal mu je zopet predsednik črevljarske zadruge:

„Gospod svetovalc Andrej Hren je modro zamolčal to, česar utajiti ne more. Toda res je vendar, da je Tramterica silno nagle jeze: ali je bilo treba précej udariti po dekli, dokler se ni nič žalega zgodilo? Ali je bilo treba divjati na bregu? Zakaj ni rajši poprej svojega sina

potegnila iz vode in odvéla domov? Ali ni svoje matere obsodil najbolje že njen sin, ki je klical za dekle: „Špelica, strah me hoče“? Te besede iz ust nedolžnega otroka povedó več, kakor vse druge izjave. Mati, ki je svojemu otroku „strah“, pač ne more biti mati najboljše vrste. Ako še pristavim, da je Tramterica, najnovejša spokornica, kot luteranka dovolj pokazala svoje slabo srce — — —“

Oče Weiss je moral umolkneti. Zakaj bilo je v mestnem svetu še več luterancev, ki so začeli godrnjati in vstajati.

Mestni sodnik pa mu je na ta vrišč takoj vzel besedo s tem, da je sam vstal in začel govoriti:

„Zakriti se pač ne more razsodnim poslušalcem, da je Tramterica tudi sama kriva smrti svojega sina. Dasi ji pustimo na vesti, ali je pahnila otroka v vodo, ali ne, ker ne moremo tega po pričah do cela izpričati, vendar se pameten mož ne more otresti slutnje, da se je v resnici kaj takega zgodilo. Toda bodimo pravični in imejmo pred očmi vdovino naglo jezo, katera je v rodovini, kakor smo se imeli nedavno priliko prepričati. Ta njena jezljivost, katera nič ne premaguje, mora se pač kaznovati. Ravno tako je glavna priča, njena dekla, nezanesljiva, da bi ji mogli povsem verjeti, vzlasti, da se je ozrla šele, ko je že bila na Črevljarskem mostu. Kar se pa tiče otrokovih besedij, nimajo nikakega drugega pomena kakor tega, da je Tramterica kot mati malo ljubila svojega otroka. Ni pričakovati, da bi kaj novih dokazov spravili na beli dan, zato hočemo obravnavo končati. Le zastopnik zatoženke ima še končno besedo.“

Sodnik namigne slugi, da pokliče zagovornika. Kako so se pa začudili, spoznavši, da tako imenitna meščanka, kakor je bila Tramterica, niti ne najame prokuratorja, kakor so takrat advokate imenovali. Sicer mestni očetje niso bili prijatelji advokatov in večkrat so bili primorani uravnati ostre naredbe proti preširnim in brezobzirnim advokatom, toda ta dan so se začudili. Še bolj pa so bili iznenajeni, ko so zvedeli, da je Tramterica jednega izmed mestnih očetov zaprosila za svojega zagovornika. In ta ni bil nihče drug kakor najmlajši črevljarski mojster in svetovalec, Matija Žlebnik.

Poreden nasmeh se je polotil marsikaterega mestnih očetov, in nekateri so si pošepetavali med seboj, kakor bi vedeli mnogo skrivnostij. Matija Žlebnik pa je vstal in izpregovoril:

„Spoštovani gospodje! Odkar so mestni očetje napovedali vojsko usiljivim prokuratorjem, dovolili so, da sme obtoženec katerega izmed občinskih svetovalcev izvoliti za svojega zagovornika. Zato mi častitljivi gospodje ne bodo

šteli v zlo, ako je obče spoštovana meščanka Suzana Tramterica naprosila najmlajšega svetovalca za svojega zagovornika. Amicus Plato, sed magis amica veritas, govoril je stari Rimljan. Tudi jaz ne bom zagovarjal vdove Tramterice, zagovarjati hočem obtoženko, ki je obdolžena, da je umorila svojega otroka.

Ne glejte, nepristranski mestni svetovalci, za trenutek ne moje osebe, ne osebe vdove pekarice! Postavite pa se v duhu na obrežje Ljublanice in mislite si hišno gospodinjo, ki ima skrb za svojo družinčad in ljubezen do svoje dece. Kdo bi je ne spoštoval, ako zagleda s svojega okna svoje jedino dete, ki se igra brezskrbno ob tekoči reki ter ne sluti nevarnostij, ki prežé na njegovo mlado bitje? Kdo bi je ne spoštoval, ako vsa skrbna priteče na strmi breg ter pokara neskrbno služabnico, ki ne pazi na drago dete svoje gospodinje? In če se ljubezni polna mati v svoji sveti jezi kakor njen božji Izveličar v templu nad bogoskrunci razhudi nad lahkomišljeno dekle, ki nima srca za njeno dete: kdo bi ji zameril? Ali materino srce ni zlato, ali ne tvega vsega, kar more koristiti njegovi duši in njegovemu telesu? In če je Vsemogočni hotel, da je materina ljubezen ob jednom grob detetu, ali moremo segati božji pravici v roko? Ako je božja Vsemogočnost potrebovala novega angelčka v nebeškem sijaju, ali naj ji mi klubujemo? Niti vrabec ne pade raz streho brez volje Očeta, ki je v nebesih: ali naj dušico nedolžnega otroka tirjamo nazaj od Njega, kateremu se moramo vsi ukloniti? Kdo more poseči v Tramteričino srce in reči: „Sama ga je pahnila v vodo?“ Kdo more z mirno vestjo stopiti na noge in trditi: Morilka je, hudodelka je, „malefična oseba“ je, o kateri nam je danes soditi?

Toda ne dvomim o poštenosti častitih svetovalcev, ki so že pri prvem glasovanju pokazali, da Tramterica ni hudodelka.

Ali pa je morda kriva óna, da je njeno dete v zorni mladosti romalo na oni svet? Kje so priče za to? Ali ne potrjujejo priče mnogo bolj njeno nedolžnost kakor njeno krivdo? Jedina dekla Špelica je vedela nekaj zmedenega povedati. A še ta ni izjavila drugega kakor Tramteričino nekrivost. Da je pa Grabnarjev sin Groga premotil svojo ljubico — in to je, slavni očetje! — za to ni bilo treba mnogo truda. Kar pa zaljubljeni ljudje med seboj govoré, to pač modrim mestnim očetom ne more biti tehten dokaz. Tako misel ste slišali tudi iz ust prečastnega gospoda sodnika, kateri je prvi poklican, da sodi po resnici in pravici.

Modri gospodje svetovalci! Naše geslo in kot vodilo vsakega poštenega kristijana je, da moramo tako dolgo misliti o bližnjem dobro,

dokler nismo prepričani o slabem. Pri današnji obtoženki pa nismo prišli do vzroka, da bi je ne sodili dobro, ker se nismo prepričali o njeni krivdi. Kdo more torej kamen pobrati in vreči nanjo? Jaz vsaj tega ne morem in menim, da so nas občinarji volili po naši modrosti, ne po naši nerazsodnosti.

Ko bi pa tudi, slavni svetovalci ljubljanskega mesta! imeli dokazov za Tramteričino obsodbo, vendar nam spoštovanje do cerkvene gosposke ne dá mirú, da bi ne oprostili po nedolžnem zaprte Suzane. Vrnila se je kot spokorjena ovčica v katoliško cerkev, — kaka sreča in kako veselje za pravega katoličana! — opravila je dolgo in ostro cerkveno pokoro, in prej bi mislil, da se ji dá zadoščenje, ker je toliko časa trpela v mestnem stolpu, kakor da se kaznuje.

Sklicujem se torej na vašo vest, častitljivi svetovalci, sklicujem se na nepristranost gospoda sodnika, nad čegar glavo visi podoba poslednje sodbe, sklicujem se na ponižno prošnjo obtoženke, ki prosi za svojo nedolžnost še milostne sodbe, sklicujem se na čast mestne gosposke in dobro ime Lichtenbergove družine ter sem prepričan, da bo meščanka Suzana zapustila zmagovito sodno dvorano, kakor je nekdaj svetopisemsko Suzano izraelski sodnik spoznal kot nedolžno, hudobna starca pa je kaznoval. *Dixi et salvavi animam meam!*“

Vtisek Žlebnikovega mladostnega govora je bil nenavaden. Mestni očetje so kar strmeli nad njegovo zgovornostjo, in žal jim je bilo, da se je zadnji čas sporekel s črevljarsko zadrugo. Res niso zaman stavili nanj svojih upov, in svetovalc Hren je kar med govorom rekel mestnemu županu: Ta bo pa prokuratorjem odstrigel precej mastnih zaslužkov. Sodnik Amšelj se je najbolj čudil latinskim izrekom, oče Weiss pa je trdil mestnemu pisarju, da je Žlebniku

najbrže škofov kapelan Otava sestavil današnji govor.

Svetovalci so se pomenkovali po govoru po domače med seboj. Celó sodnik je stopil mednje. Ko pa so se domenili, vrnil se je sodnik na svoj prestol, slugi pa naročil, da privéde Suzano iz stolpa.

Ko je pisar napisal v zapisnik sodnikovo narekovanje, vzame sodnik žezlo v roke, naredi slovesen obraz, v dvorano pa stopi črno opravljena Suzana. Vseh oči se obrnejo vanjo, ki je stopala počasi proti mizi sodnikov. Pajčolan vrže čez glavo in pokaže blede obličje mestnim očetom.

Mestni sodnik pa izpregovori: „Ker skoro ni mogoče, da bi prava mati utopila svojega otroka, in ker je vdova Tramterica že prebila cerkveno pokoro, postopati se ne more ž njo več kriminalno; pač pa se kaznuje obtoženka za dvajset goldinarjev v srebru, kateri se porabijo za mestne potrebe.“

Obpravna je bila s tem končana.

Matija Žlebnik je ponosno vodil vdovo Tramterico iz dvorane. Pred mestno hišo so jo že čakali stariši, sorodniki in znanci.

Stari Kumberg pa je cepetal za drugimi in godel:

„Kumberg je Kumberg, če prav ni več mestni sodnik.“

Drugi dan pa je pometala stričnica vice-domskega vratarja veliki trg. Gregor Grabnar jo je vodil, sin njegov pa je škripal z zobmi in se togotil nad ljudmi, ki so zijala prodajali ter ugibali, koliko služi za pometanje uboga Špelica?

Pometati pa ni bilo lahko, ker so mestni očetje dali le jedenkrat na leto mesto pomesti.

(Dalje.)

Materina obluba.

(Povest. — Spisal *Dobravec.*)

(Dalje.)

Razmere med egiptovsko in angleško vlado so bile vedno napete. Angleži so se trudili na vsó moč, da bi spravili lepo deželo pod svojo oblast. Razne homatije so se pletle od leta do leta in vedno razburjale duhove, ne da bi stvar dosegla kakoršen koli uspeh.

Ko je bilo Josipu pet let, tedaj ga je obiskala mati.

O, kakšno objemanje, kakšno pozdravljanje, koliko poljubovanja, prisrčnosti in materinske

ljubezni! Deček se je branil in naposled popolnoma naveličal milovanja ter začel prav krepko kričati. Tudi se mu je zdelo čudno: ptuja, neznana, bogato oblečena gospa v dišečih rokovicah, s čudnim pokrivalom in še čudnejšo obleko, hoče njega ugonobiti kar s samim sladkanjem. Kar zbežal je in se skrila v predpisanik ljubljene svoje Saše. Ta je skoraj z vidno ljubosumnostjo opazovala ljubeznivost svoje gospodinje, a rekla ni nič, dobro vedoč, da je to dečku sreča.

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

IX.

Grabnar mlajši je bil silno slabe volje tisti dan po obravnavi pekarice Tramterice. Togatil se je nad mestnimi očeti, ki so naredili tako sramoto njegovi izvoljenki. Ni pričakoval, da bo njegova sodna izjava imela tako slabe posledice za njegovo Špelico. Ni imel obstanka in hodil je od gostilne do gostilne ter pil, kar mu je prišlo na vrsto. Vendar ljubezen se mu ni ohladila, in premišljal je, kako bi Špelicino kazni čim najhitreje zavil v temo pozabljenosti.

Ni pa tako mislil njegov oče. Odkar je vratarjevo stričnico z veliko metlo vodil po velikem trgu, ohladil se je za njeno osebo, in nič več ni mislil na to, da bi bila ona nevesta v hiši. Ko sta zvečer sedela s sinom pri večerji, ni okusil sin skromne jedi, a tudi oče je le parkrat porinil leseno žlico v globoko skledo.

„No, le nikar naj ti ne blodi več ta deklina po glavi. Saj sedaj spoznaš, da tako babišče ni za našo hišo“, izpregovori stari Grabnar.

„Oče, ne morem. Kar sem sklenil, to bom držal. Če ji mestni očetje še sedemkrat ukažejo trg pometati, jaz je ne pustim in je ne.“

Oče ni pričakoval tako odločnega odgovora. Sin pa je nadaljeval:

„Kaj menite, oče, kdo neki je predlagal Špelici tako kazni?“

„Kar sklepajo mestni očetje, ne smejo povedati nikomur. Zato tudi jaz nisem tega zvedel in ne bom, in ko bi tudi slišal, ne smem takih skrivnostij drugim trobiti na uho. Služba je služba.“

„Meni se pa vse tako zdi, da je to storil stari lisjak Kumberg. Saj drugi očetje niso tako nespametni, in Cividatorkina Tekla je tudi nekako tako sodila. Ona pa vse take stvari ugane, ker posluša vedno Kumberga in njegove tovariše v svoji gostilni.“

„Pustiva to, sin moj! Kar je, je! Brzdaj svoj jezik in ne trosi okrog takih rečij, zakaj jaz sem rotovski hlapec, in tebe tudi kaj takega čaka. To ti pa rečem, da si vratarjevo dekle kar izbij iz glave, če nečeš svojega starega očeta pahniti v žalost in sramoto.“

„Ne morem, ljubi oče! Grem pa k Cividatorki in povem Špelici, naj popusti službo pri Lahinji, kjer se bodo le pivci norčevali iz nje. Bolje je, da si poišče druge službe, kjer

ostane skrita, dokler se njena kazni nekoliko ne pozabi. Še bolje pa bi bilo, ko bi se midva kar vzela. Kaj menite, oče?“

„Ne kvasi mi tega, česar ne morem več slišati. Prej pač, prej, a sedaj ne! Pusti deklino in ne hodi nocoj od doma. Razburjen si in lahko še sebi kaj nakoplješ na glavo.“

„Ne morem drugače; z Bogom, oče!“

In sin si pokrije klobuk ter odide iz hiše. Mati je zaklicala za sinom iz kuhinje, toda sin je bil že na ulici.

Grabnar si je želel neveste v hišo. Zakaj žena se mu je bila postarala, sam je bil malo doma, v hiši pa je bilo treba skrbne in delavne gospodinje. Zato nočni čuvaj ni bil zoper sinovo ženitev s Špelico, in že predpustom bi se bila po njegovi želji Špelica sukala za Grabnarjevim ognjiščem. Tako pa je — kakor vemo — vicedomski vratar zaviral možitev svoje stričnice in rad je ponagajal svojemu staremu tekmeču, kakor je ta še rajši metal polena pod noge samcu Luki Košici. Grabnarjev sin je bil hude krvi in se je rad pretepeval z mesarskimi pomočniki in študenti. Dasi je bil sicer priden in pošten, vendar se je bojaželjna njegova narava dostikrat maščevala nad njim. Zato pa je stari čuvaj tem bolj silil sina spraviti pod zakonski jarem, češ, potlej bo konec njegovih junaštev po ulicah in gostilnah.

A sedaj se je mestni čuvaj hipoma izpremenil v svojih nazorih o vratarjevi Špelici. Dostikrat jo je poprej skrivaje opazoval pri mestnem vodnjaku na Starem trgu ali v Cividatorkini gostilni in prišel je do prepričanja, da ni napačno dekle in da obeta biti dobra naslednica njegove žene. Da pa je pred sodnikom tako zmedeno pričala in oporekala sami sebi, to se staremu poštenjaku ni zdelo ugodno znamenje, in njena kazni ostane na veke zapisana na njenem čelu.

Drugačnih mislij je bil sin. Imel je Špelico za blago devičico in pridno deklico. Sodil je še ljudi bolj ugodno, kakor njegov oče, ki je rad omenjal: kar mačka rodi, miši lovi. Ako je stric podkupljiv in veternjaški, tedaj mu mora tudi njegova gojenka Špelica biti sorodne nravi. Ljudij vratarjevega cepa pa ne bi maral gledati pod svojo streho.

Tam pri Cividatorki je bilo pivcev polno omizje tisto soboto večer. Pri mizi so sedeli

nam stari znanci; a bilo je tudi več drugih, ki so bili prišli poslušat modrovanje pekarja Lichtenberga, norčevanje mojstra Kumberga in umnost črevljarja Žlebnika. Srečo so voščili pekarju, ker se je njegovi hčeri tako dobro izteklo, častitali mojstru Matiji, ki je nedolžno Suzano tako vrlo zagovarjal, in popraševali starega Kumberga, ali je videl, kako je Špelica trg pometala?

„Gospodje! Resnica pride na dan in nedolžnost se izkusi v potrpljenju. Ali niso bili zadnji dnevi za Lichtenbergovo hišo polni bridkosti in bolečin, a sedaj je zmaga tem sijajnejša in veselje tem večje? Zato dvignimo svoje majolike ter napijmo mojstru Lichtenbergu in njegovi hčeri, pekarici Tramterici, in zakličimo grogovit ‚vivat!‘“

Tako je napil najmlajši mojster pekarju, in zvoneč in kričeč „vivat!“ se je razlegal po dolgi sobi.

Ko pa se je krik polegel, vstane Kumberg:

„Spoštovani mojstri in prijatelji spoštovane dolenjske kapljice! Ko smo volili poprej predsednika današnji vinski zadrugi, doletela je mene čast ‚očeta‘. Kot vinski mojster pa moram pred vsem gledati na čast naše zadruge. To čast pa je rušil mojster Matija s tem, da je napil mojstru Lichtenbergu za srečni izid hčerine obravnave, pozabil pa je napiti najprvo sebi, ker je on največ kriv Tramteričine oprostivte. Zato ga obsodim jaz kot predsednik vinarske zadruge, da mora izpiti ‚ex‘ majoliko črnega terana.“

Glasan smeh je sledil Kumbergovim besedam, in takoj je Tekla postregla s kraškimi teranom. Za Žlebnika pa je bila ta obsodba dokaj huda. Branil se je izprazniti do dna svojo majoliko, toda tovariši so ga držali kakor živinče, kateremu vlivajo zdravila v goltanec. Zvršil je mojster Matija svojo kazen, a po glavi so mu začeli vršati čudne vrste čmrlji, ki so se zaganjali ob čelo liki sovražniki ob mestno ozidje.

„Signora Cividatore, kje pa imate novo naktarico? Škoda zanjo; za deklo bi bila bolja, ker zna tako dobro pometati!“ oglesi se pekarski mojster.

„E, signora Lichtenberg! Špelica je še sinoči pobrala svoje cunje ter odšla drugam“, odgovarja gostilničarka.

„Vicedomski vratar jo ima zopet pod svojo streho“, pojasnil je Matija Žlebnik. „Vsaj tako je pravil moj brat.“

„Ej, Košica potrebuje gospodinje. Toda ne ve se, kaj poreče Grabnarjev sin“ zine mojster Kumberg ter pogleda na mladega Grabnarja, ki je sedel sam v drugem kotu izbe.

Grabnar si je grizel rdeče ustnice, toda premagal se je. Beseda očetova mu je obtičala v

srcu. Z mestnimi očeti se ni šaliti, mislil si je. Zato vstane, plača in odide.

Saj ura se je pomikala na deveto, in ob tej uri so morale biti gostilne po mestu zaprte. Tudi mojster Matija je kmalu odnesel peté. Vinski duhovi so ga gnali na mrzlo ozračje.

Grabnarjev sin je izginil proti vicedomskim vratom, Žlebnik pa je doma slonel še precéj časa na svojem hodniku ter gledal na leseni pomol onstran vode. A Lichtenberga in Kumberga je mestni sluga Andrej Sova spremil iz Cividatorkine gostilne.

Moža sta dobre volje pozdravila svoji ženski, Sova pa je šel s svojim kratkim mečem na ponočni lov. Še se mu je poznal obrunek na levi roki za rano, katero mu je bil zadal študent, in posebno željo je imel, maščevati se nad nagajivimi sinovi kolegijske muze.

Krene jo proti vicedomskim vratom. Dasi je mesec svetil, vendar v tistem kotu ni bilo radi visokih hiš in še višjih vrat dosti svetlobe. Zato je Sova menil, da bo tamkaj kaj za njegove koščene roke.

Kmalu zagleda tam za stolpom človeško podobo, ki se je pomikala previdno ob Ljubljani. Postoji in posluša. Predno pa ukrene svoj vojni načrt, izginila je podoba, kakor bi se udrla v tla. Iztikal je za vogli, a ničesar ni našel. Ko bi bil veroval v strahove, menil bi bil, da je sam povodni mož Trdoglav. Toda kaj takega ni bilo slugi v mislih.

Ko pa se tako ozira krog sebe, zapazi pri vratih nekaj, kar se je premikalo. Skokoma zleti za živim predmetom in z dolgo desnico seže po nočni podobi. Ta zaječi in zastoče:

„Pustite me, jaz sem.“

„Kdo si ti? Kaj misliš, da te bom šele ugibal?“

„O božja Pomagalka!“ vzklikne vratarjeva Špelica.

Sova pa jo je zgrabil za drobne ročice ter jo tiral proti Črevljarskemu mostu.

„Izpustite me, saj nisem zločinka.“

„Ptičica si, ptičica, ki pa nimaš ptičnice. Jaz pa ti jo že poskrbim. Ali ne veš, da je ostro prepovedano takim deklicam ob ti uri klatiti se po mestnih ulicah?“

„Saj nisem nič storila!“

„To bomo videli. Povodni mož te menda ni klical v svoj stekleni grad?“ ponorčuje se mestni sluga in pred vrati visoke Tranče postane s svojim plenom. Ječar se je razveselil ponočnega obiska, in Špelica je prenočila na Tranči.

Sova je ponosno stopal po Velikem trgu ter zjutraj na vse zgodaj naznanil dogodek mestnemu sodniku.

Tam na Črevljarskem mostu pa je stal za kramarsko lopo Grabnarjev sin ter stiskajoč pesti zrl za nesrečno ptičico.

X.

Ko se je na cvetno nedeljo razvedelo po mestu, da je Špelica zaprta na Tranči, odpravil se je Žlebnikov brat Gregor do vicedomskega vratarja. Škiljasta Špelica z drobnim obrazom in prikupljivim vedenjem je tudi mlademu Žlebniku nekoliko prirastla v srce. Zato se je zanimal za ubogo deklico in šel poprašat Luko Košico, kaj je zopet pregrešila njegova stričnica.

„Kar k vicedomu pojdite, stric!“ prigovarjal mu je premeteni Žlebnik. „Pri mestnih očetih tako ne najdete milosti. Le pomislite, kaj so storili z ubogo Špelico! Vdovo Tramterico bi bili morali kaznovati, sedaj pa so deklico po nedolžnem. To je nezaslišano!“

„Prav praviš, dobri Grogec! Saj . . . jaz . . . kar nič ne vem, ali je kaj pregrešila moja deklina? Poprej moram pozvedeti.“

„No, to ste pač slišali, da Grabnarjev Gropa ne mara več zanjo?“ začne Žlebnik vodo navajati na svoj malin.

„E-e, nisem slišal. Pa je ni vreden. Ne dam mu je, ne, ko bi jo hotel celó v tron posaditi. Jaz in Grabnar ne greva v jeden koš.“

„Kar do vicedoma, stric! Jaz vam hočem pomagati. Danes ni tako nič, ker je nedelja. Torej jutri! Z Bogom!“

Komaj pa je odšel Žlebnikov brat, že prikoraka po stopnicah Grabnarjev sin.

„Prav je, da si prišel, prav, dragi moj Gropa! Take bridkosti prihajajo na mojo grešno dušo, da že ne vem, kje se mi drži glava?“

„Nič se ne bojte, Košica! Ako je mojster Žlebnik izpeljal iz zapora svojo lisičico, izvodil bom tudi jaz iz Tranče svojo golobičico.“

„Eh, ne vem, kako bo? Najrajši bi pri Cividatorki ležal pod velikim sodom in držal svoja usta toliko časa pod pipo, dokler ne bi zaspal za vselej.“

„Ne govorite tako, stric! Ni še vse izgubljeno. Jaz pojdem takoj jutri k vicedomu in potožim mu vse, kako se godi s pravico na rotovžu.“

„Ta je pametna, Gropa! A kdo ti je posadil to misel v glavo?“

„Ne skrbite za to, Luka Košica! Ko sem sinoči šel ob Ljubljani, zagledam vašo Špelico, ko je zajemala vodo. Takoj stopim k njej ter jo poprašam, kako in kaj. Pomeniva se hitro za najino bodočnost, jaz odrinem domov, Špelica pa tudi. No, pa saj veste gotovo sami, kdaj je šla po vodo.“

„Bilo je že pozno, res je. Mraz mi je bilo in rekel sem, da mi pristavi nekoliko prežganke, katero imam tako rad. Ker pa ni bilo nič vode doma, šla je ponjo.“

„Dobro!“ nadaljeval je Grabnar. „Ko pa je Špelica nesla vodo domov, prilomastil je mestni birič Sova in tebi nič, meni nič jo je zgrabil ter tiral na Trančo.“

„In ti je nisi branil?“

„Kako? Ko sta bila že na mostu, začujem neko ječanje ter se obrnem. Hitro stečem za njima, a predno sem ju došel, že so se zaprla vrata za njo. Tako je bilo in ne drugače, Luka Košica.“

„Eh, eh, kaj me obiskuje vse na stara leta! Ali je meni tega treba?“

„Torej kar napravite se jutri k vicedomu. Dober mož je in rad se potegne za zatirance.“

„Misliš, da bi šel jaz sam?“

„Bolj prav je tako.“

„Saj res. Jaz kot vicedomski vratar imam tudi nekaj več veljave pri cesarski gospóski.“

„Dobro opravite“, reče še Grabnar ter odide.

Luka Košica ni slutil, kaj si nakoplje na glavo pri mestni gospóski, ako gre pravice iskat zunaj mestnih vrat. Celi dan je premišljal, kako bo govoril pred vicedomom; ni šel nikamor od doma, celó pri Cividatorki ga ni bilo. Sam si je nekaj izkuhal ter žulil žgano medico. Še sveto mašo je ta dan izpustil.

Ko pa se veliki ponedeljek odpró vrata pred vicedomskim poslopjem, zglesi se Luka Košica, praznično opravljen, pri vicedomskem slugi. Ta ga pogleda od vrha do tal, oko pa mu naposled obvisi na višnjevkastem nosu.

„Kaj ste prišli vtikat svoj nos v našo hišo?“

„Premilostni gospod! Rad bi se pritožil nad mestno gosposko, ker mi je brez vzroka zaprla stričnico, mojo jedino oporo na stara leta.“

Vicedomski sluga je takoj izpremenil svoje strogo obličje. Ugajalo mu je, da ga je Košica naslovil s premilostnim gospodom, in rad je šel vselej povedat svojemu visokemu gospodu, ako se je prišel kak Ljubljčan pritožiti čez mestno gosposko. Zato reče Košici, naj počaka pri vratih, ter gre naznaniti vratarjev prihod.

Vicedom Filip Kobencelj je bil mogočen in odločen mož. Rad je sprejemal meščane, ki so mu prišli potožiti. Saj je bila ravnó to njegova služba, da je kot cesarski služabnik branil meščanske pravice ter čuval nad postavami. Zato se ne smemo čuditi, da je prijazno sprejel zaničevanega vratarja ter pozorno poslušal, kaj se je zgodilo ž njegovo Špelico. Bil je nekaj časa sèm oseben sovražnik mestnega sodnika

Ahacija Amšlja, in zato je še posebno rad poslušal, ako je kdo grajal postopanje sodnikovo.

Ko Košica dokonča svoj ne ravno kratki govor, med katerim se je vicedom večkrat nasmešnil, slišal je ta-le kratki odgovor:

„Le pojdite domov! Zvečer vam bo že Špelica večerjo kuhala.“

Silno vesel je bil vicedomski vratar. Z gospodom Kobenceljem še ni govoril v svojem življenju. Vrhu tega pa je tako dobro opravil. Kar tekel je čez most v svoj stolp.

Vicedom Filip Kobencelj pa je sedel k mizi in napisal „čislanemu magistratu“ ta-le ukaz:

„Zapovem“ mestnemu sodniku, da takoj izpusti iz zavora deklico Špelico. Ako tega ne stori, kaznoval ga bom s sto cekini; tudi mu pretim, da ga dam zapreti pod stopnice v ječo.

Kobenzel.

Kakor strela z jasnega je zadel ta ukaz mestnega sodnika, ko mu ga je vročil vicedomski sluga. V dno svoje duše je bil užaljen, zlasti zato, ker mu je vicedom pretil s tisto ječo, kamor so zapirali le tatove in velike zločince. Na mizo položi drobni dopis, sede ter napiše mestnemu županu Soncu naznanilo, da odloži svoje dostojanstvo za tako dolgo, dokler magistrat ne dobode za njegovo razžalitev primerne zadoščenja od vicedoma Filipa Kobenclja. Priloži vicedomov dopis ter odpošlje vse to županu, ki je takoj sklical ves mestni svet.

Ves rotovž je bil po koncu. Župan ni samo poklical k seji dvanajstakov in štiriindvajsetakov, ampak tudi občino, ki je štela 64 mož.

Ko pa je prišlo do obravnave, ni bilo sodnika. Poslali so na dom ponj, a ni ga bilo doma, in tudi domači niso vedeli povedati, kje tiči. Iskali so sodnika pri sorodnikih in znancih po celem mestu, a niso ga mogli zalotiti.

Mestni očetje so radi tega preložili sejo na drugi dan.

Ko pa so mestni služabniki iskali Ahacija Amšlja po mestu, tedaj so zvedeli marsikaj, kar je prišlo tudi na ušesa mestnih svetovalcev. Tam pri gostilničarju Vodopivcu je baje zabavljaval dokaj robato nad sodniškim stanom in izdal marsikatero skrivnosti, katere so se pri

mestnih sejah jako visoko cenile in najnatančneje varovale.

Ahacij Amšelj je vedel, da ne bo dobro zanj, slišavši, da je tudi občina klicana k seji. Občina pa je bila nekako zastopništvo meščanskih koristij nasproti mestni gosposki. Zato se je izognil seji ter rajši zabavljaval po gostilnah nad mestnim starejšinstvom.

Ni čuda, da so mestni svetovalci drugi dan sklepali brez sodnika in sklenili, da ne marajo več trpeti Ahacija Amšlja med seboj, in da on nima več sej napovedovati. O sv. Jakopu pa bodo že pokazali, kako oblast ima občina nad mestnim sodnikom. Takrat so namreč volili novega sodnika.

Vendar pa so ukrenili, da pošljejo drugi dan močno deputacijo z advokatom na čelu do vicedoma.

Pikro so očitali očetje visokemu gospodu, koliko kvare dela mestu, ker sega v njegove pravice. Pretili so mu celó, da pošljejo obilno poslanstvo do samega presvetlega cesarja, ako bo še nadalje tako postopal. Naposled pa izrekó, da takih ukazov ne bodo izpolnjevali nikdar, kakoršen je bil zadnji na slavni magistrat.

Vicedom Filip Kobencelj je bil zadovoljen, da so mestni očetje s sodnikom tako postopali, in zato jim je pokazal takoj prijaznejše lice, kakor bi ga bil pokazal mestnemu sodniku Amšlju. Nekoliko se je pa tudi zbal grožnje magistratove, da ga bodo tožili pri presvetlem cesarju. Zato jim je obljubil, da hoče varovati čast mestnega magistrata, a zadnjega svojega povelja pa ne more preklicati, ker je pravično.

Nič prav zadovoljna se je vrnila deputacija na rotovž, kjer je takoj sklenila, odstaviti vratarja Luko Košico pri vicedomskih vratih. Gregor Grabnar je že dosti pritožeb nanosil o vicedomskem vratarju, in sedaj je ravno prilika, da se mu odpové služba. Toda Matija Žlebnik se je zanj potegnil. Izjavil je, da se službe vratarjev oddajajo ob novem letu, in do tega časa je treba počakati. Vrhu tega je Košica že star in nadložen in za kaj drugega potem tako ne bo, kakor za meščansko bólnico. Torej bi mesto le sebi škodilo, vratarju pa ustreglo, ako se mu služba odpové. Večina je tudi pritrdila Žlebnikovemu nasvetu.

Jednoglasno pa je deputacija ukrenila, da se Špelica ne izpusti iz zavora na vicedomov dopis.

(Dalje.)

Na steni le kapele grajske tam
Izdolbene se zdé mi črke znane.
Pod križem in pod sidrom meč leži,
Ki sekal več ne bo nikomur rane.

Na vrbi tožne kite se majó;
In listje šepeta na stari lipi.
Kaj šepeta? „Dobil je zadnji mir.“
In šepeta: Bilí, bilí so hipí . . .

Prepozno sem prišel — oh ne naprej! —
Tu nekaj bom trenutkov zdaj še čakal,
Naslonil se na sidro, križ in meč;
Zastonj bom čakal, a zastonj ne plakal.

Anton Medved.

Vláhinja.

Vláhinja, temna reka!
Solnce in luna sijeta vate;
Ali kalno je tvoje vodovje,
Slike ne kaže nazaj jima zlate.

Vláhinja, tiha reka!
V strugi valé se polagoma vali,
Kakor bi trudni od daljnega póta
V Kolpe naróčajju radi zaspali.

Vláhinja, tožna reka!
Tvoje bregove ločje pokriva,
Ločje in trstje — ni je cvetlice,
Da bi ti klila ob strani vonjiva.

Vláhinja, tajna reka!
Kaj li zakrivajo tvoje globine?
Váte strmim. O kakó si podobna
Mnogemu srcu té sólzne doline!

Anton Medved.

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

XI.

Tam po beli nedelji je bilo. Pomlad je ogrnila zemljo z zeleno odejo in gori po Gradu je cvetlo že polno pomladanskih cvetic. Pred hišo vdove Tramterice se je raztezal do Ljubljaničice majhen kos ograjenega vrta, v katerem je zelenjad v gredicah že kazala svoje glavice. Pred hišnimi stopnicami sta stali dve palmi in z lesenega pomola je stegal zeleni bršljin svoje vejice navzdol.

Čedno pobeljena hiša je kazala skrbno gospodinjo. Pri tleh je bila na jednom koncu pekarna, na drugem pa peči. V prostorni veži so stale vreče ob stenah, in v prvo nadstropje se je prišlo po širokih lesenih stopnicah. Na jedni strani sta bili dve navadni sobi s kuhinjo in shrambo. Na drugem koncu pa se je prišlo iz prednje sobe v veliko izbo, ki je bila za meščansko sobo nenavadno bogato opravljena.

Stene so bile ogrnjene pri tleh s fino tkanimi italijanskimi preprogami. Leseni strop je bil barvan z modro barvo, tramovi pa žlebani, in zlate zvezdice so bile posejane po višnjekastih deskah. Na sredi je visel s stropa bakrenast leščeneč, na katerem je bilo nataknenih dvanajst voščenenih sveč.

Pod steno med oknoma je čepela mala miza, na kateri je stala podoba križanega Izveličarja. Ob strani sta rastla v lončenih posodah dva tulipana in spodaj dve centifoliji podobni rastlinici. Pri vratih je stalo dvoje oleandrov, ki sta stražila s čipkasto zaveso zagrjnjeni vhod, in po oknih so se vrstile razne vrste rože, vijolice, klinčki, fuksije in pelargonije.

Na levi steni je visela podoba poslednje sodbe v protestantovskem duhu. Posebno pozornost je obračal nase prizor, v katerem dva črna peklenščka z dolgima repovoma žagata vrat katoliškemu duhovniku. Takoj poleg pa krilat angel podaje v zlatem kelihu luteranskemu predikantu nebeške ambrozije. Na drugi steni pa je slika svetopisemske Suzane, Tramteričine patrone. Med palmami stoji čista devica v srebrni vodici. Sramežljivo sklepa roči na prsih in dolgi lasje se usipajo raz povešeno glavo po životu. Tam izza lotosovega grma pa gledata poželjivo dva starca zgubanih lic in osivele brade.

Na sredi sobane je stala okrogla miza na vezeni preprogi. Nekaj lepo izrezanih stolov jo je ščitilo in več knjig je ležalo na stoléh in na mizi. Lepo vezano Dalmatinovo sv. pismo

je bilo odprto, poleg je ležala Krelova postila in Trubarjeve duhovne pesmi. Tudi nekaj pisanih listov je bilo na mizi.

Vdova Tramterica je sedela na visokem stolu in gledala v pisan list. Drobne sandalice so ji gledale izpod rožastega krila in bel kožušček je zakrival njen život. Lahan nasmeh ji je silil na ustnice, ko je čitala narodno pesem:

Če v rokah takrat prinesem
Lep zeleni rožmarin,
Vid'la bodeš, kakor rečem,
Da se s tabo zaročim. —

Ko pa spet premišlja nadaljno kitico:

Zgodaj je Suzana vstala,
Zjutraj, predno se zori,
In lepó se napravljála,
Po nevestno se nar'dí —

tedaj začuje po stopnicah lahne korake. Brzo zagrabi po knjigah na stoléh ter jih dene v pisano omarico — svojo knjižnico. Ko odmakne razdvojeno zavěso, že stoji pred njo nepričakovan znanec.

„Ave, gospa Tramterica! Motil sem vas morda v vašem jutranjem premišljevanju, toda ne zamerite —.“

„Oh, ljubo mi je, častiti gospod, da morem poljubiti roko svojega dobrotnika. Blagovolite vstopiti!“

Škofov kapelan Peter Otava lahko ukloni svojo glavo pod nizkimi vrati ter sedaje začne:

„Ne zamerite, spoštovana gospa, da vas obiščem. Kakor vam ni neznano, vložila sta črevljarski mojster Matija Žlebnik in Weissova Ana prošnjo za izpregled zakonskega zadržka, ker sta si v svaštvu.“

„In kako je rešena?“ popraša hlastno pekarica, igrajoč se v roki s popisanim listom.

„Potrpite, gospa vdova! Kakor veste, bila je sveta cerkev vedno zaščitnica srečnega zakona. Ker pa nam je znano, da mojster Žlebnik ni voljan sklepati zakona s črevljarsko hčerjo, kakor to zadruga zahteva in je vsa ta stvar prisiljena, ne more Prevzvišeni privoliti v izpregled, ki tako nima pomena — —.“

„Hvala Bogu!“ vzklikne potolažena vdova ter sklene roki kakor v pobožno molitev.

„Vendar pa dovolite, častita gospa, da se spustim tudi v skrivnosti vašega srca. Kakor mi je pravil Matija Žlebnik, izpolnjujete vestno svoje dolžnosti, odkar smo vas zopet sprejeli v naročje naše svete matere katoliške cerkve.“

„Bog mi je priča, da poslušam glas svojega izpovednika in vodnika.“

„A ni dovolj, gospa pekarica, da le poslušate glas božji, treba ga je tudi v dejanju izpolnjevati. Odstraniti morate vse, kar vas spominja žalostne minulosti mrzlega luteranstva.“

„In to je, častiti gospod?“ popraša pozorno vdova.

„Tamkaj na steni zrem podobo, kakoršna ne dela časti katoliški cerkvi, draga ovčica Kristusova!“

„Poslednja sodba? Vi bi gledali rajši katoliškega duhovnika v predikantovi koži, kaj ne da, vaša častitost?“ odgovori smejoč se poredna vdova. „Toda spoznam, da taka podoba ni več spodobna za mojo hišo in vaši želji hočem ustreči, dasi je podoba draga, eh, draga —.“

„Saj umevate sami, da je podoba tudi sicer nedostojna. Ali se ne kaže tukaj samo golo sovrašтво do katoliške cerkve? Kakšna umetnost je to? Ne, to je grda zloraba umetnosti“, reče vneto duhovnik. „Sicer pa povejte, gospa, ali smo katoliški duhovniki res taki, da protestanti o nas tako govoré in z nami tako počenjajo?“

Duhovnik je umolknil, tudi vdova je molčala. Bila je v zadregi.

„No, svetujem vam, da pošljete podobo očetom jezuitom“, reče nadalje škofov kapelan, „da tam ž njo ukrenejo, kar je prav. Saj vi sami . . . ne vem, ne vem . . .“

„Toda obljubite mi, da mi preskrbite drugo. Pogrešala bi sicer podobo na steni.“

„Obetam, da Antonio Gerici naslika Madono, ki bo dragocen biser vaši hiši. Tukaj na mizi vidim tudi več knjig, ki jih katoliški kristijan ne sme trpeti v svoji hiši.“

„Torej tudi knjige, moje ljube prijateljice, hočete mi vzeti? Oh, ali ni to preveč? Saj ni take razlike med temi in katoliškimi knjigami!“

„Gospa, gospa!“ reče nekoliko nevoljen duhovnik. „Kjer se gre za resnico, tam je važna tudi malenkost. Tudi dobro veste sami, da razločki med katoličani in protestanti nikakor niso majhni, ampak jako veliki in bistveni. Sicer pa, gospa pekarica, prepustite sodbo o knjigah le nam ter nam zaupajte, da vam želimo le to, kar je v vašo srečo. Ravnajte se natanko po naročilih svojega izpovednika in zavržite brez premisleka vse knjige, katerih vam ne dovoli.“

„Kaj naj storim torej s temi-le? Ali naj jih sežgem?“ vpraša vdova z milim glasom.

„Vem, da vam je težko odločiti in premagati se. Toda pomislite, spoštovana gospa, da brez boja ni zmage. Naznanili vam bomo še danes, komu bo treba izročiti knjige, in vi to storite radi, ako vam je na tem, da pokažete katoliško srce in pravo pokorščino“, konča škofov kapelan in vstane s sedeža.

„Ali je tudi to treba izročiti?“ popraša pikro vdova in pomolí duhovniku popisan list.

Ta prime bel list, prečita in hudomušno pristavi:

„To je pisava katoliškega ženina, častita nevesta! Kje je neki ujel Žlebnik to narodno

pesem? Lepa je, samo malo drugačen je vaš Tolmajnar. nedolžna Suzana!“

Vdova je hotela nekako zbôsti mladega duhovnika, ponudivši mu narodno pesem o študentu Tolmajnarju in njegovi Suzani. Toda Otava ji je vrnil podvojeno zbadljivko. Posebno pridevek „nedolžna“ jo je zbôdel v srce.

„Vi znate biti tudi poredni, častiti gospod!“ odvrne poražena vdova.

„Zob za zob! Sedaj pa z Bogom!“ reče škofov kapelan ter odide.

Tam izza priprtih vrat kruharne pa je gledal pekarski pomočnik Mihajlo Deutsch ter plašno in jezno upiral debele oči za odhajajočim kapelanom. Ni mu ugajal ta mož, zakaj vedel je, da je prijatelj Matije Žlebnika. Celó poslušal je poprej pri odprtih vratih sprednje sobe in slišal marsikaj, kar mu je srce prevrtavalo.

Ko pa je opoldne pokosil, preoblekel se je in hitro izginil za hišo.

Mojster Lichtenberg je še sedel s svojo ženo in sinom pri kosilu, ko se zglesi Tramteričin pomočnik. Le pomočniki in učenci so bili že odšli na svoje delo.

Nekako v zadregi je bil Mihajlo Deutsch in nič posebnega ni pravil Lichtenbergovi družini. Ko pa mati in sin odideta, začne mojstru skrivnostno pripovedovati, presukavajoč debele oči in otrešajoč z rdečimi lasmi:

„Nič dobrega vam ne morem povedati, gospod mojster. Ne vem, kaj porečete vi na to, in še manj vem, kaj poreče pekarska zadruga. Škofov kapelan Peter Otava je prišel dopoldne v goste k vdovi Tramterici. Menila sta se dolgo časa o luteranskih podobah in knjigah. Česar pa niti sam nisem vsega razumel, ker mi ta slovenski jezik ne gre v glavo in ne gre, kakor bi želel. Pač pa vem, da je bilo preveč po domače, kar sta kramljala vdova in kapelan. Zvedel pa sem, da tisti mojster onstran vode za nos vodi črevljarsko zadrugo ter sili za vašo hčerjo in mojo gospo. Sicer mi je zadnjič Žlebnikov brat Gregor kvasil mnogo o tej nameri, a nisem mu dosti verjel. Danes pa sem se pričel do cela, da je gola resnica, in da Žlebniku hodi na roko celó ta kapelan iz škofije.“

„In kaj si še slišal, predragi Mihajlo?“ povpraša ravnodušno pekarski mojster, kakor da vse to zanj ne bi bilo nič novega.

„Tisto veste, gospod Lichtenberg, da moja gospa ne more dolgo ostati brez gospodarja v hiši. Sreča zanjo, da je naš superintendent pripeljal mene v hišo. Drugače bi bilo slabo za našo obrt v hiši vaše hčere. Toda žrtvoval sem se nesebično za blaginjo svoje gospodinje in na čast pekarski obrti, saj me je vodila zavest, da bo jedenkrat to tudi moje, kar je sedaj samo vaše hčere.“

„Lepo je bilo od tebe, preljubi Mihajlo!“, potrdi hladno mojster Lichtenberg in se ozre v okno, koder je brenčala muha po gladkem steklu.

„Stregel sem mladi vdovi, kakor zvest sin svojemu očetu, in dasi sem dobival za to največkrat le odurne poglede in ošabne ukore svoje gospodinje, pretrpel sem vse rad; zakaj prepričan sem bil, da je moja želja tudi vaša volja, gospod Lichtenberg. In to je bilo zame dovolj.“

„Ne vem, dragi Mihajlo. Žensko srce si je treba osvojiti kakor trdnjavo, in ne verjamem, da bi bila moja volja zadostna.“

„Torej tudi vi, mojster? Tudi vi ne poznate več svojega Mihajla, ki je žrtvoval vse vaši družini?“ povpraša osupnjeni pomočnik in radovedno pogleda Lichtenberga, ki je še vedno zrl v okno.

„Kakor sem rekel: pogodi se poprej s hčerjo, potlej šele pridem jaz na vrsto. Ako pa si se zanašal le name, za naklonjenost hčerino pa nisi skrbel, tedaj si se zanašal na medvedovo kožo.“

„In pekarska zadruga? Ali ta nima nobene oblasti do svojih združanov? Ali bi vi kot pekarski mojster mogli dovoliti, da se vaša hči pajdaši z ubogim črevljarčkom?“

Mojster Lichtenberg je molčal. Kar mu šine v glavo, da je Mihajlo luteran.

„Saj veš, Mihajlo, ti kot trd nemški luteranec, a moja hči kot dobra katoličanka laške krvi — ne vem, kakšen par bo to?“

Pekarski pomočnik vstane in razburjen zapusti pekarskega mojstra. Vrnil pa se ni domov, ampak je hitel naravnost do očeta pekarske zadruge. Tam je opisal vse svoje stanje, načrtal namere svoje gospodinje in spletke črevljarskega mojstra Žlebnika. Tudi škofov kapelan Peter Otava je dobil nekaj pikrih opazek.

Ko pa je Mihajlo Deutsch ves popoldan lazil okrog ter preprečeval zakon med Žlebnikom in Tramterico, sedel je najmlajši mojster na lesenem pomolu, njemu nasproti pa hišna gospodinja.

„Sedaj so zavore odstranjene, ljuba moja Suzana“, izpregovori zadovoljni mojster. „Ana Weisssova si bo že morala poiskati drugega ženina. Škoda zanjo! Toda človek obrača, Bog pa obrne!“

„Toda meni se ne zdi vse še tako trdno in gotovo, ampak še nekako v zračnih višavah, ljubi mojster. A kdo ti je povedal novico o Ani Weisssovi?“

„Andrej Hren, škofov brat. Upam, da kmalu prejmem prošnjo vrnjeno, a ne rešeno. In tako je prav, kaj ne da, Suzana? Kdo bi rušil, kar je Bog zjedini!“

„Oh, ko bi se že kmalu vse to zgodilo! Toda čudim se, da si danes tako dobrovoljen in svest si svojega naklepa, ko si vendar sicer tako počasen v besedah in previden v dejanju.“

„Saj je to le med nama, nevesta moja! Ali morem tebi kaj prikrihati? Kdo je vendar tebe danes tako ohladil, da si navadno tako polna ognja?“

„Tolmajnar, dragi moj Matijec! Tolmajnar je bil danes tukaj in ta mi je naložil hudo pokoro.“

„Pater Henrik morda?“ brž povpraša radovedni Žlebnik.

„Iz patra napravi Petra in uganil si ga“, reče smejoč se vdova.

„Otava? Zopet pokoro? Ali je še ni dosti? Razodeni mi, kaj želi še od tebe?“

„Luteranskega predikanta na moji sliki v sobi hoče imeti.“

„Da, to je prav! A morda je tirjal tudi Tolmajnarja, ki sem ti ga napisal na drobni listek?“

„Tega pa ni, Matija. Poznal je takoj tvoj rokopis.“

„Kaj bi ga ne? Saj me je on učil pisati. Ej, dober mož je, ta moj prijatelj Otava, toda neizprosno, kadar je treba braniti katoliško res-

nico, in brezobziren, kadar je treba udariti po luterancih.“

„Brezobziren tudi, kadar je treba udariti po luteranki“, dodene vdova. „In to mi ne ugaja pri njem. Kako vse drugačni so predikanti nasproti našemu spolu! Govoriti znajo, kakor bi sadili rožice, in pogledajo nas tako ljubeznivo, da se nam topi kar srce.“

Hipoma se pomrači mojstru veselo lice. Zagledal je tam na mostu Mihajla Deutscha in svojega brata Gregorja.

„Poglej, poglej, Suzana! Vidiš, tako-le mi služi moj brat in hoče, da bi ga potrdil za pomočnika. E, ne bo še tako hitro, kakor si on misli.“

„In naš Mihajlo je. Kaj imata ta dva človeka skupaj? E, to mu jih naložim, kadar pridele domov! In ta pokveka si še nekaj domišlja, da bi on gospodaril v moji hiši. Ha!“

Vdova se je raztogotila in zakričala bi bila nad njim od daleč, da je ni potolažil tovariš.

„Nekaj imata med seboj“, reče Žlebnik. „In stavim, moja Suzanka, da govorita o naju. Pojdiva v hišo, da naju ne ugledata.“

Izginila sta s pomola. Vdova se je pripravljala na prihod pomočnikov, črevljarski mojster pa je odhitel domov, da prestriže svojega brata.

(Dalje.)

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

VI.

Pozdravljam solnčna te ravan,
Ki pred menoj si razprostrta,
Ki lepa si kot sen krasan,
Podoba rajskega si vrta.

Gregorčič.

Rivijera je res kakor raj na naši grešni zemlji. Kako krasen razgled se tu prostira ob bregu nekdanje Ligurije! Ob skrajnem morskem bregu narejena cesta je pravi drevored, od koder se širijo na zgornjo stran prijazne hiše, polne bogastva, polne razkošnosti, dostikrat tudi polne mehkušnosti in grešnosti. Kakor velikanski amfiteater se dviga pred potnikom ves breg, ako ga opazuje z zelene morske gladine. Ves breg od S. Rema do Nizze je cvetoč vrt, kateremu varujejo hrbet prvi Apenini in silne Alpe, južni konec pa mu umiva dan za dnem neizmerno morje. Kako prijazno zelenilo diči naravo tukaj o zimskem času, ko so gorski vrhovi odeti z

belim plaščem neizprosne zime. Tu cvetó oleandri, citrone, pomaranče, narcise, zvončki, vijolice, a v naši domovini rasto v tem času cvetice samo na steklu v oknih, zakaj zima, noseča nam s seboj božič, trka v svesti si svoje popolne oblasti na vrata naših bivališč. V vsakem kraju je drugače.

In vendar je Rivijera v vsi svoji krasoti samo senca onega srečnega življenja, katero se je začelo za Josipa Stegoja, ko je prvič našel tu na bregu bitje, ki je bilo njemu ves svet.

Po gladki stezici blizu nekega letovišča v okolici Nizze stopa polagoma mlad mož, našim bralcem znani dr. Stegoj. Lepa črna brada se je pridružila mogočnim brkom, mladeniča je nekako več na vseh krajih. Ozira se prek žive meje na vse strani, kakor da koga pričakuje. Ognjeno žive oči mu naglo švigajo semtertje, kar dokazuje njegovo odločnost. Njegova visoka postava in junaška hoja se prijetno zлага z njegovo vnanjostjo.

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

XII.

Tramterica je drugo jutro oddala škofijskemu komisarju luteranske podobe in knjige. Pekarski učenec jih je odpeljal s komisarjem v škofijo, kjer so bile kmalu potem uničene.

Popoldne pa je res dobil predsednik črevljarske zadruga, oče Adam Weiss, od škofijstva vrnjeno prošnjo z odgovorom v tem zmislu, da ni zadostnega vzroka za izpregled zakonskega zadržka.

Kakor besen vol poskoči po koncu in vrže škofovo pismo ob tla, da se je rdeči pečat razdrobil na koščke. Divjal je po sobi, da sta ženski preleteli gledat, kaj počenja. Na tleh ležeče pismo pa jima je takoj povedalo, kaj je vzrok očetovi jezi.

„Mama, jaz pojdem v Velesalo k belim nunam“, zaječi Anica ter se oklene materinega vratu.

„Ne žaluj, ljuba moja Anica! Bog je pravičen in morda je to le poskušnja, s katero nas je obiskal.“

„Kaj poskušnja?“ vtakne se vmes oče Weiss, ki se mu je pri pogledu na ženski jeza nekoliko polegla. „Ne rečem, da bi škof ne bil pameten mož, toda zdi se mi, da je zadaj skrivna roka. Toda jaz mu bom že pokazal, kdor je že!“

„Ne vznemirjaj se preveč, ljubi moj Adam! Potolaži se in glej, da te tvoja razburjenost ne potegne na krivo pot.“

„Kaj? Še danes skličem zadrugo, še danes in takoj odpošljemo na magistrat tisto prošnjo, ki že dolgo časa leži na moji polici.“

„Oh, ne jezite se, dragi oče, nad Žlebnikom! Saj on je nedolžen. Ako škofijstvo ne odpravi zadržka, kaj hoče on za to?“

„E, beži, beži! Nič boljši ni, kakor drugi. Zakaj pa se je začetkom tako branil tebe v zakon vzeti? In tudi ni imel še nikoli zate prijazne besede. Govori se pa že po vsem mestu, da se je zaročil s tisto malovredno Tramterico.“

Ženski sta molčali. Oče Weiss pa je vzel akte s police, ogrnil plašč, pokril se ter šel od doma.

Drugi dan je črevljarska zadruga odposlala že davno pripravljeno pritožbo na mestni magistrat.

A tudi Tramterici se ni godilo nič boljše. Pekarski pomočnik Mihajlo Deutsch je obredel vse mojstre ter napovedal mnogo, mnogo o pekarici svoji, še več pa o mojstru Žlebniku.

Toda pekarska zadruga je pokazala ugodnejše nazore o ženitvah kakor črevljarska. Pač so sklenili pekarsko vdovo pokarati zaradi njenega vedenja ter ji naročiti, da ne jemlje časti zadrugi, v katero je zapisana. Spominjali so jo na hvaležnost do njenega pomočnika Mihajla Deutscha, povzdigovali njegove kreposti, toda niso ji naložili pod kaznijo izključenja, da mora vzeti v zakon svojega prvega pomočnika. Pač pa so ji ukazali, da se čim najprej more poroči, drugače bodo morali ostro postopati proti njej, in utegne se ji zgoditi, da pride ob zdruštvo in ob meščanstvo.

Matija Žlebnik je hladno pričakoval magistratove rešitve. Že davno je imel tudi on pripravljeno pisano obrambo. Toda ni mu bilo treba pismeno odgovarjati magistratu. Mestni očetje so ga poklicali na rotovž, in sodnik Amšelj mu je prečital zatožbo črevljarske zadruga.

Ne bomo ponavljali, kako se je zagovarjal najmlajši mojster pred mestnim zborom. Saj smo že slišali pri seji črevljarske zadruga, kako se je branil in posebno novega stvarnega ni povedal. Njegovo govorniško spretnost in obilico pesniških podob pa smo imeli že priliko spoznavati pri Tramteričini obravnavi.

Čitateljem le povemo, da je bil magistrat milejše sodbe in slobodnejšega mišljenja nasproti svetovalcu Žlebniku. Določilo se je, naj ostane združen še nadalje, a če se ne bo spodobno vedel nasproti črevljarski zadrugi ter poslušal njenih pravil, tedaj naj izgubi ne samo združne, ampak tudi meščanske pravice. Zaradi nedostojnega vedenja pa mora biti zaprt osem dnij v vicedomskem stolpu.

Kakor bi z vodo polil mladega mojstra, tako se je stresel, začuvši izrečeno razsodbo. A tudi oče Adam Weiss in njegovi prijatelji niso bili zadovoljni s sodnikovo določbo. Niti dozdevalo se jim ni, da bi Žlebnik ne izgubil vsaj združne pravice. Oče Weiss pri tisti seji magistratovi ni bil navzoč, ker je bil sam zapleten v Žlebnikove homatije. Pač pa je povedal županu Janezu Soncu, kak ptiček je Matija Žlebnik. Povedal mu je na uho, da se ženi pri vdovi druge zadruga, da sta škofov brat in kapelan vplivala na škofa radi ženitve z njegovo hčerjo, da pekarska zadruga ne privoli Tramterici v Žlebnikovo ženitev, in še marsikaj drugega, nekaj resničnega, največ pa povečanega in tudi nerresničnega. Župan ga je poslušal, toda ukrenil

je po svoje. Bil je precèj slobodoljuben in iz svoje izkušnje je vedel, da tako daleč ne sme segati v pravice človeškega srca, kakor je želel oče Weiss.

Žlebniku se niti sanjalo ni, da bi tudi on moral v stolpu prebiti svojo kazen. Dasi je bil potrpežljiv in vajen mnogo prenesti, toda zaprt biti — to ga je hudo zabolelo.

S povešeno glavo je šel proti domu in namerjal najprej pritožiti se vicedomu proti magistratovi obsodbi. Toda kmalu se je premislil. Zakaj vedel je dobro, ako nastopi proti mestnim očetom, nadejati se mu ni dobre bodočnosti. Vrhu tega se je bližal sv. Jakop in takrat se je vršila „mutacija“, t. j. nova volitev mestnih svetovalcev. Utegne se mu radi njegovega nastopa proti magistratu podreti njegova skrivna naka, katero je hotel vprizoriti o sv. Jakopu. Zato je ukrenil potrpeti in izpiti tudi ta kelih trpljenja za svojo — Suzanko.

Še tisti večer je pozdravil vicedomskega vratarja, ki se ga je silno obveselil.

„No, no, gospod mojster Matija! Kaj tudi tako modri glavici, kakor je vaša, niso prizanesli mestni očetje?“

„E, bodi tiho in ná-a! Prinesi majoliko Cividatorkega štajerca, da nama prej čas mine.“

„Ne bojte se, mojster Matija! Pri meni vam ne bo dolg čas! Še žensko bitje nama bo streglo“, odgovori veseli vratar ter menca beli tolarček v umazani roki.

„Kaj imaš Špelico že doma?“ popraša ga jetnik.

„Doma, doma, mojster Matija! I, saj veste, ta-le tam onkraj vrat užene vse očete hitro v kozji rog. On ima moč in oblast! Hi, hi, hi!“ nasmeje se vratar, pokazavši na vicedomsko poslopje. Toda zazdelo se mu je takoj, da je bil malo preveč odkritosrčen. Zato hitro pristavi:

„Vam bom že več povedal, ko se nama beseda priveže in jezik namaže. Špelica, hej!“

Iz vratarjeve sobe pokuža stričnica, katero pošljeta po vino.

Vratar pa je odpeljal jetnika po stopnicah v zgornje nadstropje, kjer je bila ječa za „poštene meščane, ki so se v malih rečeh zaleteli in zato ne morejo veljati kot malefične osebe“, kakor pravi Valvasor.

V teh zaporih ni bilo tako hudo, kakor bi si kdo mislil. Slobodno so se gibali častni jetniki in za malo dobre pijačice si je dal mestni paznik marsikdaj zatisniti jedno ali pa še obe očesi. Obiskovali so jih znanci in sorodniki, in sploh je bilo življenje zaprtih meščanov, ki niso bile malefične osebe, jako patrijarhalično in semtertje romantično.

Ta dan ni bilo v stolpu nobenega drugega „poštenega“ jetnika. Zato se je vicedomski vratar prosto gibal v svojem vedenju in v svojih besedah.

„Pomagalo je, gospod Matija, da sem se zglasil pri vicedomu. Vi ne veste, kako prijazen gospod je to! Menil sem, da sva že bratovščino pila. Tako ljubeznivo se je vèdel proti meni. Kaj, ko bi se šele vi oglasili pri njem! Kar objel bi vas.“

„In kam sedaj pošlješ svojo Špelico?“ povpraša jetnik zgovornega starca. Zrak v ječi mu je napolnil srce z žalnimi mislimi.

„Tje k Vodopivcu bi jo radi“, odgovori vratar. „Kaj mislite, ali bi jo dal ali ne?“

„Kaj pa Grabnarjev sin? Ali še gleda za njo?“

„O, še, še. Toda stari mu je začel nekaj braniti. Saj veste, tista neumna sodba mestnih očetov, da je Špelica morala trg pometati, usleda se mu je tako v srce. Ljudje so še tako nespametni, da na take reči še kaj drže.“

„Ne daj je k Vodopivcu! Vzel jo bom jaz za deklo.“

„Bog vam povrni, mojster Matija! Vi ste možak, da ga je treba iskati. Aha, Špelica že stopa po stopnicah.“

„Le kar sam ga pij, Košica! Jaz bi rad sam ostal nocoj. Če me pa pride kdo obiskat, že veš, kako!“

„Ne bojte se, gospod mojster! Vse se zgodi, kakor želite.“

„A Špelici ne pravi, da jo jaz mislim vzeti v svojo hišo.“

„Brez skrbi bodite. Lahko noč!“

Vratar je hitel naproti svoji stričnici, mojster Matija pa je ogledoval svoj novi dom.

Nizka vrata z nizkim stropom so najprvo zapazile njegove oči. Umazane stene so bile prazne, le tam v kotu je viselo sv. razpelo. Ob steni je ležalo nekaj ovsene slame na tleh in proti Ljubljani je gledalo z železnimi križi prepreženo okence.

Mesec je svetil skozi okno in Ljubljana je počasi gonila svoje valove. Tu pa tam je plaval kak čolniček mimo stolpa, onstran vode pa so čepele hiše velikega trga. Žlebnik je precèj časa zrl skozi okno, naposled pa stegnil svoje ude po ovseni slami.

Tiho je bilo, le zamolkli glasovi spodnjih jetnikov so motili nočno tišino. Tam doli namreč pod zemljo je bilo vse drugačno življenje. Po tridesetih stopnicah se je prišlo v ječo, kjer ni bilo nič svežega zraka, nič blagodejne svetlobe. Ječa je bila nizka, da se je jetnik komaj mogel skloniti. Okna so bila zunaj samo poldrugi črevelj visoka in šest palcev široka, znotraj pa so bila nekoliko razširjena, da pač ni mogel izprijeti zrak iz ječe in ne sveži zrak v ječo.

Zaduhlo je bilo, da so jetniki komaj sopli. Tesen je bil prostor, da so jetniki noge na stopnice moleli, kadar so legli. Peči ni bilo in jetniki, ki so že dalje časa tičali v tej luknji, bili so živi mrliči.

Žlebniku je bila znana ta podzemeljska ječa, in otožne misli so se ga polotile, ko je poslušal ječanje zaprtih jetnikov. Dasi se njemu ni godilo ravno hudo, vendar ga je to prenočevanje presunilo, in dolgo ni mogel zatisniti očesa. Premišljeval je mnogo in takoj drugi dan se je hotel prepričati, kakšni ljudje tiče v smradljivi ječi. Naposled pa mu pride na misel njegova nevesta. Tudi ona je poprej sedela v rotovškem stolpu, kakor sedaj on, a ona je tičala v zaporu radi umora, on pa radi tako malenkostne stvari — za dva beliča, katera je hotel prihraniti črevljarski zadrugi. Mestna pravica in zadruga ostrost mu je delala v mislih podobo za podobo, dokler ni prešlo njegovo čuvanje v trdno spanje.

Ni več slišal, ko je nočni čuvaj Grabnar pripel najstjo uro pred vicedomska vrata ter poprašal Luko Košico, ali mojster Žlebnik počiva na slami v vicedomskem stolpu?

Žlebnik je spal trdno kakor na mehki pernici. Nerazvajan in dobrovesten človek najde povsodi svoj mir in počitek — tudi v zaduhlem zaporu.

XIII.

Žarki vshajajočega solnca so se vsuli skozi mrežasto okence vicedomskega stolpa, ko se je Matija Žlebnik prebudil na svojem slamnatem počivališču. V solnčni svetlobi se je sukal prah, ki se je dvigal iz nepometenih tal, in jetnik si je mël zaspane oči. Sanjalo se mu je, da je bil veliki petek, in sijajna procesija očetov kapucinov se je pomikala po ulicah ljubljanskega mesta. Toda on ni nosil kot mestni svetovalec nébesa iz črnega damasta in z zlatimi resami, ampak stal je med gledajočo množico na črevljarskem mostu ter opazoval simbolično podobo glumačev, predstavljajočo Perzeja, ki hoče rešiti Andromedo. Ne vemo, ali je mladi mojster vedel, da Perzej pomenja Kristusa, ki je rešil ta dan Andromedo, t. j. človeški rod. Pač pa si je Žlebnik mislil, da je tudi on tak Perzej, ki hoče rešiti Andromedo — svojo Suzano. Ako pa je pokvarjeni vkus zahteval takrat med pasijonskimi igrami podobo iz grške mitologije, ne smemo toliko zameriti mlademu črevljarju, da so mu v sanjah take misli rojile po glavi. Saj so celó mestni piskači piskali na svoje instrumente, in surovi ljudje so celó popivali ob procesiji velikega petka.

Ni čuda, da je Žlebnik še nadaljeval svoje sanje, ko ga je solnčni sij prebudil iz spanja.

Toda ne dolgo. Nj še stopil na noge, že se prikaže pri vratih glava vratarjeva.

„No, gospod mojster, podpreti se bo treba, podpreti. Prazna vreča ne stoji po koncu, kakor vidim.“

„Prav praviš, Košica! A kdo mi bo skrbel za hrano?“

„Moja Špelica je kakor nalašč za take stvari. Vaša postrežljiva kuharica je že gotovo nakuhala in nacvrla za vas, česar si želi vaš lačni želodček. Moja Špelica pa naj vam nosi jedila od doma. Ali prav tako, predragi gospod Žlebnik?“

„Prav je, prav, starina! Kar tako se zgodi.“

„In Cividatorkinega dolenjca seveda tudi nekoliko! Zjutraj se posebno prileže na kaka mastna reberca.“

„Ne pijem zjutraj, Košica!“

„E, kaj poveste? Tega še nisem slišal, da bi kdo ne pil, ako ima! Treba se je vsega navaditi, gospod Matija, še celó ječe“, zbóde ga vicedomski vratar, malo nevoljen, ker mu jetnik ni potrdil takoj njegovega nasveta.

„Ti se je lahko privadiš, ker si vsak dan v nji, a za nas meščane je to drugače.“

„E, še nobenega meščana ne poznam, da bi bil v ječi umrl lakote in žeje; tudi vi ne bodete. Torej bokal dolenjca, ali ne?“ reče in popraša Košica, že malo bolj nestrpen.

„Saj vem, da si zmerom žejen kakor kanja; le prinese naj, kar hoče, tvoja Špelica.“

Vratar pa je zadovoljno pokimal in izginil za vrati, kličoč že po stopnicah nad Špelico.

Niso se še ohladile vratarjeve stopinje, že stopi v ječo brat Gregor.

„No, ali kaj potrebuješ?“ popraša z nizkim glasom Žlebnikov učenc.

„Nič ne“, odgovori mojster. „Le pazi, da bo vse v redu v delavnici. Ako kaj zvem ali iztaknem, le glej, kaj te čaka!“

Gregor odide in ko se vrne v domačo hišo, je že Špelica v kuhinji napovedovala razloge svojega pohoda.

Uro pozneje je obiskal stari Kumberg svojega mladega prijatelja v ječi — ter mu prinesel v lončenem vrču sladke medice.

„E, le potolaži se, Matija! Saj še staremu Kumbergu, ki je bil že mestni sodnik, niso prizanesli, a da bi tebi! Saj vendar veš, koliko prijateljev šteješ na rotovžu. Stari Adam Weiss bi te rajši pohrustal živega nego li mrtvega. Ne more pozabiti, da si mu hčerko tako pustil na cedilu. Vesel bodi, da si še ud črevljarske zadruge, kar se imaš magistratu zahvaliti ali pa meni, kakor hočeš.“

„Hvaležen sem vam do smrti, gospod Kumberg. Kaj bi bilo, da vas nimam in Petra Otave?“

„In kaj misliš sedaj ukreniti?“

„Poročim se in basta!“ odgovori hladno-krvno mladi mojster.

„A, kaj poreče črevljarska zadruga?“

„Saj mi ne more ubraniti. Nagaja mi pač lahko, a menim, da se tudi pri zadrugi kmalu obrne.“

„Kako to misliš?“

„Saj veste, da praznik sv. Rešnjega Telesa ni tako daleč.“

„Aha! Ti pričakuješ torej, da bomo očeta Weissa upokojili? Ne vem, ali pojde.“

Žlebnik se zamisli.

„Ali veste, kaj premišlujem? Špitalski mojster Gregor Kleben je obče čislana oseba. Delaven je, a vrhu tega dobrih rok. Vsak teden napravi kako pojedino mestnim svetovalcem. Tudi občinarjem gre na roko. Kaj se vam zdi, ali ne bi — i no, saj veste, kaj mislim.“

„Da bi njega volili za sodnika o svetem Jakopu?“

Žlebnik smeje se potrdi Kumbergovo uganitev.

„A kaj je z Weissom?“

„Njemu pa privoščimo službo špitalskega mojstra, po kateri hrepeni že toliko časa. S tem ga pomirimo, pa tudi nam ne bo več delal kvare.“

„Toda Weiss bo silil v sodnikovo kožo“, poseže vmes stavec.

„Morda, toda potruditi se bo treba in občno napeljati na našo roko. Toliče težave ne bo, ker Ahacij Amšelj je že tako nepriljubljen, a po mestnih svetovalcih moramo nekoliko udariti. Mestni blagajniki nam bodo dobro služili. Saj nekateri že po več let niso predložili računov.“

„Treba bo premisleka in povpraševanja“, reče Kumberg in vstane.

„A pogovor ostani za sedaj med nama“, pristavi še Žlebnik.

Stari mojster pa se je poslovil od jetnika.

Tisto dopoldne pa je Žlebnik še nekoga pričakal. Obiskala ga je gospa Tramterica.

Razburjena stopi v nizko ječo in z užaljenim glasom izpregovori:

„Oh, ljubi moj Matijec, ali še ne bo konec najinega preganjanja? Res hudo pokoro je nama Bog naložil, in kaj? Ti si nedolžen, ti nisi zaslužil tega“, končala je Suzana z ihtečim glasom ter se oklenila Žlebnikovega vratu.

„Kaj ti je zopet, Suzana? Sedi semkaj na stol, pa mi povej svoje novice!“

Vdova je bila praznično oblečena.

„Danes zjutraj sva šli z gospo Ehrbarico iz cerkve od krsta. Vodopivka je naju naprosila za kumici. Ko sva pa šli mimo jezuitovskega kolegija, srečal je naju mojster Weiss in — — oh!“

Vdova se spusti v jok, a kmalu se pomiri.

„Kaj misliš, kaj nama je rekel? Ne morem povedati, ker me je sram. Zmerjati naju je začel in obkladati s psovki na ulicah ob belem dnevu, da so ljudje vkupe leteli in poslušali, kaj se je pripetilo. Izgovarjal je besede, kakoršnih ne more požreti nobena ženska, zlasti ne omožena.“

Vdova je na tihem povedala Žlebniku nedostojne besede. Ta pa ji je rekel, da naj najprvo vse pove, potem šele hoče izgovoriti svoje mnenje. Vdova je nadaljevala:

„Ko pa Weissa vprašava, katero izmed naju misli, pokazal je na Ehrbarico, ponavljal nedostojne besede, in — pomisli: celó pretepati jo je začel. Komaj sva mu ušli in se skrili v neki veži. Ko je izginil na ulicah, odhiteli sva domov. Poprosila me je, da tebe povprašam, kaj nama je storiti. In zato sem prišla.“

Mojster Matija je molčal nekaj časa, barve so ga izpreletavale, a vendar se je videlo na njegovih ustnicah, kakor da bi bil vesel današnje razburjenosti očeta Weissa.

„Nič se ne jezi, Suzanka!“ odgovori naposled mojster z mirnim glasom. „Tebe Weiss ni žalil, pač pa trgovko. Sicer ne vem, ali je imel Weiss kak vzrok, očitati Ehrbarici take reči, toda povej ji le, da bo dobila popolno zadoščenje, ako je Weiss tako daleč zašel, da je krivo sodil njeno poštenost.“

„Nič nima Ehrbarica na vesti, saj dobro vem; poštena je in neomadeževana, kakor solnce. Weiss je ne more zaradi tega, ker je zvedel, da sem jaz bivala pod njeno streho in ker je nekoč Ehrbarica Weissovi punici dejala, da tebe ne dobode.“

„Tisto vem, da imate ženske dolge jezike, a o poštenosti trgovke Ehrbarice tudi jaz ne dvomim. Zato ji svetuj to-le: Razloži naj ves dogodek svojemu možu, in ta se naj oglasi pri mestnem sodniku ter zahteva: ali Weiss dokaži, da je res, kar je govoril, ali pa daj zadoščenje Ehrbarjema radi razžaljenja ter se pobotaj ž njima radi tepeža. — Drugo pride samo ob sebi: Weiss že dobode, kar je zaslužil.“

„Vdova je bila zadovoljna z Žlebnikovim predlogom, in ko sta se pomenila še nekaj manj važnih stvari, poslovila se je vdova, obetajoča, da ga kmalu zopet obišče.“

Mojster Matija pa si je zadovoljno mël roki. Dasi je ljubil očeta Weissa, svojega nekdanjega mojstra, vendar so mu dogodki zadnjih mesecev to ljubezen precjé ohladili. Marsikatero prevare, polne bridkosti in nadlog, nelepo maščevanje očeta črevljarske zadruge, škodoželjnost združnih mojstrov, obsodba mestne gosposke, vse to ga je navdalo z nevoljo, in vsa ta nevolja se je zadevala jako ob očeta Weissa. Z nekim

ironičnim nasmehom je zrl skozi križasto okno na mesto in pristudil bi se mu bil svet in njegove spletke, da ga ni tešila še vedno zarja lepše bodočnosti.

Mnogo je premišljal v zaporu in napravil si je trden sklep in dobro premet načrt za svoje bodoče postopanje. Tako so mu hitro minevali dnevi zapora in pogostni obiski znancev in prijateljev so ga seznanjali s tem, kar se je godilo po mestu in doma. Stari vratar pa ga je nadlegoval, kakor je bila njegova navada. In ko je prišel zadnji dan zapora, tedaj mu je potožil tudi svoje gorjé. Čul je namreč, da hoče magistrat postaviti posebnega paznika pri vicedomskem stolpu. Tudi pri drugih mestnih vratih je bilo tako, a pri vicedomskih je Košica opravljal že dalje časa službo vratarjevo in paznikovo. Ne vemo sicer, ali je magistrat to ukrenil iz varčnosti, ali pa je bilo tako malo posla, da je vicedomski vratar tudi imel stolp z jetniki v svoji oskrbi. Najbrže je vicedom Kobencelj silil

magistrat, da razpiše službo paznikovo pri vicedomskem stolpu. Tako je tudi mislil mojster Matija. Toda Košica si tega ni dal dopovedati — preveč je cenil vicedoma — in natezal je Žlebnika, naj prepreči namerjeni razpis vicedomskega paznika.

Ko pa je Luka Košica zvedel, da je celó mladi Gregor Grabnar, ki se žene za paznikovo službo, tedaj že celó ni mogel mirovati in Špelici je vsak dan prigovarjal, naj pozabi Grabnarja. Pač pa ji je hvalil Gregorja Žlebnika, mojstrovega brata. Seveda je bila za Špelico ta ženitev še daleč in dosti negotova, toda Košica je bil mnenja, da je njegovo prijateljstvo z mojstrom Žlebnikom velikega pomena. Kar pa reče mojster Žlebnik, to velja tudi za njegovega brata Gregorja.

Toda počakajmo! Čas je najboljši zdravnik in če ozdravi najmlajšega mojstra, upati smemo, da ozdravi tudi Gregorja Grabnarja.

(Dalje.)

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

VII.

Čas vrti se neprestano,
Seka rane i zdravi.

S. Jenko.

Štiriindvajset let in še nekaj čez je minulo, kar je zadnjič videl stari Kalin svojo hčer. Bliža se mu že osemdeseta jesen, s posestvom vendar še ni krenil nikamor, ali, kakor je rekel Hribarjev Janez, zeta še vedno išče, a zastonj, kakor luna tovariša. Nekoč mu je povedal kar naravnost, koliko bolje bi bilo za njegove stare kosti, ko bi bil on pristopil v Kalinovo hišo, oče Kalin pa za peč, od koder bi mirno gledal, kako se svet vrti in človek stara.

„Kaj hočemo“, zavrnil ga je modri možiček: „Človek obrača, Bog obrne.“

„Ne, prosim, oče: tukaj ste obrnili vi in pa vaša pokojna žena, Bog ji tega ne zadrži na duši.“

„Prav govoriš, ljubi moj; po tvojih besedah bodeš skoro župan, a vedi, ko bi bilo po tvoji volji, bil bi gotovo tudi ti doslej že obrnil, pa tako, da bi jaz ne imel ne kota, ne zeta in najbrž ne blaga. Pomni, Janez, prepogosto popivanje kviri zdravje.“

„Kaj, primojdunaj, oče, vi mislite, da sem jaz tak pijanec? Kdor je bil vojak, ta se ne

brani vina, ako ga dobi in ima; to je vse. Saj veste, kaj je navada. Linksum, primojdunaj!“

„Pa slaba navada, po kateri te glava boli in mošnja.“

Mešetar ni mogel več kljubovati pametnemu govorenju in je obrnil pogovor na druge stvari.

Tiste dni je dobil oče Kalin pismo, da se vrne Zalica s hčerko za nekaj časa k domačemu ognjišču. Pripraviti mora stanovanje, lično hišno opravilo, brhke in drage konje, zalo kočijo in par strežnikov. Starec je bil izprva kar brez uma, zakaj vsled onemoglosti ni prav nič vedel, kaj bi storil. Rad bi bil povsod sam, pa ni mogel. In vendar so to važna opravila, ko nihče ne mara kupiti mačka v vreči namestu jajca. Obrnil se je do sosedov, in Hribarjev Janez je imel zopet polna usta besedij in polne roke opravil; seveda ni treba praviti, da se mu je pijača odsedala veliko ročneje kakor delo.

Gospa Beauchampsova je poslala kup zlatov in za te se je lahko marsikaj naredilo.

Kmalu je v hiši vse oživele, zakaj vsi do zadnjega posla so morali vedeti, da pride po tolikem času zopet domov Kalinova Zalica, prava prihodnja gospodinja, s hčerko.

Starejši hlapec je modroval: „Ako je res tako dolgo bivala tam doli med zamorci, stavim, da je že tudi sama črna.“

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

XIV.

Predzadnji dan zapora je bil za najmlajšega mojstra kvaterni petek po binkoštih. Ravno se je jezil nad svojim pomočnikom, ki mu je po bratu Gregorju naročil, da ne bo več črevljarij pri njem za dosedanjo plačo, kar vstopi mojster Kumberg s smehljajočim obrazom.

„Kaj godrnjaš kakor medved v brlogu? Veséli se, Matija, zakaj oče Weiss je danes pogorel na rotovžu, kakor je dolg in širok“, pozdravi jetnika ter sede na škripajoči stol.

Jetniku se razjasni temno čelo in radovedno povpraša:

„Ali je res? No, kaj ste ukrenili?“

„Sodnik je poklical Weissa na Ehrbarjevo zatožbo, in danes smo ga sodili. Zagovarjal se je, da je bil tisti dan vinski in da se ne vé spominjati, da bi bil kaj žaljivega govoril o trgovki. Nasprotno je zagotavljal, da še ni nikoli čul nič slabega o Ehrbarici in da so mu ljudje vedeli o njej pripovedovati le dobre in lepe stvari.“

„No, moška je ta! In ste mu verjeli?“

„Kaj še! Sam se je zagovoril. Malo poprej se je v preiskavi spominjal vsega ter obstal, da je res govoril žaljive besede o Ehrbarici. Mi mu že tako nismo verjeli, da je bil vinski, ker se je tisti dogodek vršil zjutraj in ker Weiss ni poseben pijanec. Ukazali smo mu torej, da naj izpriča, kar je govoril o Ehrbarici. Ker pa tega ni mogel, obsodili smo ga, da prosi trgovko odpuščanja, zaradi tepeža pa naj se pogodi z njenim možem. Ker pa se je tako brez povoda pregrešil zoper cesarske sloboščine, plačati mora sto cekinov kazni za popravo mestnega zidú.“

„Kar je iskal, to je našel! Ravno prav! Drugi teden je že praznik sv. Rešnjega Telesa. Tedaj ga pa bomo!“

„A to še ni vse. Kakor hitro je oče Weiss zaslišal svojo sodbo, snedel je zopet besedo ter dejal, da pripelje človeka, ki mu je o Ehrbarici take reči pripovedoval, ako mestni svet prekliče ravnokar izrečeno sodbo.“

„A-a! Tak mož je Weiss? Tega ne bi bil mislil! Kaj more mesto pričakovati od takega svetovalca?“

„Zato pa ga zbor ni več poslušal. Užalilo nas je lahkomisljeno omahovanje Weissovo, ki sedaj pravi da, sedaj ne, zato smo obdržali prvo rabsodbo ter mu naložili napovedano globo,

bodisi ona stvar kakoršna koli. Dokler pa tega ne zvrši, zaprta so mu vrata v mestno hišo.“

„Ta je pametna. Kaj bo tak svetovalec mestne očete vodil za nos! Nezaslišano to!“

„In črevljarska zadruga?“

„Menda bo združenom dovolj, da pokažejo vrata takemu očetu.“

„Govoril sem že z nekaterimi mojstri. Majali so z glavami in menim, da boš tudi ti odslej imel mir pred Weissovo samooblastjo.“

„Če je tako, potem ne bo treba očetu Weissu pripravljati poti do špitalskega mojstra!“

„O, ne, ne! Kakor nalašč nam je dobro došel današnji dan.“

„Ehrbarica je torej oprana! In kako je govorila moja Suzanka?“

„Kakor bi maslo polival. Videlo se ji je, da vé ceniti prijateljstvo trgovke. Toda nekaj drugega sem slišal o Tramterici.“

„No, no, kaj?“ povpraša Žlebnik z naglim glasom.

„Sinoči mi je pravila Cividatorka, da hoče vdova odpovedati pekarski obrt. Pomočnik Deutsch je prosil pri zadrugi za ‚mojstersko delo‘ in vdova mu je baje že dovolila. Plačal je že ‚mojstersko južino‘ in prevzeti namerja vse orodje in osobje od Tramterice.“

„In hišo tudi?“ povpraša zvedavo jetnik.

„Ne vem, najbrže tudi.“

„O, tega pa že ne, da bi Suzana prodala hišo! Sploh pa se mi čudno zdi, da vdova mene ne povpraša za svet v tako važnih stvaréh. Res, da ima modrega očeta, toda nekaj tiči za to komedijo.“

„Lichtenberg ji menda brani, kakor sem slišal. No, pa saj se še nocoj snideva pri Lahinji.“

„Pozvedite, pozvedite in le kar recite, da jaz kratko malo ne dovolim, da bi vdova prodala hišo.“

„Ali se méniš iti učiti pekarskega k vdovi?“ povpraša šaljivo stari mojster, potezaje svoje sive brke na desno in levo. „Morda pojde vdova k belim nunam?“

„E, šalite se, kakor hočete. Jaz rečem, da ne in ne!“

„Torej le še dobro prespi zadnjo noč v stolpu in kaj prijetnega naj se ti sanja“, zakliče mu še Kumberg ter odide.

Žlebniku pa so rojile nove misli po glavi. Lotila se ga je tista nesrečna bolezen, ki ji

pravimo ljubosumnost. Kaj, ko bi vendar-le Mihajlo premotil mlado vdovo? Morda jo Lichtenbergova družina sili k temu? Mogoče je, da igra celó navihani Kumberg vlogo intriganta pri tej komediji?

Ves večer in vso noč so mojstru Matiji rojile podobne misli po glavi; vstal je trudnejši, kakor je bil legel spat. Nobena noč v ječi še ni bila tako mučna, kakor zadnja.

„E, gospod Matija, kaj ste tako žalostni, kakor da bi bili šele prvi dan pri nas v gostéh? Saj je vendar zadnji dan vaše nezaslužene kazni! Oh, kako bi takega dobrega moža kdo mogel grdo gledati“, vzklikne zjutraj vstopivši Košica ter poboža z obema rokama mehka lica Žlebnikova.

Toda jetnik mu ni odgovoril. Vrtar je nadaljeval:

„Jaz bi sicer najrajši videl, da bi bili za zmerom zaprti pri meni, in lahko rečem, da takega meščana še nisem varoval, kakor ste vi, srčkani moj Matijče!“

In zopet pogladi vrtar z razkavo roko Žlebnika po rami. Ta se mu je nasmejal. Neprijetni vinski duhovi so mu butnili v obraz, da je odstopil korak nazaj. Košica je dobro premislil, zakaj je treba danes hvaliti mojstra Matijo.

„Sinoči je zopet mladi Grabnar lazil tam doli pod stolpom. Toda naročil sem Špelici, da se mu nima oglasiti. In če bo le klical, pripravi naj škaf vode ter mu jo zlije tje na tilnik.“

„In Špelica — ali vas je slušala?“ povpraša smejoči se mojster.

„Slušala? Mene? Ako jo le pogledam na tešče, že jo zazebe tam notri v tistem zasirjenem koščku mesa, ki mu pravimo srce.“

„Ti si preoster, Košica! Z žensko se mora mileje postopati. Ako pa Špelica le koprne po Grabnarju, kaj hočete? Kar Bog sklene, tega ne sme človek razklepati.“

„Vi ste še mladi in se ženite, gospod Matija! Ne zamerite! A jaz sem drugačnega prepričanja. Ženski je treba le ukazovati; kdor se ž njo posvetuje, žalostna mu pravica!“

„Ej, ti ne veš, kako dobre so ženske, ker si samec!“ ugovarjal mu je mojster, dasi se mu skoro ni modro zdelo, da bi se menil z vrtarjem o takih stvaréh.

„E, ej, toda kaj bodeva midva o tem govorila, gospod Žlebnik, ker vi ste — vi ste mladi, meni pa je že lase osmukala služba. Staram se in ne vem, kako bo na stara leta. Ako mi še znižajo plačo ter mi postavijo takega mladeniča za sotovariša, kakor je mladi Grabnar, neslana mi sreča.“

Vrtar bi bil pač duška dal svoji ustam, ko bi se ne bil bal zameriti mojstru Žlebniku. Vidno se je premagoval, ko je poudarjal mojstrovo mladost, a naposled je prišel na svoje srčne želje, katere je hotel danes še jedenkrat mestnemu svetovalcu položiti na srce.

Žlebnik pa je vendar nekoliko zameril nebrzdanemu vrtarju in zato ga je začel skoro oštevat:

„E, Košica, tako slabe plače nimaš, da bi ne mogel srečno živeti. Saj še drugi živé, ki so oženjeni, nikar ti, ki si sam. Saj je to ravno tvoja največja nesreča, da nimaš žene ter tavaš sam po božjem svetu okrog brez smotra, brez podlage, brez opore. Kar prislužiš, to znesesh vse k Cividatorki. Tvoj nos je najboljši dokaz, da ne živiš tako, kakor se spodobi kristijanu. Manj pij, več môli in ne bo ti treba zabavljati čez ves svet. Dasi me ne moreš prehvaliti, ker sem ti kupil dosti pijače, vendar sem prepričan, da boš čez mene ravno tako zabavljaj kakor čez druge. Tvoj bog je Lahovo vino in tvoja cerkev Lahova klet.“

Žlebnik se je obrnil pri teh besedah od vrtarja; ta pa je stal kakor priklenjen na tla in ni se ganil. Kakor bi ga s kropom polil, tako so ga zadele mojstrove besede, in ko bi bil njegov pridigar — recimo — Gregor Grabnar, skočil bi mu bil z obema rokama v lase. Ni bil vajen takega očitanja; govorica mladega mojstra ga je ugriznila v tisti delček njegovega srca, v katerem je še malo tlela iskrica človeškega čuta.

To je že tako, da včasih pri človeku mala besedica več zaleže kakor cele pridige, ako je izgovorjena o pravem času. V srcu vrtarjevem je čez dolgo vrsto let zopet zamigal črv ksanja in v glavi se je zasvetila iskra spoznanja. Nekaj časa je še stal na mestu, naposled pa se obrnil in odhajajoč zaklical:

„Prav ste govorili, gospod Matija! Blagor vam!“

Resnega obraza je hodil vicedomski vrtar tisti dan po stolpu, in dasi je skrivaj tudi o kvaternih dneh užival meso, tisti dan se ga ni lotil. Celó Špelici je dajal resne, a zmerne odgovore, in ko je tisto popoldne obiskala jetnika Žlebnika vdova Tramterica, čudila se je, da je vedno blebetavi in norčavi Košica tako potrtega in resnega vedenja. Celó svojemu izvoljencu je omenila to izpremembo.

„Ali ne veš, Suzana, da vsakega človeka jedenkrat sreča pamet? Nekaterega preje, nekaterega pozneje. Da bi bila Košico poprej pamet srečala, izgubil bi se bil morda pozneje. Dolgo je nespametoval, sedaj pa ga morda starost in skrb izpametujeta. Nikoli še ni dosti izkusil in ne ve, kaj se pravi živeti. Kadar ni mogel priti do pijače po pošteni poti, je sleparil.“

„Ljubi moj Matijec, ali bo naju tudi šele pamet srečala, ali pa naju je že?“ povpraša Suzana poredno svojega modrovalca.

„Naju je že, nevestica moja!“ odvrne mojster, smeje se. „Tebe je luteranski predikant izpametoval.“

„Ti mi pa prinašaš srečo, kaj ne da!“ pristavi vdova. „A kdo pa je tebe izpametoval, dragec moj?“

Žlebnik je bil malone v zadregi. Ni hotel svoji nevesti razkrivati preteklosti. Kar tako reče:

„Mene, ljuba moja, izučila je šola, a ne šola luteranska, ampak v šoli izkušnje sem se izšolal.“

„In tudi izpametoval, kaj ne da! Pa kdo ti je prinesel srečo?“

„Srečo mi šele prinese nekdo. Toda ne vem, ali je to pajčica, ki me zapleta v svojo mrežo, ali je polžica, ki nosi svojo hišo na hrbtu.“

Mlada žena se je nasmejala duhovitemu odgovoru in vstajaje s stola podala jetniku roko, rekoč:

„Hôdi za mano, ljubosumnež! Videl boš, da nisem pajčica, ki te zapletam v svojo mrežo, ampak, da sem polžica, ki nosi svojo hišo na hrbtu. Kdo ti je natvezel na uho take čenče? Res, da postane Mihajlo Deutsch samostojen, saj je to tudi zaslužil, toda o hišici moji ni bilo govora. V tej ne bo prebival nihče drugi kakor midva. Tamkaj med cveticami bova sedela: ti boš piskal na svojo ljubo piščalko, da se bo razlegalo tje onstran vode, jaz pa te bodem spremljala s svojim glasom. Mili mesec nama bo svetil in moj slavček nama bo peval. Oh, tedaj bo veselje in sreča!“

Žlebniku so se ustnice raztegnile, oči so mu gledale za odhajajočo obiskovalko in srce mu je utripalo veselo kakor otroku, ki se veseli prazniške potice.

„Danes bo konec mojega zaprtja, potem pa sem ptiček prost, dokler ne izletim v tvojo ptičnico onstran Ljubljane.“

Vdova se obrne na stopnicah ter hitro izpregovori:

„Skoro sem pozabila, da Mihajlo Deutsch namerja kupiti hišo. Meni se je pa tako zadelo, da bi bil ti voljan prodati svojo hišo. Ali ne?“

„Jaz naj bi prodal svojo hišo? Ti torej meniš, da bo za naju dovolj velika tvoja gajbica? Ko bi bila moja rojstvena hiša, ne prodal bi je za nobeno ceno. Tako pa sem jo šele kupil pred nekaj leti, in če mi Deutsch ponudi tisoč goldinarjev, kakor sem jih izplačal jaz, tedaj se bova porazumela. Tudi moja stara kuharica zmerom pripoveduje, da straši tam doli v kleti. Tako bo vsaj jedenkrat konec nje-

nega strahu. Le nekaj mi je prišlo na misel, kar mi vzbuja pomisleke — —.“

„In to je?“ povpraša vdova premišljajočega in smejočega se Žlebnika.

„Obljubiti mi boš morala, da se ne pojdeš nikdar sama hladit zvečer na svoj leseni pomol.“

Vdova se zasmee na ves glas, potegne Žlebnika lahno za uho in pravi:

„Le skrbi ti, da mi ne daš nikdar prilike hladiti se. Sv. Mihael ima v rokah meč, sveti Matija pa celó sekuro.“

Po teh besedah je vdova odhitela po stopnicah, Žlebnik pa je še gledal za njo in štel, koliko korakov je naredila po stopnicah. Vražasti vratar Košica mu je nekoč pravil, da sodo število stopinj po stopnicah naznanja srečo, liho pa nesrečo za jetnike. Ne vemo sicer, ali si je zviti vicedomski vratar sam izmislil to vražo, ali jo je kje slišal: to pa vemo, da je Žlebnik z veliko pazljivostjo štel vdovine korake, a vedel nazadnje vendar-le ni dobro, ali je bilo število korakov sodo ali liho.

Kdo bi štel tako nagle korake, in še celó ženske?

„E, ženske človeku vedno delajo zmedo“, odvrnil je pozneje nevoljni vratar, ko mu je Žlebnik pripovedoval izid svojega štetja. Na tihem pa se je smejal, češ, Košica že vé, kake zastavice je treba dajati zaljubljenim ljudem. Hotel pa je jetnika drugače potolažiti. Ko je hitro preštel z očmi pogostne gumbe na Žlebnikovem telesniku, začel je pritiskati levi kazalec svoje roke na posamične gumbe mojstrovega telesnika ter slovesno izgovarjal: „gospodar, mož, oče, gospodar — — oče!“

Na zadnjem gumbu je bil „oče“, kakor je zviti vratar že poprej preračunal.

Žlebnik je bil vesel tega izida.

Uro pozneje ob mraku pa se je Matija poslovil od vicedomskega stolpa. Vrtar se mu je priporočal, stiskajoč v roci belo srebro, Špelica pa je pri pol odprtih vratih gledala za odhajajočim mladim mojstrom ter mrmrala:

„Oh, kako je lep! Pet ulic bi šla zanj pomest, ko bi bil moj!“

XV.

Tisto sredo pred sv. Rešnjim Telesom je imel najmlajši mojster črevljarske zadruga čez glavo posla. Najprej je moral skrbeti zase, da se je drugi dan čedno oblekel za procesijo. Hišo je moral okrasiti s svečami in zelenjem, vabiti mojstre k udeležbi pri procesiji in k slovesni seji črevljarske zadruga.

Že na vse zgodaj ga je Suhec, ranocelnik in brivec ob jednem, čedno obril in ostrigel, kuharica mu je gladila rožasto srajco, brat Gregor pa mu je izgotavljal nove sandale.

Največ skrbij pa mu je delala seja črevljarske zadruga. Po slovesni službi božji so se shajali vsi mojstri pod kaznijo in volili novega, oziroma potrdili starega „očeta“. Vprašanje je bilo, ali ostane še pri mojstru Weissu združna skrinja, v kateri so se shranjevala vsa važna pisma in v katero so se pobirali doneski združnikov in plačane globe. Kakor se je nekdanj mojster Kumberg trudil za Žlebnika, tako je sedaj najmlajši mojster letal okrog črevljarskih mojstrov ter agitoval za Kumberga, kateri naj bi bil odslej predsednik črevljarske zadruga. Najbolj pa je veselilo mojstra Matijo, da se pri napovedani seji sprejemajo v zadrugo novi mojstri, in z jutrajšnjim dnevom utegne prenehati njegov naslov najmlajšega mojstra, katerega služba ni bila zavisti vredna.

Krasen dan se je napovedal. Nebo je bilo jasno in mesto je bilo praznično oblečeno. Vse ulice so bile okičene z zelenjem in okna je zakrivalo dišeče cvetje. Javna poslopja so krasile škrlataste preproge in raznobojne zastave.

Ljudstva pa se je trlo po ulicah in tudi tedaj se ni pogrešalo zijal, ki so opažala nepretrgani sprevod pobožnih vernikov, dragoceni ornat mestne duhovščine in zanimivo obleko javnih oblastnikov. Brezštevilne zastave raznih zadrug so plapolale po sinjem zraku, in slovesni glasovi cerkvenih pevcev so naznanjali pomenljivi sprevod: Pange, lingua, gloriosi Corporis mysterium . . . V presledkih je zagrmel strel iz topa in mestni piskači so zaigrali slovesno koračnico.

Sam škof Tomaž Hren je nosil Najsvetejše pod zlatookrašenim nebom iz belega damasta in njegov kapelan Peter Otava je stopal izven sprevoda z zlato knjigo v roki. Sedaj se je obrnil proti zastavonošam ter jim namignil z belo roko, sedaj zopet je osorno pogledal ministrante, ki so pozvali z težkimi zvonci. Tam pri zastavonoši črevljarske zadruga zagledamo najmlajšega mojstra Matijo Žlebnika, ki mu kaplja znoj raz čelo kot reditelju svoje zadruga. Mihael Deutsch pa trese za uho razposajenega pekarskega učenca. Ni mu toliko na današnji pobožnosti — kot protestantu — toda ukaz pekarske zadruga nalaga tudi njemu, da se udeležuje procesije. Mojster Lichtenberg pa mogočno stopa za zastavo ter šepet v jedno mer s svojim parom. Tudi rejni Cividator se premika za gostilničarsko zastavo ter z modro ruto briše potni vrat. Cividatorka pa nosi težko voščenko v roki, prebira pridno jagode na molku ter zre v svojega moža, ki je za nekaj parov pred njo. Najbrže mu bode doma napovedala vse napake, ki jih je storil pri procesiji. Črno oblečena Tramterica z belim pajčolanom čita iz molitvenika ter pobožno moli, dasi ji oko

nemalokrat uide sedaj na mojstra Žlebnika, sedaj na kapelana Otavo, ki se prestopata izven sprevoda ter gledata kakor dva vojskovodje na premikajoče se vernike. Tudi Weissova Ana drži v roki molitvenik, a oko njeno se ne gane drugam, kakor v svojo mater, ki stopa nekaj parov dalje v sprevodu. Kakor se obrne mati, tako se obrne hči. Preživo vero je imela v božjo pričujočnost, da bi jo motil črevljarski reditelj.

Luke Košice ne vidimo v vrsti mestnih služabnikov. On straži doma svoj stolp. Pač pa se oblastno sučeta Grabnar in njegov sin med neposlušno množico, ki neče držati reda in vrste. Daleč se mu lesketa mestni grb na zavihanem pokrivalu in kratko bodalce mu odletuje po tankem stegnu. Sin njegov ne nosi bodalca, pač pa tem urneje suje neposlušne ljudi s svojo koščeno roko. Pogled mu uhaja največkrat na študente, ki stopajo za očeti jezuviti. Izpod čela jih gleda in prepričan je, da so se mu smejali, kolikorkrat je hitel mimo njih.

Za baldahinom samim so korakali mestni očetje. Sodnik Amšelj in župan Sonce sta jima korakala na čelu. Modro sta se držala in če je kateri mestnih očetov preglasno mislil, tedaj ga je sodnik pogledal z jeznim očesom. Župan pa je najbrže premišljal, kako bo drugi dan karal mestne služabnike po njih zasluženju. Špitalski mojster Gregor Kleben je mrmral polglasno in svetovalec Kumberg se je držal v jedno mer na smeh ter motril vernike, ki so mu prišli pred oči.

Največ pozornosti so vzbujali deželni stanovni. Kakih dvesto kranjskih vitezov se je bleketalo v dragoceni opravi na iskrih konjih, na čelu pa sta kretala deželni glavar Janez Ulrik vojvoda Eggenburški in vicedom Filip pl. Kobencel.

Ko se je sprevod zasukal s Starega na Novi trg, tedaj je vicedom pozorno motril najmlajšega mojstra črevljarske zadruga, ki se je vrtel na sredi trga ter mahal z gibčno roko premikajočim se vernikom.

„Prikupljiv mož to, celsissime capitane!“ omeni vicedom deželnemu glavarju, pokazavši na črevljarskega reditelja.

„Est, nobilis vicedomne! Škoda, da je plebejec! Tega moraš spraviti k deželnemu odboru.“

„Tisto ne, toda službo mestnega sindika bi mogel opravljati.“

„Ali črevljarskega duha ga moraš očediti, drugače utegnejo njegovi akti dišati po smoli.“

„Lepo nevesto ima, vdovo Tramterico. Ta mu bo že pregnala vse hude duhove.“

„Tako? In pojde?“

„To vam je zamotana historija, celsissime capitane!“

„Attentus esto, nobilis vicedomne! Prevzvišeni se bliža z Najsvetejšim“, opomni glavar in slovesen molk se razlije po viteški procesiji.

Tam pred Vodopivčevo hišo pa je Žlebni-kovo bistro oko pogrešilo mojstra Weissa. Ta je namreč izginil za trenutek iz vrste s svojim parom. Velika vročina je pritiskala. Weiss in njegov sodrug pa sta zevala žeje. Izkušnjavec v podobi Vodopivčeve zelene smerečice nad vrati ju je premotil, da sta stopila v vežo in Klara Vodopivčeva jima je postregla z rdečim dolencem.

Le par minut je trajal ta dogodek, toda Žlebnik ga ni prezrl in sklenil je takoj pri slovesni seji očitati očetu Weissu to pohujšanje. Temni oblaki so se zbirali nad starim mojstrom.

Ko se je pa škof vrnil v stolno cerkev in so topovi poslednjič zagromeli po prazničnem mestu, tedaj se je pobožno ljudstvo razpršilo na vse strani, rokodelski mojstri pa so se jeli zbirati vsak pri svojem združnem očetu.

Nekako ponosno je stopal najmlajši mojster proti hiši Adama Weissa, zamišljen je prehteval bližajočo se viharo sejo, da niti ni opazil vdove Tramterice, ki je bila onkraj trga v živem pogovoru s trgovko Ehrbarico.

Že je bilo zbranih precēj mojstrov v zborovalni sobi Adama Weissa, za danes še posebno okrašeni. Hči Ana je hotela do cela pokazati svoj vkus v zaljšanju. Že vrata so bila vsa z zelenim smerečevjem opletena, in črevljarski grb z mestno zastavo se je kazal pred vhodom. Na oknih je bilo polno različnih cvetic, patron črevljarske zadruga je gledal nad očetovim sedežem po dolgi sobani, in belo očejeni stoli so se vrstili ob dolgi orehovi mizi. Ana je vedela, kje ima najmlajši mojster svoj sedež in hotela je molčé pokazati, da še vedno misli na njegovo osebo. Vsak stol je imel svoj šopek na naslonku, toda šopek na Žlebnikovem stolu je bil lepši kakor drugi. Očetov je bil sicer največji, toda najlepši je bil najmlajšega mojstra. Rdeča vrtinica je čepela v gostem rožmarinu, izpod katerega je gledalo polno zlatih penic in papirnatih trakov, ki so se stekali po naslonku. Srednji zeleni trak je bil najdaljši in na tem so bile zapisane besede:

Rožmarin ima svoj duh,
Naj bo zelen al' pa suh.

Ana je čakala pri polzaprtih kuhinjskih vratih, kdaj se pokaže podoba njenega ljubljence. In bila je srečna, ker ga je videla. Toda tudi Žlebniku ni ušel ta pogled, in povetil je glavo, ko je stopal mimo nje v sobo. Globok vzdih iz kuhinje ga je spremljal in njegov blede obraz je bil nadahnen z lahko rdečico, ko je stopil med svoje združane.

Takoj je stopil do mojstra Kumberga, ki je nekaj smešnega pripovedoval drugim mojstrom. Ta pa ga je pogladil z razkavo roko po gladki bradi in smejoč se pristavil:

„Kar za poroko si, dragi Matija! Težko pa tudi ne bo za nevesto, saj je v hiši.“

Še bolj je zardel mladi mojster, a odgovarjal ni na besede odkritosrčnega prijatelja, ampak mu je namignil, da stopita nekoliko na stran.

A nista se dolgo časa pogovarjala. Pri vratih se je pokazal hišni oče ter mogočno zasedel svoj predsedniški sedež. Vsi mojstri posedejo po svojih stolih.

Najprvo je oče Weiss prečital združne privilegije. Precēj časa je trajalo to čitanje, in mojster Kumberg je parkrat zašepetal na uho najmlajšemu mojstru, ki je preišljal skrivnostni napis na zelenem traku. Opazil je kmalu izjemni šopek Žlebnikov in njegov jezik mu ni dal mirú, da ne bi podražil mladega vdovca. Zato ga je oče Weiss pokaral že med čitanjem pravil.

Ko pa je naposled prečital vse točke, tedaj je sedel, odkašljal se, pogladil gosto svojo brado, pogledal parkrat najmlajšega mojstra in vstaja je izpregovoril:

„Spoštovani mojstri moje zadruga! Zopet je nastopil častitljivi praznik svetega Rešnjega Telesa, toliko pomenljiv za naš obrt. Danes namreč zadnjikrat sedim na tem častnem sedežu in dana vam bo prilika, soditi moje delovanje in izvoliti si očeta, ki bo nadalje vodil častitljivo našo črevljarsko zadrugo. Izročam torej vodstvo današnje seje najstarejšemu mojstru in ob enem drugemu očetu ali četrtniku (Viertelmeister), priporočujoč mu, da vodi zborovanje tako, da bo današnjemu prazniku na čast, zadrugi naši pa na korist!“

Mojster Kumberg vstane in izpregovori:

„Peta točka združnih sloboščin govori, da je pri vseh rokodelskih zadrugah obično, izvoliti si izmed mojstrov „očeta“, ki mora gospodovati vsemu poštenemu rokodelstvu. Ta mora vedeti in utegniti zvrševati vse rokodelske stvari tako, da se ohrani dobri red in da se ravna in živi po sloboščinah. Zato se napové na dan sv. Rešnjega Telesa po končani službi božji zbor vsemu rokodelstvu ter se izvolita prvi in drugi „oče“ z dovoljenjem vsega rokodelstva. — Tako se glasi naše pravilo, spoštovani mojstri! in hvaležnost do našega presvitlega deželnega kneza pa čast našega črevljarskega obrta zahteva, da se natanko držimo združnih pravil ter volimo novega „očeta“. Naš prvi oče je bil doslej Adam Weiss; vprašanje torej nam je rešiti, ali naj on tudi še

dalje opravlja častljivo službo očeta naše zadruge?

Zadnje čase se je mnogo govorilo po mestu o očetu črevljarske zadruge, toda nikakor ni bila ta govorica taka, ki bi poviševala čast združnega življenja. Ko smo pregledovali ob novem letu združno skrinjo, našli smo, da niso bile odračunjene vse globe, katere je udom naložila zadruga. Mojster Cipelj se lansko leto ni udeležil shoda na današnji dan, toda oče Weiss ni iztirjal od njega naložene mu kazni dveh funtov voska. Mojster Žavbar ni bil pri pogrebu svojega pomočnika, a kazni ni zaračunjene. Ravno tako se dvakrat ni udeležil o kvatrih črne svete maše po umrlih tovariših, a kazni za to ni plačal. Trije pomočniki se niso udeležili procesije sv. Rešnjega Telesa, a oče Weiss jih ni kaznoval do današnjega dne. Nadalje je „oče“ odgovoren za red in pošteno vedenje. A lansko leto po shodu sta pri veselici dva mojstra napravila več, kakor je po združnih pravilih dovoljeno, namreč čez 12 kr., ravno tako je jeden izmed udov vino polijal, a kaznoval ni oče Weiss nobenega in tudi ne zadolžene škode povrnili združni skrinji.

Toda to še ni vse, čislani združani! Mojster Adam Weiss je silno nespodobno napadel nedavno pošteno meščanko Ehrbarico, da ga je magistrat obsodil v sto cekinov kazni, a mestni svetovalec Weiss jih še do danes ni poračunal. In še več! Oče Adam Weiss je celó danes pohujšal pobožne vernike, ker je med procesijo šel pit v gostilno. Zato je moja misel taka, da Adam Weiss ni več vreden, da bi bil „oče“ črevljarske zadruge.

Mojstri so kar strmeli, in ko je Kumberg končaval svoj govor, čulo se je splošno godrnjanje. Le najmlajši mojster je molčé zrl v mizo. Oče Weiss pa se je presedal ob Kumbergovem govoru, kakor bi mu mravlje lezle po životu. Glava mu je lezla v brado in obraz je kazal podobo skesanega grešnika. Ves potr vtane in milo izpregovori:

„Pravični gospodje usmiljenega srca! Hudo je moji duši in spoznam, da sem zadnje čase mnogo grešil zoper čast naše spoštovane zadruge. Razni družinski dogodki so tako pretresali mojo dušo, da že nisem več vedel, kaj delam in zato vas prosim odpuščanja. Popraviti hočem vse, kar je zagrešila moja zmedena pamet. Torej sodite me milostno kot kristijani! To je moja prošnja!“

Očetova izpoved je ugodno vplivala na zavodne združane. Marsikdo je imel še kaj gorkega pripravljenega v srcu in na jeziku, toda Weissov nastop jim je omečil srca, in ko se je oglasil k besedi najmlajši mojster, poslušali

so ga vsi zvesto, češ, kaj hoče neki ta povedati.

„Ne brskajmo nadalje po preteklosti, prepoštovani zborovalci!“ začne mojster Žlebnik, „saj smo videli, da oče Weiss obžalujejo svoje postopanje. Pač pa se predrznem jaz predlagati za prvega očeta gospoda Janeza Kumberga, dosedanjega četrtnika. Kdo ne pozna njegovih zmožnostij? Saj ima častljivo ime mestnega svetovalca. Kdo ne občuduje njegove požrtvovalnosti? Saj ga je mestno starejšinstvo že dvakrat volilo celó za mestnega sodnika. Kdo ne bi cenil njegove lepe starosti, njegovih obilnih izkušenj in njegovega priljudnega vedenja? Vse njegovo življenje je žrtva za mesto ljubljansko in našo zadrugo. Ako bi vas njegova zvedenost in njegova požrtvovalnost ne nagibala, tedaj nas silijo njegove zasluge, da mu izročimo čast združnega očeta. To je moja skromna misel in upam, da zavedni zborovalci odobré moj predlog.“

Nekaj mojstrov je prikimalo, nekaj jih je gledalo v mizo, nekaj pa jih je godrnjalo.

Mojster Cipelj, ki se je poganjal za drugega očeta, pa povabi na to mojstre, da naj zaženó vsak svoj fižolček v lončeno posodo na sredi mize. Beli fižoli so pomenili Kumberga, črni pa so bili proti njemu.

Z bistrimi očmi je meril Žlebnik roke mojstrov, ki so metale fižole v lonec, in ko je on nazadnje vrgel beli fižolček v posodo, namignil je veselo mojstru Kumbergu. In res je dobil beli fižol večino. Fižolček najmlajšega mojstra je odločil.

Mojster Kumberg, ki je doslej kazal moder obraz, vstane smeja se in reče:

„Moj dragi Cipeljček je povedal izid volitve. Beli fižolček je premagal črnega. Zahvalim spoštovano večino črevljarske zadruge za izkazano mi čast ter obetam, da hočem kot „oče“ na vse strani skrbeti za red in pošteno vedenje. Zato takoj preidemo na volitev drugega očeta in predlagam mojstra Ciplja, da njemu izročimo za letos to čast, toda pod pogojem, da še danes plača v združno skrinjo dva funta voska.“

Mojstri so se nasmejali in po dostavnem predlogu Kumbergovem so črni fižoli pomenili Ciplja. Tudi Kumbergov predlog je obveljal. Cipelj je dosegel častno, a ne pomenljivo mesto četrtnika.

Po izvolitvi je novi „oče“ takoj kazal, kar je vedel od taistega dne in kar mu je sprevidni reditelj Žlebnik napovedal. Začel je s starim očetom Weissom, ki je šel pit med procesijo v gostilno, našteval mojstre in vdove, pomočnike in učence, ki se niso udeležili procesije sv. Rešnjega Telesa ali pa niso imeli sveč

v roki. Predlagal jim je navadno kazen. Nadalje je imenoval imena mojstrov, ki se zborovanja niso udeležili ter tudi tem napovedal primerno globo.

Še marsikaj drugega je bilo na dnevnem redu, toda ne bomo mučili čitatelja s suboparnimi podatki. Le toliko še omenjamo, da je bila poslednja točka „sprejemanje novih mojstrov“ in zadruga je sprejela Žavbarjevega pomočnika v mojstersko zadrugo. Kdo je bil tega bolj vesel kakor Matija Žlebnik, ki je že tako želel odložiti svojo zaničljivo službo najmlajšega mojstra! Vendar pa je bilo njegovo veselje še nekoliko prezgodno. Ostri zadržani namreč niso še s tistim dnem umestili najmlajšega mojstra. Sicer je Žavbarjev sin kot pomočnik izpolnil vse, kar je zadruga zahtevala, toda izgubil je na svojem popotovanju prepis doučnega pisma, in Žavbar je moral še dokazati, da je prepis res izgubil, ne pa prodal. Dokler pa se to ne zgodi, ima še Žlebnik opravljati službo najmlajšega mojstra.

Dasi se torej mojstru Matiji ni do cela posrečilo, vendar je bil vesel, da so Weissu dali slovo, Kumberga pa potrdili za očeta. Vrh tega je vedel, da Žavbarjeva naloga ne bo tako težka ter ni nič drugega, kakor sitnost nekaterih prenapetih zadržanov. Zato je vse jedno z veselim obrazom na povelje novega očeta tekel pravit mojsterici Kumbergovki, da danes prinesó mojstri črevljarsko skrinjo v hišo in da

ima oče Kumberg zadržanom napraviti dobro kosilce.

Na požirek vina in masten obed zadržani niso radi pozabili, zlasti ne o tako slovesni priliki, dasi jim je bilo trdo naročeno, da naj preveč ne pijó, „zakaj od tod ne izvira nič drugega kakor zmerjanje, kletev, prepir in druge nedostatnosti“.

Ni sicer kronist povedal, kako je huda mojsterica Kumbergovka sprejela Žlebnikovo novice, zdi se nam pa verjetno, da ga je najpreje dobro oštela ter preresetala vse mojstre. Naposled pa je vendar hitro vse pozabila, in ko so mojstri slovesno nesli zadržno skrinjo s pismi in novci iz Weissove hiše v Kumbergovo, sprejela jih je jako prijazno in iz kuhinje je dišalo tako, da je oče Kumberg obstal pred durmi in jo vprašal:

„Ali je zajec?“

„E, kaj zajec, jagenjček je!“

Upokojeni oče Weiss je prišel malo pozneje in še se je ustavil pred hišo Kumbergovo in gledal na pročelje. Tako nerodno se mu je danes vse to zdelo, in ko bi bile ljubljanske hiše takrat že imele številke, gotovo bi jo bil mojster Adam Weiss dobro zapomnil. Težki so bili zanj koraki ta dan, toda kaj se hoče! — Posvetna čast je minljiva. Doseže se po velikem in dolgem trudu, izgine pa kakor vodeni mehurčki. (Dalje.)

Materina obljuba.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Konec.)

Dr. Stegoj je bil službeno nameščen pri tržaškem polku.

Hotel je pozabiti svojo prošlost in posvetil vse svoje moči službenim opravilom. Njegovo sposobnost so cenili predniki, vojaki pa so ljubili prijaznega zdravnika. Govorili so, da ga čaka še lepa bodočnost.

Tisti dan potem, ko se je vrnila gospa Beauchampsova, prišel je tržaški polk v Potočje, kjer je imel prenočišče na poti k velikim vojaškim vajam.

Z Melanijo sta se pred poldnem vrnila iz župnišča, kjer ju je postarni gospod jako prijazno sprejel, vprašal o tem in onem, postregel kakor je mogel, ali omenjenih listov jima vendar ni izročil, marveč obljubil, da jih prinese kmalu popoldne sam h Kalinu. Tolika postrežljivost jima je bila všeč, in Zalici tudi ni bilo mnogo do sporočil bivše dovilje.

Matí in hči sta šli po kosilu na vrt, tudi stari Kalin je prilezel za njima. Po vasi je že ropotal boben, otroci so leteli skupaj mnogo brže kot kadar zvoni k maši, ljudje so postajali na poti in na pragih, da bi videli prihajajoči polk. Koliko veselje, ko je udarila godba veselo koračnico! Otroci in starejši ljudje so priznavali, da znajo ti mnogo bolje kakor vsi godci skupaj, kolikor jih zmore vremenska dolina na dan cerkvenega opasila; mladino so pa pête tako sčegetale, da bi bil marsikateri drznež kar pograbil najbližje krilo in se zavrtel z njim — ko bi bilo kaj prostora. A danes je šlo tesno, zakaj vojakov je bila potoška glavna ulica tako natlačena, da se je človek tudi posamič hodeč komaj ognil.

Naši znanci so gledali s Kalinovega vrta na cesto, ki se je vila pod vrtno ograjo. Koliko različnih obrazov in vendar tolika jednoličnost! Koliko prahú in koliko žejnih grl v poletni

Dizma.

Vidim, da se ogiblješ mojemu vprašanju. Čemú bi dalje izpraševal? A nečesa te hočem vendar opomniti in to s kratkimi besedami v globok premislek. Dvoje življenje se odpira pred teboj. Katero boš izbrala? Prvo ob strani viteza, bogatina, blagega Erazma, drugo ob strani kmeta, ubožca, zalaznega Andreja. Kdo ti je ljubši? On, ki te odkrito ljubi, ali on, ki bi skoro postal — morilec.

Katarina.

Moj Bog! Vi me ubijate, pretezate . . .!

Dizma.

Še nekaj! Katarina, kolikor jaz poznam svojega gospoda, on ne odneha nikdar in za nič, da to doseže. Povedal sem. Molčal bom o Andrejevih besedah, ker sem blag človek. Ti pa — vóli! (Odide.)

Zavesa pade.

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Dalje.)

XVI.

Najmlajši mojster Matija Žlebnik pač ni slutil, da se je vicedomu Kobenclju jako prikupil ob procesiji sv. Rešnjega Telesa. Potrpežljivo je opravljal tudi nadalje svojo zadrusko službo in pridno vrtel usnje in podplate v svoji delalnici. Pri magistratu ni imel posebnih poslov razven navadnih sej, le mladostnega Suhca imetje je oskrboval in pri zidanju nove kapucinske cerkve je zastopal koristi mestnega magistrata.

Tem več pa je mislil tiste čase na svojo Suzano. Odslej ni bilo več posebnih ovir, ki bi bile zadrževale zaželeno ženitev. Urediti je bilo treba le gospodarske in ženitvene stvari. S posredovanjem svoje neveste je prodal hišo Mihajlu Deutschu, Tramterica pa je napovedala pri pekarski zadrugi svoj odstop. Sklenila je, ne se več pečati s pekarskim obrtom. Sicer ji je prigovarjal oče Lichtenberg, naj še ostane v pekarski zadrugi, toda Suzana je bila še vedno svojeglavna ženska, in kar si je utepla v glavo, izbil ji ni niti mojster Matija. Tudi njemu ni bilo po godu, da je Suzana tako hitro odpovedala obrt; vendar je umeval sam, da dveh obrtov ne bo dolgo mogoče voditi. Ko bi bila Suzana resnico govorila, povedati bi bila morala Matiji, da je slaba pekarica, dasi je bila dobra hišna gospodinja. Morda bi se bil Suzani pomočnik Mihajlo kaj bolj prikupil, ako ne bi bil tako vsestransko skop in grabežljiv. Uvidevala je, da ji je vse slano zaračunal, in od tod njena mržnja do velikega pomočnika. Zato ni hotela nič slišati o ženitvi z Deutschem. Sicer je bila Suzana varčna gospodinja, toda umazana ni bila in nastopila je pred svetom vselej lepo in dostojno.

A še nekaj je nosila vdova Tramterica v svoji glavi. Njeno srce je bilo navezano z vso silo na vdovca Žlebnika, ne pa na njegov

črevljarski obrt. Sicer so bili črevljari takrat bolj čislani med obrtniki kakor dandanes, toda Suzani je bolj ugajalo pustolovno življenje kranjskih plemenitažev, kakor enakomerno meščansko gibanje. Ko je občevala še z luteranskimi predikanti, imela je čestokrat priliko pogledati bliže plemenitaško življenje. Kot bogata, lepa in omikana meščanka je začarala srce in glavo marsikateremu razposajenemu plemenitniku. Zato se ne čudimo, ako je vdova Tramterica nekaj dnij po prazniku sv. Rešnjega Telesa prosila za sprejem pri vicedomu Kobenclju.

Nimamo sicer natančnih podatkov, kak razgovor se je plel med vicedomom in vdovo Tramterico, pač pa je vedel vicedomski sluga povedati, da je bil Kobencelj sila prijazen ter jo je smehljaje odpustil.

Kmalu potem je dobil mojster Žlebnik povabilo, da se mora zglasiti pri vicedomu radi mestnega zemljišča, na katerem se je zidal novi kapucinski samostan. Kot mestni svetovalec je moral mojster Matija braniti pravice magistrata proti škofu Tomažu. Silno težko mu je bilo, ker ni maral ravnati proti škofijstvu, tem manj, ker mu je bil hvaležen tudi za osebne dobrote. Premišljeval je, kaj bi ukrenil? Toda ni si dolgo belil glave. Zatekel se je, kakor vselej, tudi sedaj k svojemu prijatelju.

„Stvar je taka“, začne mu pojasnjevati škofov kapelan. „Zemljišče je magistrat radovoljno odstopil očetom kapucinom. Ni pa bilo govora o tem, kdo plača pri tem odpisnino in druge troške. Prevzvišeni ni dvomil o tem, da magistrat poravna tudi malenkostne troške, ker se je pokazal velikodušnega v daru samem. A sedaj neče sodnik o tem nič slišati. Najbrže ga je Weiss nagovoril, saj veš, da bi ta rad ponagajal škofijstvu, odkar ni mogel vriniti tebi svoje hčere. Sodnik Amšelj pa se hoče maščevati nad vicedomom.“

„O, sedaj mi je znano vse! Izkušal bodem tudi to pot izkazati se hvaležnega Njega prevzišenosti, ne da bi bilo na kvar mestu samemu“, odgovoril je Žlebnik, premišljeva, kako bi ukrenil.

„Kdaj pa bo vajina poroka? Sedaj je že čas. Predolgo se ne sme vleči ta stvar.“

„Rajši danes kakor jutri, čislani prijatelj! Toda vedno pride kaka nova ovira. Že sem mislil, da stopiva ta teden na oklice, kar mi Suzana naznani novico. Le pomisli, ljubi moj prijatelj, kaj mi je povedala? Dejala je, da ji črevljarska smola ne diši.“

„Kaj? O, tega ne verjamem, prijatelj!“ prestriže mu kapelan besedo.

„In tako je! Ni dosti, da je odpovedala pekarski obrt brez mojega in očetovega dovoljenja, sedaj hoče, da pustim črevlje in kopito.“

„In kaj potlej? E, tega ne umem. To mora tičati kak drug zajec za tem grmom. Matijče, tebe bo Suzana do cela zmešala. Saj si vendar mož! Ali ji nisi znal odgovoriti?“

„I no, kaj ti bom skrival? Pravi, da bi se zglasil pri magistratu za uradnika. Ne vem, kdo ji je to vtepel v glavo.“

Kapelan ni odgovoril, ampak stopal zamišljeno po pisarni gor in dol in mrmral: „Čudna ženska ta!“

„Povem ti še to, da je bila Suzana pri vicedomu, in ta ji je bajè obljubil, da hoče zame pri magistratu napeti svoje moči.“

Ob teh besedah se je kapelanovo čelo razjasnilo; hitro je izgovoril:

„A, a, a, tako je? In skrivaš, kakor bi bil tvoj sovražnik? Če je pa taka, smeš že upati. Toda rečem ti pa resno, amice, nikar poprej ne misli na novo službo, dokler je nimaš v roki. Lahko se ti zgodi, da prideš ob jedno in nimaš druge. Zato zabiči Suzani, da molči o tem, ti pa opravljaj svoj posel, kakor doslej, dokler ni nič gotovega. Ta tvoja kompetenca je nevarna; ako pa jo dosežeš, tedaj se hočem s teboj veseliti. Zdi se mi vendar, da nimaš še dovolj prakse za mestnega uradnika, in začetkom bi mogel opravljati le službo kakega aktuarija. E, prijatelj, to ne gre tako hitro! Sicer pa hočem tudi jaz prositi pri Prevzišenem, da poseže vmes s svojo vplivno besedo. Zakaj tega ti ne odrekam, da nimaš zmožnostij. Torej Deus tecum, syndice in spe!“ konča norčevaje se Otava.

„Ali verjameš, da me vicedom ne kliče samo radi tiste malenkosti?“ oglasi se zopet Žlebnik.

„E, to se razumeva! Vprašal te najbrže ne bo sam ob sebi, toda jako za neumnega te bo imel, ako ti sam ne sprožiš svoje želje.“

„Svoje želje? I no, ravno ne tajim, da bi me ne veselilo delo pri magistratu, toda . . .“

„Le pametnejši bodi, kakor si takrat, kadar gledaš svojo nevesto, in vse se dobro izteče. Skrbi zato, da se kmalu oženiš, drugače izgubiš še svojo glavo, katere bi bilo pa vendar-le škoda.“

„Hvala, hvala ti, častiti prijatelj, saj vem, da ne utegneš še dalje z menoj ukvarjati se, torej z Bogom“, reče Žlebnik in odide.

Drugi dan pa je stopil pred vicedoma Kobencelja.

„Nobilis Domne, stopil sem pred vas, kakor mi je bilo naloženo“, pozdravi ga ter se mu globoko prikloni.

Vicedom pa ga smejoč se potrka po rami in izpregovori: „Bene, bene, carissime civis consulque! Prokurator in registrator sta mi poslala račun in pritožbo, češ da jima magistrat neče plačati pristojbine in navadne odpisnine za zemljišče očetov kapucinov. Zakaj se brani magistrat?“

„Nobilis Domne! kot zastopnik magistratov izjavljam, da v darilni pogodbi ni govora o troških. Zato ni drugače, da Prevzišeni plača polovico in magistrat polovico troškov. Ako pa se katera stranka čuti okrajšano na svojih pravicah, pa naj nastopi pravdno pot. Saj prokuratorji radi zaslužijo.“

„To je prav Salomonova sodba, eximie consul! Nimam ničesar ugovarjati. Žal, da niste mestni sodnik!“

„E, ta je še daleč od mene, nobilis vicedomne! Pač pa je želja moja, vstopiti v službo pri magistratu. Ako vaša milost hoče, more mi tudi to željo izpolniti.“

„Ali upate še ohraniti čast mestnega svetovalca?“

„Upam že, ako vaša milost stegne svojo roko med občinarje tisti teden pred svetim Jakopom.“

Vicedomu je bilo po godu Žlebnikovo govorjenje.

„Viribus unitis!“ zakliče in smejoč se z roko namigne, da je svetovalec opravil.

Žlebnik je zadovoljnega srca odhitel domov.

Tam pri vicedomskih vratih pa ga je prestrigel vratar Luka Košica. Debele kaplje so mu kapale iz očij in jokaje je hitel pripovedovati, da mu je mestni sodnik odpovedal službo.

Košica je tisti večer pred sv. Rešnjim Telesom veliko pil in malo jedel. Zjutraj pa ga je tiščalo od vseli stranij in čim bolj je srkal žgano medico, da bi ukrotil neukrotljive čmrlje v želodcu, tem huje se mu je mēdlo v glavi. V polni paradi bi bil moral čakati pred vrati cerkveni spreved, toda medica ga je omotila tako, da mu je Špelica morala posteljo posteljati. Vicedom Kobencelj ni zgrešil vratarjeve odsotnosti in še tisti popoldan je naznanil magi-

stratu, da vicedomski vratar ne izpolnjuje svoje dolžnosti. Sodnik Amšelj ga je poklical prédse, in tu je Košica priznal, da ga je pijača tako premotila, da ni izpolnil svoje dolžnosti. Gregor Grabnar in Andrej Sova sta pričala. Ker pa je bil Luka Košica že dolgo časa na poti v pokoj, ni pomagala več nobena prošnja. Pač so mu še dovolili, da do novega leta ostane v službi vratarski, paznika pri vicedomskem stolpu pa so imenovali mladega Gregorija Grabnarja.

Ni čuda, da je Košica z jokom pozdravil Žlebnika, in govoril mu je toliko časa na srce, da mu je mestni svetovalec obljubil, priporočiti ga Gregoriju Klebnu, špitalskemu mojstru. Ni sicer ugajalo Košici življenje v mestni bolnici, toda sila kola lomi in imel je vsaj zagotovilo, da ne pride pod oblast beraškega davkarja, ki je pobiral pri beračih mestni davek. Niso ga klicali zastonj beraškega strahú.

Mladi Grabnar pa je takoj nastopil službo paznikovo v vicedomskem stolpu. Dasi ga bi bil Košica zmlél rajši živega kakor mrtvega, vendar se je kmalu sprijaznil z njim. Mislil si je pač: „Čegar kruh jem, tega pesem pojem“ in nič ni imel zoper to, ako je Špelica mlademu Grabnarju postregla. Celo rada sta se začela imeti in marsikatero bučo vina jima je prinesla Špelica iz Cividatorquine gostilne.

Tudi stari Grabnar je pogledal včasih svojega sina v stolpu, in po noči je Košica mirno spaval, kadar je nočni čuvaj Grabnar klical uro v židovskih ulicah.

„Le spite, stric, bom že jaz pazil!“ rekel mu je mladi paznik, in vratar je zadovoljno prikimal s svojo sivo glavo.

„E, kaj se ti mara, ker si mlad! Moje kosti pa so stare, in treba bo iti počivat tje pred špitalska vrata“, govoril je o takih prilikah vratar Košica ter se naposled sprijaznil z mislijo, da pojde v bolnico na stara leta.

„Saj vam ne bo nič hudega, stric! Meni je pravila neka stara ženica, da je prav zadovoljna v hiralnici“, tolažila je Špelica vratarja.

„E, kaj ti veš, dekle! Ženska je ženska! Ali misliš, da ima tudi tam Cividatorka svoje sode?“

„Nič ne marajte, stric!“ poseže vmes paznik. „Ob novem letu deli sodnik nagrade mestnim služabnikom in takrat ga bova še enkrat prav pošteno udarila.“

„Saj res, Grog! S teboj se dá še pametna beseda govoriti. Takrat bom sklical skupaj vse prijatelje in potlej gremo pod oblast Klebno. Ko bi bil Žlebnik špitalski mojster, no, še danes grem v hiralnico.“

„Morda pa bo“, oglaší se Špelica.

„Ko bi ženske na rotovžu gospodarile, že! Ko bi postavim Cividatorko izvolili za mestnega

sodnika, Tramterico pa za župana, o to bi bili zlati časi! Stari in novi sodi bi čepeli v mestni dvorani, mestni pisar bi odpiral pipe, in ne bi metal gosjih peres po papirju. Vicedomski vratar Luka Košica pa bi hodil po dvorani gor in dol in sedaj bi postal pri dolenjcu, sedaj pri štajercu, sedaj pri vipavcu in sedaj pri teranu, in veselo bi klical: „pisar! pritisni pipo, da ga pokusimo!“ Tako pa nam je le žgana medica še zvesta in ta nas spremlja in spremlja, dokler ne pokuka skozi okno tista kljukasta žerjavka, ki ji pravijo — — E, smrt pa še ne, ne, ne . . .“

In medica je zatisnila Košici medle oči.

„Ti ne boš tak, kajneda?“ blekne zamišljena Špelica svojemu ženinu, ki ga je pretreslo vratarjevo blodenje.

XVII.

Tisti teden pred sv. Jakopom je bilo v Ljubljani jako živahno gibanje. Nove volitve v mestni zbor so se bližale in občinarji so prereševali na vse strani, katere očete bodo volili na dan sv. Jakopa v notranji in zunanji svét. Niso pogrešali obilne pijače in slastnih obedov, katere so pripravljali kandidatje za mestni zbor.

V občini so bili skoro sami rokodelci ter imeli velik vpliv pri sestavi mestnega starejšinstva. Kdor je hotel kdaj postati notranji svetovalec, skrbeti je moral, da ga je občina sprejela med-se. Ako pa je hotel iz občine prestopiti v zunanje svetovalstvo, pridobiti je moral záse zunanje svetovalce. Zunanji svetovalec pa se spet ni smel spreti z občino, sicer se mu je utegnilo primeriti, da je koncem leta romal nazaj med štiriinšestdesetake. Zunanji svét in občina sta se namreč vselej zvezala, kadar je bilo treba odstraniti kakega svetovalca, ki ga nista marala.

Iz tega je razvidno, da je imel Matija Žlebnik precéj težko stališče, in treba je bilo napraviti tehten načrt, da je pridobil zá-se večino štiriinšestdesetakov. Ako bi bil komu le zinil, da misli opustiti črevljarski obrt, šla bi bila njegova nada po vodi. Kumberg je bil vkljub svoji starosti živahen agitator, in z Žlebnikom sta sklenila potisniti Weissovo stranko nazaj v občino. Ako mojstra Weissa porineta v zunanji svét, njegove pristaše iz zunanjega sveta pa v občino, tedaj je njiju želja dosežena. Toda lahko ni bilo. Zakaj mogočni Adam Weiss je razpolagal z obilnim imetjem in ni varčeval, kadar je bilo treba pred sv. Jakopom volilcem grla mazati in želodce polniti. Vrhu tega je imel zadnji čas sodnika Ahaca Amšlja na svoji strani in vplivni župan Janez Sonce je bil njegov stari prijatelj.

Nasprotno pa sta imela Žlebnik in Kumberg obilno tehtnega gradiva proti Weissu in njegovim pristašem. Nista sicer toliko trosila za sladko pijačo in mastno pečenko, pač pa sta sukala tem pridneje svoj jezik in brusila peté okrog vplivnih občinarjev. Udrihala sta vzlasti po mestnih uradnikih, češ da slabo opravljajo svoj posel, in podtikala osobito prvemu blagajniku, Weissovemu prijatelju, različna nepoštena postopanja z mestnim denarjem. Pridružil se jima je tudi špitalski mojster Gregor Kleben, ki je bil obče čislana oseba in je vrhu tega slovel po svojem bogastvu. Ta je prirejal okusne obede dan za dnevom in pred sv. Jakopom tisti dan je že za gotovo trdil mojstru Kumbergu, da ga bodo volili za mestnega sodnika. Pridobil je zase večino zunanjih in notranjih svetovalcev, in s tem mu je bila vsekako zagotovljena zaželená čast, ako se mu kak svetovalec čez noč ne izkrha.

Mojstru Kumbergu ni predla tako trda, zakaj bil je obče priljubljena oseba in pridobil si je s svojo požrtvovalnostjo in ljubeznivostjo obilno zaslug za mesto. Ni pa bilo tako lahko mojstru Matiji. On ni imel na razpolago bogatih obedov, s katerimi bi bil krotil nevšečne občinarje, ni bil še tako znana oseba po mestu, zakaj mlad je še bil, in vrhu tega je nasprotna stranka ravno proti njemu napravila svoj poglavitni bojni načrt. S tehtnimi dokazi in prepričevalno besedo pa se je pač dalo ravno pri občinarjih mnogo doseči. Občina je bila namreč nekaj nadzorovalni svēt nad zunanjim in znotranjim svetom. In ravno Žlebnikova modra pa vneta beseda je prevrgla srce marsikateremu občinarju. Dasi pa pri rokodelcih v občini mojster Matija

ni imel večine za sabo, znal si je s premetenim vedenjem pridobiti zá-se tiste občinarje, ki niso bili rokodelci. Tako mu je trgovec Ehrbar zagotovil marsikateri glas, in Cividatorka je nekaterikrat pognala svojega debelega moža, da je šel lovit občinarje za Žlebnika. Da vdova Tramterica ni hranila svojega jezika in da je pekar Lichtenberg goreče agitoval za Kumberga in Žlebnika, še bolj pa zase, ni treba šele za- trjevati.

Nekako najbolj pa je dajal Žlebniku pogum vicedom Kobencelj, ki je kot cesarski zastopnik izdatno vplival na mestne volitve. Slišali pa smo že, da je vicedom želel Žlebnika na rotovžu. Dandanes bi imenovali mojstra Matijo vladnega kandidata. Kobencelj je vedel, da je bilo med svetovalci dokaj nesposobnih mož, in želel je, da se mestni gremij popolni z delavnejšimi in sposobnejšimi močmi. Žlebnik je bil sicer do- sedaj zunanji svetovalec, toda vsled dogodkov te- kočega leta se je njegova priljubljenost pri roko- delcih omajala. Zato je bilo treba napeti vse moči, da ga niso potisnili nazaj med štiriinšestdesetake.

Tisti večer pred sv. Jakopom je bilo vse polno pivcev v Lahovi gostilni. Tekla je pridno nosila na mizo svojim stalnim gostom, Civi- datorka pa je ta večer pustila svojega moža, da je smel sedeti pri pivcih. Na voglu mize je zbijal svoje šale mojster Kumberg, poleg njega je modroval pekar Lichtenberg, na drugem koncu pa je molčé sedel mojster Žlebnik. Okrog mize je bilo še polno drugih meščanov, pri- stašev njegovih. Kričali so, kakor bi bil sodni dan. Pogovor se je sukajl okrog samih volitev. Vsi so bili zgovorni, padre Cividatore je pa samo prikimal.

(Konec.)

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

50. Sapo zaprli! „Veliko hrupa za nič!“ Očetovo pismo. Zijáč. Zopet Homer! Pri- jatelj Anton. Slovenskim trinogom smrt! Češčina. Pogled v pisateljsko skrivnost. Na vrtu pri Jerneju. Nov klobuk. Olgino pismo. Spomladi nikar!

... velikega travna ...

Ljubi Josip! To je pa res že preveč! Ná, kakšno pismo sem dobil od očeta, dober teden po velikonočnih počitnicah! Kar sapo mi je zaprlo, kakor Stritarjevi „Dunajski soneti“, ki nosijo geslo: „Sapo zaprli!“ In veš-li, zakaj

„Dom in svet“ 1896, št. 17.

mi je oče poslal tako pismo? Vzrok je čisto malenkosten: o počitnicah sva govorila to in ono, izpraševal me je o šoli, profesorjih, so- šolcih i. dr.; in tedaj sem mu povedal, da nam je umrl Kolec, o katerem sem ti zadnjič pisal, in na vprašanje očetovo, kaj mu je bilo, sem odgovoril, kakor se je sploh govorilo, da je imel neko znanje, da je zaradi tega lani „padel“, da je letos sicer zopet prišel v šolo, a bolan, jetičen, pred pustom pa umrl doma, pri sta- riših. Vsega, kar sem vedel, nisem hotel po- vedati, a že tega je bilo dovolj. Oče je tedaj sicer zasukal pogovor na druge stvari, toda

16. prizor.

Prejšnja. Grajan.

(Tipaje s palico ob parobku.)

Grajan.

O Bog! Andrej, ali si ti?

Andrej.

(Pobere ga, na čelu krvavečega.)

Zakaj hodite sami? Sedaj ste se ranili.

Grajan.

(Zajoka.)

O Bog, moja hči! moja hči! moja hči!

Dizma.

Lahko noč!

Zavesa pade.

Najmlajši mojster.

(Povest iz leta 1608. — Spisal Velimir.)

(Konec.)

„Le poslušajte me, da vam povem“, govoril je Lichtenberg z močnim glasom. „Sodnik Amšelj je samo metla Weissova. Kar ta zine, to se mora zgoditi. Saj smo se brezštevilkokrat imeli priliko prepričati se. Kako je govoril tam pomladi v Vodopivčevi gostilni? Norčeval se je iz mestnih očetov, da ste ga morali ostro v roke vzeti.“

„E, kaj bi govoril o Amšlju“, vtakne se vmes Kumberg, „ta je že davno dozorel, da odpade kakor gnilo jabolko od drevesa. Nikar se ne boj, da bi Amšelj še užival čast mestnega sodnika.“

„Tako je, gospod Kumberg! Amšelj nam ne bo več sodil naših otrok“, čuje se več glasov.

„No, pa Weiss je vsemogočen. Če je njegova volja, podkupil bo vse notranje svetovalce.“

„Kaj? ne bo jih in jih ne bo! Pa če bi one, nas ne bo, mi imamo prvo besedo“, odgovarjal je zopet jeden zunanjih svetovalcev.

„In mislite si, pošteni meščani! Kaj so delali notranji svetovalci? Pobirali so pristojbino od platna, pobirali mostarino in tehtarino, a sebi so vse to izpregledali. Ali nismo vsi meščani pod jednako pravico?“

„Oho, ali tako se godi? Glejte, glejte!“ oglasi se jih zopet več in marsikdo je pogledal skrivoma na Kumberga, ki je bil tudi notranji svetovalac. Toda ta ni zgrešil teh pogledov in takoj se je oglasil:

„Res je, meščani, toda nikar ne mislite, da so vsi notranji svetovalci taki. Ako pa ni prišel davkar k meni pobirat, ne morem jaz nič za to, pač pa priznam, da je glavni blagajnik, ki je sorodnik Weissov, potreben ukora. Že drugo leto ni položil svojih računov.“

„Aha, torej tako se gospodari z našimi denarji? Kar na cesarja se pritožimo, ako se ne naredi jutri konec takemu početju“, godrnjali so meščani.

„Pupilarnih računov že tretje leto ni predložil mestni sodnik. Prokuratorjev pa je vsak dan več in naposled bomo morali mi meščanje prokuratorje prositi za milost, da se smemo prikazati na rotovž“, oglaš se Ehrbar.

„Res je, ti prokuratorji postajajo čim dalje predrznejši in oblastnejši. Povsodi hočejo imeti svoj nos“, potrjeval je pekar Lichtenberg.

„To vam povem, da se držite jutri kakor skala, poštovani meščanje! Hudi časi se nam bližajo, in plemenitaška gospôda vedno bolj nagaja magistratu. Če pojde tako dalje, izgubili bomo vse svoje privilegije, in pride čas, da bomo mi meščanje hodili pete lizat mogočnim gospodom na Novem trgu“, izpregovoril je zopet meščan Ehrbar.

„Ne damo se in se ne damo!“ klicali so pivci.

„Le spomnite se, kako je klical radi tiste malovredne Špelice vicedom predse ves magistrat! Ako pojde tako naprej, tedaj bomo kmalu le še sanjali o nekdanji neodvisnosti starih meščanov in pripovedovali bomo svojim otrokom kakor stare pripovedke, kako smo nekdanj Ljubljančanje uživali božjo prostost in po Njegovi cesarosti potrjene mestne pravice. Ne udajmo se in če treba, stopimo do presvitlega deželnega kneza, da nas varuje in brani starodavne mestne pravice. Bog živi presvitlega kneza Ferdinanda! Vivat!“

Ko je končal navdušeni Ehrbar, tedaj so majolike zazvene in gromovit „vivat!“ se je razlegal po zaduhli sobani.

„E, Matijče, kaj pa ti sedi tukaj kakor bi ti bile miši vse usnje poglodalce?“ zakliče stari Kumberg nad molččim Žlebnikom. „Bodi vesel in misli si, da te jutri izvolimo za župana.“

In Kumberg začne s tankim glasom peti z drugimi vred Žlebniku na čast:

O vivat, vivat mojster Matjaž,
Ki lepo nevesto Suzano imaš!

Vsi so se držali na smeh, Žlebnik pa je zardel do ušes.

„Prijetelji moji, ura bo deveta! Jutri bo treba zgodaj prijeti meč v roke. Plačajmo in pojdemo domov! Ne bi bilo dobro, da nas sodnikov sluga Sova prime ob prepovedani uri, zakaj jutri ne bi pri volitvi oddajali svojih glasov, ampak morali bi v mestnem stolpu pre-mišljevat svojo nespamet. Pogovorili smo se o vsem načrtu za jutrnji dan in zjutraj se snide vsa naša garda pod Lahovo streho. Ti pa, padre Cividatore, poskrbi za dobro kosilce!“

Stari Kumberg je odšel, tudi Žlebnik je stopil za njim in nekaj drugih meščanov.

Drugi pa so pričakali mestnih biričev, ki so bili ta večer posebno vestni in natančni.

„Torej kdaj se poročita?“ povpraša Kumberg spremljajočega Žlebnika.

„Še ta teden se zglasiva s Suzano pri stolnem župniku. Ona je že hotela prejšnji teden, a jaz sem ji rekel, da počakajva do jutrnjega dné.“

„Da te okličejo kot mestnega svetovalca, kaj ne?“ blekne poredni stavec.

„E, saj veste, gospod Kumberg! Navada je, da magistrat podeli kak dar ženinom, ki so v mestnem zboru.“

„E, e, prebrisanec si, a kaj če ti izpodleti:“

„Fortuna fortes juvat!“ odgovori Žlebnik in se poslovi od Kumberga.

Drugi dan se je vršila volitev mestnega zbora ali „mutacija.“ Ves mestni zastop, notranji in zunanji svet in občina so se zbrali po sv. maši v mestni dvorani. Živahen pogovor, krepko gibanje in mahanje z rokami, napeta razburjenost se je opazovala na obrazih.

Najprej so se dopolnila izpraznjena mesta umrlih svetovalcev. Notranji svet je privzel iz zunanjega toliko udov, kolikor mu jih je med letom umrlo, zunanji svet pa je nadomestil izpraznjene sedeže z udi iz občine, občina pa zopet iz skupine meščanov z absolutno večino glasov.

Zunanji svet pa je imel pravico vzeti iz notranjega k sebi tri svetovalce, ki se mu niso zdeli sposobni, da sedé še dalje v notranjem svetu. In volitev se je zvršila tako, da sta bila Ahacij Amšelj in Adam Weiss med tisto trojico. Ravno tako je imela občina pravico poklicati iz zunanjega sveta k sebi osem svetovalcev, med njimi tudi take, ki jih je zunanji svet ravnokar vzel iz notranjega. Zgodilo se je tisti dan, da je sodnik Amšelj izletel tudi iz zunanjega sveta ter bil mahoma potisnjen s sodniškega sedeža v občino.

Ko pa se je to zgodilo, poiskal je zunanji svet osem novih udov v občini in tudi Lichtenberg je bil med temi. Notranji svet pa je privzel v svoji trojici iz zunanjega sveta tudi mojstra

Lichtenberga in tako je ta takoj iz občine prišel med notranje svetovalce.

Čitatelj je gotovo radoveden, kako se je godilo mojstru Žlebniku pri mutaciji: Ni mu šlo po godu, kakor bi bil slutil že prejšnji večer, da mu sreča ne bo mila. Nič ni pomagalo, da se je vicedomski komisar potezal za njegovo izvolitev. Prejšnji dan je namreč Mihajlo Deutsch za trdno obljubil Tramterici, da ne bo nasprotoval Žlebniku, ako ga meščanska skupina izvoli v občino. Toda Mihajlo je snedel dano besedo ter glasoval za to, da se tudi Žlebnik pokliče iz zunanjega sveta nazaj v občino. In Deutschev glas je bil za mojstra Matijo odločilen. Najmlajši mojster je bil ob mestno svetovalstvo, a tudi ob svojo pričakovano nado, da bi postal mestni uradnik.

Hud udarec je bil zanj to, a še bolj za njegovo nevesto. Slikala si je že v duhu svetle gradove v oblake, kako bo hodila po mestu kot gospa Matije Žlebnika, mestnega registratorja ali vsaj ekspeditorja. Ni čuda, da je bila Žlebniku kot pogorelemu kandidatu najprvo v mislih njegova nevesta.

Kako se je grizel v ustnice mogočni Adam Weiss, kako je škripal z zobmi potrti Ahacij Amšelj, ne bomo popisovali. Tudi ponosnega Lichtenberga pustimo v njegovih veselih trenutkih in ravno tako Janeza Kumberga, ki se je šalil s propalimi kandidati. Pristavimo le še, da se je naposled vršila volitev sodnikova in da so dali srebrno žezlo v roke Gregorju Klebnu, dosedanjemu špitalskemu mojstru.

V slovesnem sprevodu ga je spremljal na dom ves mestni zastop. S piskarskega stolpa se je oglasil zvon, ki je meščanom naznanjal novega sodnika. Mestni piskarji so piskali na svoje piščali, strel topov se je razlegal z grada in ljudstvo je klicalo: „Vivat Kleben!“

Mojster Matija pa je spremljal vicedomskega komisarja, ki se je togotil nad pekarskim mojstrom Mihajlom Deutschem, ker je snedel dano besedo. Pri slovesu pa sta si segla v roke, in komisar je zatrjeval Žlebniku, da ni še vse izgubljeno in da vicedom ne bo hotel potrditi današnje volitve v polnem obsegu.

XVIII.

Žavbarjev sin je naposled vendar le dokazal, da je prepis doučnega pisma izgubil, ne pa prodal. Ne najdemo sicer v virih nikoder, kako je to dokazal, toda nam zadošča, da je mladi Žavbar svoj dokaz zvršil in tako postal resničen ud mojsterske črevljarske zadruga.

Dasi je praznik sv. Jakopa mojstru Žlebniku zelo zagrenil upapolne trenutke, vendar se je

razveselil, da je naposled vendar-le odložil nadležno službo najmlajšega mojstra.

Z utripajočim srcem je še tisti dan naznanil veselo novico svoji nevesti in svojemu prijatelju. Usodni udarec sv. Jakopa je že precèj prebolel in ni mu več rojila po glavi služba mestnega uradnika.

Ni pa bila teh mislij njegova Suzana. Tako drugi dan je napovedala svoj obisek vicedomu Kobenclju, ki ji je v splošnih besedah obljubil tudi še nadalje svojo pomoč.

Nekaj dnij po tistem je bila slovesna seja novega mestnega starejšinstva, in tedaj je razgrnil novi mestni sodnik Gregor Kleben na mizi dolgo pòlo papirja, v katerem je bilo zapisano, da vicedom Kobencelj potrjuje izvršeno mutacijo mestnega zbora izvzemši izvolitev Jurija Vodopivca. Dopis je naznanjal, da ta ni imel večine za zunanjega svetovalca, ampak protikandidat Matija Žlebnik. Dokazal pa je vicedom svojo trditev tako-le: Jurij Vodopivec je bil izvoljen z jednim glasom večine. Toda dva njemu dana glasova sta neveljavna: Mihajlo Deutsch ni imel pravice glasovati, ker njegova meščanska pravica še ni „polnomočna“, dokler ni nanj prepisana kupljena hiša Žlebnikova. Ravno tako nima še volilne pravice Žavbar mlajši, ker ga črevljarska zadruga še ni sprejela medse. Ako pa še ni ud črevljarske zadruge, tudi še ni popoln meščan. Po tem takem je bil Matija Žlebnik voljen z jednim glasom večine za zunanjega svetovalca, a ne njegov protikandidat Jurij Vodopivec.

Kakor nevihta je pal dopis vicedomov na mestne svetovalce. Nihče ni ugovarjal. Jurij Vodopivec pa je vzel svoj klobuk ter jo popihal iz mestne dvorane.

Po Matijo Žlebnika so poslali takoj, da je bil pričujoč pri slovesni seji ter prisegel kot zunanji svetovalec.

Kako hitro se vse menja v človeškem življenju! Žlebnik niti mislil ni več na mestno svetovalstvo, a sedaj na hip ta prevrat! Jurij Vodopivec se je sukal v mislih, kako bo hodil v častitljivem plašču na rotovž, a ostati je moral za jedno leto zopet le svetovalec v svoji gostilni. In vrhu tega še ta sramota!

Pri tisti seji pa so se oddajale tudi službe uradnikov. Ko je sodnik Kleben napovedal, da je razpisana služba ekspeditorja pri mestnem sindiku s 40 gld. letne plače in prosto hrano in prostim stanovanjem, oglasi se Matija Žlebnik, da je voljan sprejeti razpisano službo.

Vsi svetovalci so se spogledali, in Kumberg je zaklical mojstru Matiji:

„Matijče, kaj si pozabil, da imaš doma šilo in dreto v roci?“

Toda Žlebnik odgovori:

„Ako so gospodje svetovalci zadovoljni, jaz ostanem pri besedi, ki mi je prišla premišljena na jezik.“

Svetovalci se namrdnejo, sodnik predlaga prošnjika in Matija Žlebnik je bil potrjen za mestnega ekspeditorja.

Mnogo je bilo govorce po mestu; Žlebnik pa je z nepopisljivim veseljem hitel najprvo k Suzani, potem k škofovemu kapelanu in naposled se je zglasil tudi pri vicedomu Kobenclju.

Človek je srečen v resnici takrat, kadar se mu izpolni želja, če je ta še tako malenkostna. Kaj je bil mestni ekspeditor proti mojstru tedanjih časov? Toda sreča ni zakopana v moči in bogastvu, ampak v zadovoljnosti in poklicu.

Tam pri Vodopivcu pa je sedel potrti Adam Weiss ter govoril propalemu kandidatu:

„Le verjemi mi, ta Žlebnik hoče zlesti kvišku! Črevlje delati se mu zdi prekmečko. Poznam ga, saj se ima meni za vse zahvaliti, toda nehvaležnost je plačilo sveta. Ko je bil še pri meni, skrival je zmerom kaj v svojem srcu.“

„Kdo bi si bil mislil? Meni se zdi, da mu je nekoliko manjka. In takega gredó volit za svetovalca, ha!“

„Meni se pa tako zdi, da ima vicedom pri tej komediji svojo roko. Tega menda ne bo nihče mislil, da bi se vicedom kar tako potezal za takega-le golobradca. Ne vem pa vendar ne, čemu bi bila vicedomu taka pogača? Aha, prišlo mi je na um! To veš, da Tramterica ni nič kaj vneta za zadržno življenje in diši ji bolj hoditi tje onstran Ljubljane gledat plemenitaške hiše, kakor pošteno rokodelstvo upravljati. Slišal sem že, da gre včasih do vicedoma in k drugi gospôdi. Kaj, ko bi, kaj, ko bi, poslušaj Jurij, ko bi to ženišče, ta Taljanka Žlebniku take misli v glavo utepala?“

Bistroumni mojster Weiss je prenehal, uprši svoje oči v Vodopivca, ki mu je prikimal, a ni ga do cela razumel.

V izbo pa stopi Ahacij Amšelj:

„No, mojster Weiss, ali še vedno zalivaš svojo jezico, ker so te premaknili na sv. Jakopa dan?“

„E, Amšelj, le sebe primi za nos, zakaj mene so le premaknili, tebe so pa kar zagnali“, odgovarjal je Weiss.

„E, sreča človeška je kakor ledena sveča na slamnati strehi. Kaj se hoče! Neko novico pa vendar-le vem.“

„Kakšno neki? Da se je Žlebnik oženil, ne?“ povpraša hlastno gostilničar.

„E, kaj bo ta norec! Uganil si pa, da se nekdo ženi, a kdo? Moj stari sluga Sova mi je pravil, da se moži tista Špelica ali kali je že, ki je tam pomladi trg pometala.“

„E, da ga je vendar-le dobila! Kóga neki?“

„Grabnarjevega sina v vicedomskem stolpu.“

„He, he! To pač ni tako važna novica.“

„I no, magistrat bo zopet ob tovor vina. Saj veš, da se ne more nihče oženiti brez magistratovega darila. Tistega pijanca Košico pa so poslali v hiralnico. Rad bi vedel, kaj bo počel v špitalu brez medicine?“

„E, vsega se človek privadi, tudi pogorišča, prijatelj Ahacelj!“

„Seveda, tebe bi bolj zanimalo, ako bi ti povedal, da se Žlebnik ženi pri tvoji Ani.“

„Kaj? Niti ne dam mu je ne, ako bi jo hotel!“ odgovori jezno Adam Weiss.

„Kako je že rekel volk, ki ni mogel v ovčnjak?“ zbóde ga Amšelj.

„Kaj se zbadata? Pijmo!“ pomiri gostilničar, dvigajoč zeleno majoliko.

Pri vratih pa se pokaže nov gost.

„No, kaj pa ti iščeš, Gropa?“ pozdravi gostilničar svojega znanca.

„E, kaj? Kaj pa vi iščete, kadar pridete k meni črevlje pomerit? Prinesite mi bučo terana.“

Gostilničar je šel natakati, Žlebnikov brat Gregor pa se vsede za mizo.

„Ravnokar smo slišali, da se ti je Špelica izkujala, ali je res?“ povpraša ga zbadljivo gostilničar.

„Molčite mi o tem! Vsak človek jedenkrat znori, pravijo, in menda se vam tudi ni bolje godilo, predno ste ujeli svojo ptičico.“

Mojstru Weissu je ugajal prišlec in nago-
vori ga:

„No, Gropa, kaj pa bo sedaj, ker izgubiš svojega mojstra?“

„Nič hudega, gospod Weiss! V ponedeljek so me krstili za pomočnika, kakor najbrže veste, in brat mi je obljubil, da mi prepusti vso črevljarsko opravo. Mihajlo Deutsch se je skesal ali kali in ne bo kupil hiše mojega brata. Nekaj se je zameril Tramterici in mojemu bratu, in kakor sem slišal, popihal jo bo iz Ljubljane. Hišo pa je Matija obljubil meni pod pogojem, da mu v desetih letih izplačam tisoč goldinarjev. Ako mi bo sreča mila, poprosil bom za sprejem v črevljarsko zadrugo. Sicer mi manjka še pomočniških let, toda brat mi je obljubil napraviti doučno pismo, s katerim se bom mogel izkazati, da sem že štiri leta delal pri njem za pomočnika. To veste sami, gospod Weiss, da se mi je delala doslej velika krivica, in brat mi hoče to krivico dobro poplačati. Drugo si lahko sami tolmačite.“

Mojstru Weissu je ugajala Grogova beseda, in na misel mu je prišlo: „Kaj, ko bi imel pri Grogovi več sreče kakor pri Matiji?“ Zato ga mojster pohvali, da je pameten možak in da ga on hoče podpirati pri črevljarski zadrugi.

„Ako ne bodeš tako izbirčen in svojeglaven, kakor tvoj brat, utegne te še doleteti lepa sreča. Le tukaj-le mojstru Weissu se priporoči in ne bo ti žal!“ prigovarjal je Ahacij Amšelj Gregorju Žlebniku.

Vodopivec pa ni več zbadal pomočnika Gregorja, ki je tisti večer sanjal prijetne sanje. Slikal si je v duhu, kako bo, kadar postane mojster in tam od daleč se je svitala neka podoba, ki se mu je vedno bolj približevala. V tistem hipu pa, ko jo je imel spoznati po glasu in obrazu — vzbudil se je.

XIX.

27. kimovca je počastil deželni knez Ferdinand belo Ljubljano. Velike so bile priprave na prihod Njegove Svitlosti, in mestni ekspeditor Matija Žlebnik si je nabral za slovesen sprejem nevenljivih zaslug.

Ko je deželni glavar Eggenberg pripeljal visokega gosta do vicedomskih vrat, pozdravil ga je mestni župan Janez Sonce s prelepimi besedami ter mu izročil mestne srebrne ključice na žametasti blazini. Mestni svetovalci v žametastih plaščih so ga obdajali, in Matija Žlebnik je bil tako srečen, da je kot svetovalec poljubil roko Njegovi Svitlosti z najradostnejšim srcem.

Drugi dan je bila slovesna služba božja pri sv. Jakopu. Sam škof Tomaž Hren je pel sveto mašo, katere se je presvitli knez udeležil.

Po tej slovesnosti je stopil pred oltar škofov kapelan Peter Otava z obrednikom v roki.

Po cerkvi gori pa sta stopala ženin Matija Žlebnik, mestni ekspeditor, in nevesta Suzana Tramterica, pekarska vdova.

Za njima je stopal oče črevljarske zadruge, mojster Kumberg s svojo ženo, za njim močni pekarski mojster Lichtenberg s svojo družico, za tem pa Žlebnikov brat Gregor s svojo zaročenko — Weissovo Ano.

Ob ženinovi strani je korakal vicedomov komisar, ob nevestini strani pa trgovka Ehrbarica. Za to procesijo pa je šumelo in strmelo obilo znanih obrazov. Tam v prvi klopi sta žvrgoleli Dahova Tekla in Vodopivčeva Klara, v zadnji klopi sta zijala visoka Cividatorka in njen tolsti mož, iz stranske kapele sta korakala čuvaj Grabnar in njegov sin, tam pri krstnem kamnu pa se je naslanjal špitalar Luka Košica, kateremu je kazala s prstom na procesijo njegova Špelica — Grabnarjeva ženica. —

Opoldne je bila velika pojedina v Tramteričini hiši, ki pa je bila odslej tudi Žlebnikova.

Svatovščino so praznovali, napivali ter se veselili. Mestni sodnik Kleben je poslal tovor najfinejšega terana, vicedom Kobencelj pa je poslal rdeče zapečateno pismo, s katerim je

potrdil imenovanje Matije Žlebnika za mestnega registratorja zaradi njegovih izrednih zaslug za veličasten sprejem Njegove Svitlosti.

Topovi so gromeli raz grad, zvonilo je po vseh cerkvah in mestni godci so nategali svoja godala, ko je obedoval tisto opoldne v ško-

fjski palači presvitli deželni knez Ferdinand. A ti topovi in tako zvonjenje in tisto godenje je veljalo tudi novoporočenemu paru, in škofov kapelan Peter Otava je sklenil svojo rožasto napitnico s prislovico škofa Hrena:

Si terret labor, aspice praemium!

Vzori in boji.

(Po prijateljevih pismih priobčil Jož. Ošaben.)

(Dalje.)

53. Življenje — boj! — Mati, mati! — O požaru. — Mihič.

. . . kimovca . . .

Ljubi prijatelj! V gostilni pri „Figabirtu“ ti pišem to pismo. Pa nikar se preveč ne zavzemi in ne prestraši; nisem še tak pijanec, da bi najlepši čas svojega življenja vtopil v vinu: ne, to ne! A sedaj sem bil prisiljen iti pod kako streho. Zunaj lije dež kakor iz škafa, in jaz — nimam nikake strehe, niti dežnika, niti stanovanja. Krasen začetek šolskega leta! Lani, peta šola, je bila poezija, letos bo pa šesta, kakor se kaže, sama proza. Pa morda zmajuješ z glavó, češ, kako je mogoče, da ne bi imel stanovanja? Prav na kratko ti povem. Davi na vse zgodaj me je pripeljal nadušljivi vlak na ljubljanski kolodvor. Vso noč nisem spal. Različne misli so mi rojile po glavi: Bog vé, kakó bo letos v šoli, ali jo bomo srečno „pretolkli“, katere nove profesorje neki dobimo idr. A da se mi bo takoj prvi dan boriti s takimi sitnostimi, ne bi bil mislil. Stara gospodinja tam pri šentpeterskem znamenju mi je namreč takoj, ko sem prišel, povedala, da me ne more več imeti v stanovanju, ker so se premenile njene razmere: starejši sin Anton, pisatelj in pisar, se bo oženil, drugi sin, ki je dovršil gimnazijo, pojde pa v bogoslovje, in zato hoče sedaj ona sama zase živeti in čakati, da jo sin duhovnik vzame kdaj k sebi. Sedaj si pa išči zopet „kvartirja“! Skoro vsako leto se selim in če ni drugače, tudi po dvakrat, prav, kakor poje pesnik:

Danes tukaj, jutri tam . . .

Nesreča pa nikoli ne pride sama, in takó sem dopoldne zvedel, da sem ob dve instrukciji: oni drugošolec, ki sem ga učil, pojde v prodajnico, druga mi je pa odpadla, ker oče ne more več plačevati za sina; takó imam sedaj le še jedno, malega Vladimirja, ki pojde v drugo šolo. Toda kaj hočem z bore šest goldinarji, katere dobivam tam? Skrbi, grozne skrbi me

moré, takó da čutim in bridko izkušam, kakó prav poje Levstik:

Brez bója se ne dá živeti,
Doklér ogreva žile krí;
Vihar vsi dnevi so na svéti,
Vihar nemirne so nočí.

Borí s teboj srcé se tvoje,
Borí se človek, črna smét —
Pekél pa veselice poje,
Odpeva mu hudičev svét.

Bój, boj je tudi to ubogo dijaško življenje. Seveda te gospóske „ljubljsanske srajce“ ne vedó nič, kaj je hudo. Dopoldne smo stali pred ravnateljstvo pisarno in čakali, da sé vpišemo. Vse polno nas je bilo, bil je šum in brenčanje, kakor v čebelnjaku. Gospóski škrici so se smejali in krohotali iz vsega grla, meni se je pa v resnici milo storilo, ko sem pomislil: Glej, ti-le tvoji tovariši so preskrbljeni z vsem, imajo vsega dovolj pri svojih stariših: ti pa ne veš, kje boš drevi spal, in za opoldne ne veš, kje si boš kupil kosilo. Vrh tega imam pa še to smolo, da me ravnatelj obdela in ošteva, kadar koli pridem k njemu. Danes n. pr. mu je bilo spričevalo preveč zmečkano; saj ni čuda, ker sem je nosil s seboj tam po Krasu in Istri, in celó po Čubru. Ob jednom mi je rekel: „Lernen Sie fleissiger, von Ihnen hätte ich mehr erwartet.“ Pa četudi vedno godrnja, vendar ga imamo vsi radi, ker to vé vsak, da nam hoče dobro kakor lastni oče. Posebno pa mi je to všeč v njegovi pisarni, ker je tako zakajeno: dim pa učenost, to gre skupaj!

Poldne je zazvonilo, in vse je hitelo po ulicah, vsak na svojo stran, jaz pa sem zamišljen stal pred šolo ter ugibal, kam bi jo mahnil: ali v ljudsko kuhinjo, ali v kako „izkuho“ (kako lepa beseda!), ali v gostilno, ali pa bi — kakor laški zidarji — na kaki klopi ali v travi počakal, da lakota mine sama ob sebi? Tu mi pride naproti moj dragi prijatelj